

NIKOLAJUS SLADKOVAS
MIŠKO SLĖPYNĖS

VILNIUS

1973

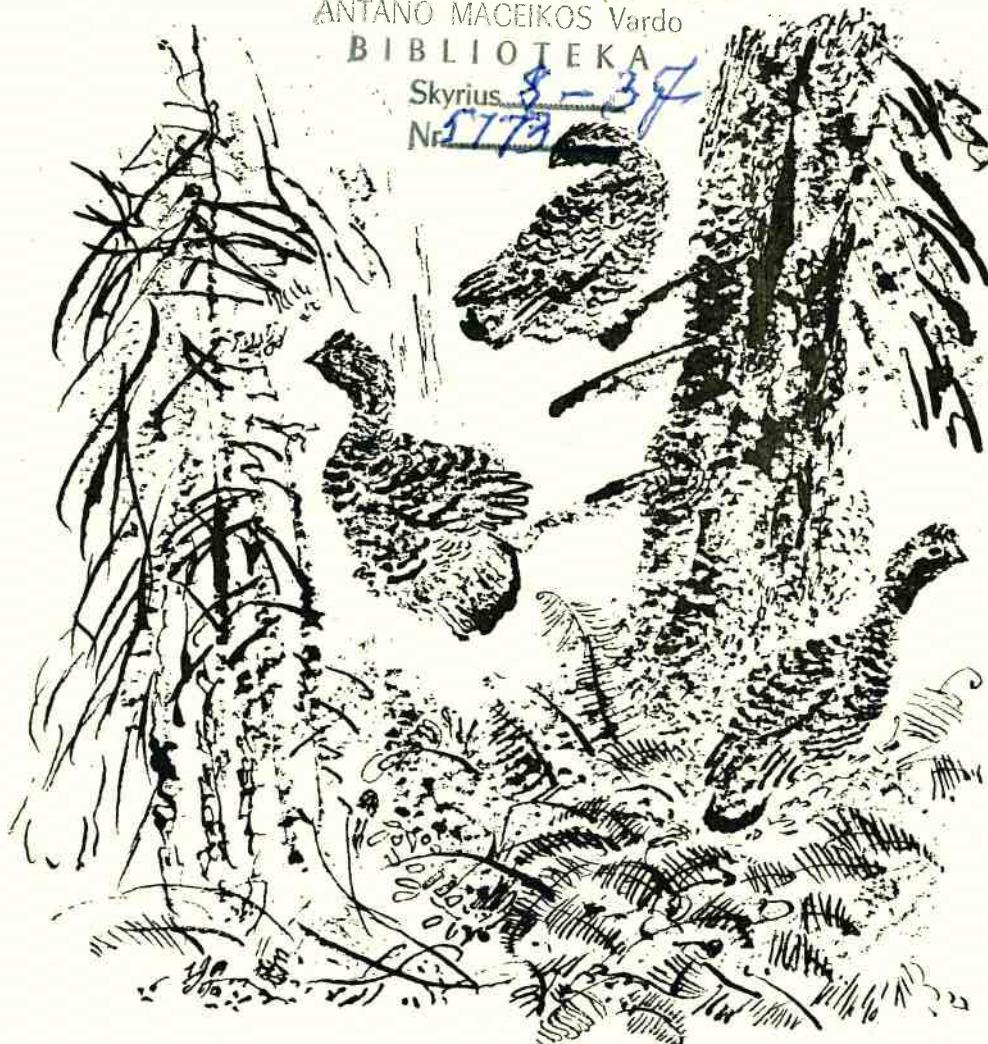
NIKOLAJUS SLADKOVAS

Lietuviai Kultūros Židinio New Yorke

ANTANO MACEIKOS Vardo

BIBLIOTEKA

Skyrius 3 - 37
Nr 5773

MIŠKO SLĖPYNĖS

Н. Сладков ЛЕСНЫЕ ТАЙНИЧКИ
Л., «Детская литература», 1970

Piešiniai

N. ČIARUŠINO

Iš rusų kalbos vertė

ADA VAICEKAUSKIENĖ

MIŠKO
SLĒPYNÈS

MIŠKO SLĖPYNĖS

Miškas žalias, tankus, ir, kur tik paklausys, visur išgirsi — kažkas šnara, cypauja, traukia savo giesmelę.

Bet štai įžengė į mišką medžiotojas, — ir visa, kas gyva, akimirksniu išsislapstė, budriai stebi. Kaip ratilai vandens paviršium nuo medžio prie medžio nubangavo nerimas. Kas už krūmeliu, kas už šakelės — ir né šnipšt.

Jei nori ką pamatyti — pats būk nematomas, nori išgirsti — būk negirdimas, nori suprasti — apmirk.

Aš tai žinau. Žinau, kad iš visų miško slėpynių mane stebi žvitrios akutės, o drėgnos nosytės gaudio mano sukeltus vėjo gūselius. Aplink daug žvėrelių ir paukščių. Bet surask, kad gudrus!

Aš atėjau pamatyti apuokėlio — mažytės kaip varnėnas perlėdžiukės.

Kiauras naktis jis kaip užsuktas šūkauja. Lyg miško laikrodis eitų: „Tik! Tik! Tik!“

Auštant miško laikrodis sustos — apuokėlis nutils ir pasislėps. Pasislėps taip gudriai, lyg niekada jo miške ir nebūtų buvę.

Kas negirdėjo apuokėlio balso — šio nakties laikrodžio tikslimo! Bet kaip jis atrodo? Aš buvau matęs tik paveikslėlyje. Ir taip panorau pamatyti gyvą, kad ištisą dieną vaikštinėjau po mišką, apžiūrinėdamas kiekvieną medį, kiekvieną šakelę, kiekvieną krūmokšnį. Pavargau. Išalkau. Tačiau paukščiuko vis tiek nepavyko rasti.

Atsisėdau ant seno kelmo. Sédžiu. Tyliu.

Tik žiūriu — gyvačiukė atšliaužia. Pilka visa. Ant laibo kaklo — kaip pumpuras ant stiebelio — plokščia galvutė. Prišliaužė ir žiūri man į akis, lyg ko iš manęs lauktų.

Gyvačiukė didelė landūnė, viskas jai rūpi.

Aš jai sakau, kaip pasakoje:

— Gyvačiuke, gyvačiuke, sakyk, kur pasislėpė apuokėlis, tas nakties laikrodis?

Mano pašnekovė kyšt man liežuvėlį ir — šmurkšt į žolę.

Ir staiga — kaip pasakoje — prieš mane atsiskleidė miško slėpynės.

Šnarindama žolę, šliaužė gyvačiukė, dar kartą pasirodė — jau prie kito kelmo — ir šmurkštėlėjo po apsamanojusiomis šaknimis. Įsmuko, o iš po kelmo, tarsi išstumtas, tuoj iššoko didelis žalias driežas mėlyna galva. Nubégo, šiugždendamas sausus lapus, ir šmukštėlėjo į kažkokį urvelį.

O urvelyje — kita slėpynė. Ten šeimininkavo bukanosis pelénas.

Išsigando jis mėlyngalvio driežo, iššoko iš savo landynės — iš tamsos į šviesą, puolė šen, puolė ten ir — šmurkšt po gulinčiu rastgaliu.

Ir kad ims po rastgaliu kažkas cypauti, šurmuliuoči. Ten irgi, pasirodo, būta slėpynės. Joje visą dieną miegojo du žvéreliai — snaudalės miegapelės.

Iššoko žvériūkšciai iš po rąsto net pakvaišę iš baimės, pašišiaušusiomis uodegomis. Ir pasileido įvijai kamienų į viršų. Paciepséjo, bet, matyt, vėl jas baimė pagavo — dar vikriaus aukštyn nustrakséjo.

O viršuje — drevė.

Miegapelės norėjo šmurkštėtėti į tą drevę, bet prie angos kaktomušom susidūrė. Cyptelėjo iš skausmo, ir vėl abi kartu puolė į drevę — taip abi iškart ir įvirto.

O iš ten — strykt! — mažytis drevinis velniukas. Ausytės kaip ragiukai stirks viršugalvyje. Akys apvalios, geltonos. Atsitūpė ant šakelės, nuo manės nusigrėžęs, o galvą perkrepė — rodos, tiesiai į mane žiūri.

Aišku, tai ne velniukas, o apuokėlis — nakties laikrodis!

Aš nė mirktelėti nespėjau, o jis — šmakšt! — ir dingó tarp lapų.

Ir ten staiga kad ims šurmuolioti, cypséti — vadinas, lapanose taip pat kažkas buvo.

Ir šitaip be paliovos nuo drevės prie drevės, nuo urvelio prie urvelio, nuo rąsto prie rąsto, nuo krūmo prie krūmo, nuo

plyšio prie plyšio šmurkščioja iš baimės mažieji miško gyventojai, o prieš mane atsiveria visos slėpynės.

Nuo medžio prie medžio, nuo krūmo prie krūmo kaip ratilai vandens paviršiumi sklinda nerimas. Ir visi slepiasi: strykt, strykt už krūmelio, ant šakelės — ir né šnipšt.

Jei nori ką pamatyti — pats būk nematomas. Nori išgirsti — būk negirdimas. Nori sužinoti — pasislėpk.

INKILO PASLAPTIS

Visi paukščiai turi savo namelius — ir kuosos, ir zylės... O varnėnų nameliai — inkilai, juose turi gyventi varnėnai. Viskas aišku ir paprasta. Tačiau miške retai būna paprasta...

Aš žinojau vieną inkilą, kuriame buvo įsikūrės... pušies kankorėzis! Jis išlįsdavo iš angos ir judėdavo!

Prisimenu, kaip, man priėjus prie inkilo, kankorėzis angelėje suspurdėjo ir... dingo!

Aš pasislėpiau už medžio ir pradėjau laukti. Deja, veltui!

Miško paslapstys nelengvai įspėjamos. Jos slypi lietuje ir rūkuose, slepiasi už išvartų, tūno pelkėse. Kiekviena septyniomis spynomis užrakinta. Pirmoji spyna, pirmoji kliūtis — uodai. Jie bando žmogaus kantrybę.

Bet kokia čia gali būti kalba apie kantrybę, kai kankorėzis angoje juda kaip gyvas!

Aš įlipau į medį, nuplēšiau nuo inkilo stogelių. Iki pat angos inkilas buvo prikimštas pušies kankorėzių. Daugiau nieko nebuvo. Nebuvo ir gyvojo kankorėzio: visi gulėjo nejudėdami.

To ir reikėjo tikėtis: labai jau greit aš įsigeidžiau sužinoti paslapstę. Ech, matyt, dar pasiurbς uodai mano kraujo!

Aš išmečiau visus kankorėzius iš inkilo ir išlipau iš medžio.

Praėjo daug dienų, naktys pasidarė šaltos, o uodai dingo,

ir aš vėl atėjau į mišką prie inkilo. Ši kartą inkile buvo įsikūrės beržo lapas!

Aš ilgai stovėjau ir žiūréjau. Lapelis sunerimo, kyštelėjo pro angą ir... pasislėpė!

Miškas šnarėjo: krito šalnų pakąsti lapai. Jie tai mirguliaavo ore kaip auksaplunksnės volungės, tai šlamėdami šliaužė, kamienais žemyn kaip rudaudegės voverės. Tuoj lapai nukris, rudens lietūs priplaks žolę, viską apklos baltas sniegas.

Paslapčis liks neįspėta.

Aš vėl įlipau į medį, negi lauksiu ateinančios vasaros?

Nuėmiau inkilo stogelį — viduje tik sausi beržo lapai.

Ir daugiau nieko. Néra ir gyvojo lapelio!!

Girgžda beržas. Šnara sausi lapai. Artėja žiema...

Kitą dieną aš vėl atėjau į tą vietą.

— Dar pažiūrėsim! — pagrasinau nematomajam, pasislėpu-siam inkile. — Katras turėsim daugiau kantrybės!

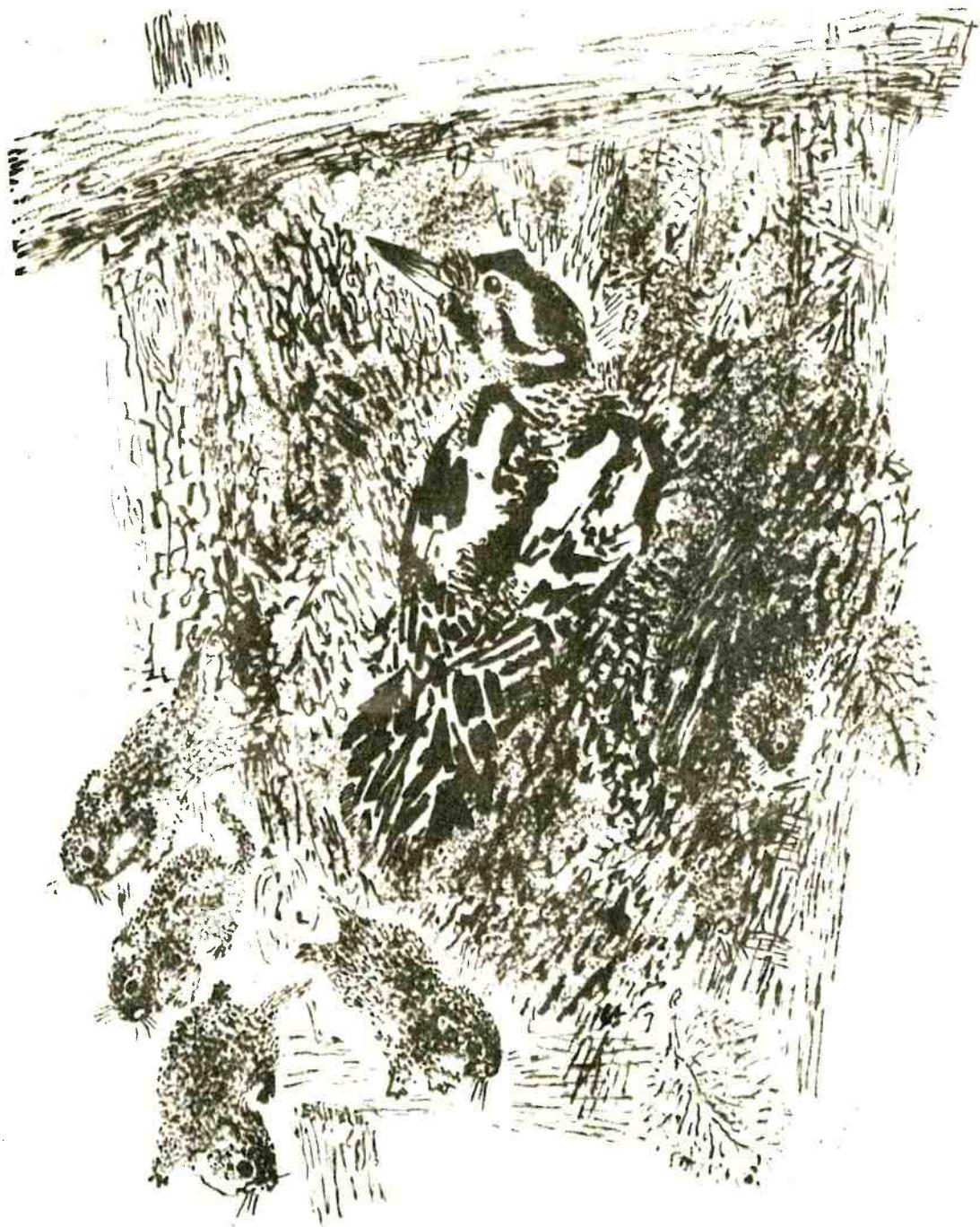
Atsisėdau ant samanų, atsišliejau į medį. Sėdžiu ir stebiu.

Lapai krinta, skraido ore, sukasi ratu; krinta man ant galvos, ant pečių, ant batų.

Sédėjau aš, sédėjau ir staiga išnykau! Taip jau būna: kai eini, visi tave mato, o kai sustoji, užsiglaudi, apmiršti — ir dingsti. Dabar kiti eis, ir tu juos pamatysi.

... Atskridęs genys įsikirto į inkilą ir kad ims kalenti! O iš inkilo, iš šitos paslaptingos gyvo kankorėžio ir gyvo lapelio buveinės, iššoko ir į visas puses pasklid... pelės! Pamaniau, kad šikšnosparniai, bet ne — tai buvo paprasčiausios gelton-kaklės miško pelės. Iššoko iš angos ir... nuskrido kaip su para-šiutais, išskėtę letenėles. Sukrito visos ant žemės, akys iš baimės išverstos.

Inkile buvo jų sandėlis ir miegamasis. Tai jos mane stebino, judindamos angelėje konkorėžius ir lapelius. Ir spėdavo nepa-stebimai pasprukti. O genys netikėtai jas užklupo; staigumas ir greitumas — geras raktas į miško paslapčio.

Taip varnénų namelis virto... pelių nameliu.
Įdomu, kuo gali pavirsti kuosų ir zylių nameliai?
Ką gi, pavaikščiosim po mišką — sužinosim...

PASLAPTINGAS ŽVÉRIS

Katé gauđo peles, žuvédra ryja žuvis, musinukė — muses.

Pasakyk, ką tu édi, ir aš pasakysiu, kas tu.

Ir staiga girdžiu balselij:

— Atspék, kas aš? Aš édu vabalus ir skruzdéles!

Aš pagalvojau ir tvirtai pasakiau:

— Genys!

— Neatspójai! Aš dar édu vapsvas ir kamanes!

— Aha! Tai tu širšvanagis.

— Ne širšvanagis! Aš dar édu vikšrus ir lervas.

— Vikšrus ir lervas mégsta strazdai.

— Bet aš ne strazdas! Aš dar graužiu briedžių numestus ragus.

— Tai tu, tur būt, miško pelé.

— Visai ne pelé! Kartais aš pati édu peles!

— Peles? Tai tu katé!

— Tai pelé, tai katé! Visai neatspójai.

— Pasirodyk! — sušukau aš ir émiau jidémiai žiūréti į tamsią egle, iš kur girdéjosi balselis.

— Pasirodysiu. Tiktai prisipažink, kad nugaléjau.

— Dar per anksti! — atsakiau aš.

— Kartais aš édu driežus. O retkarčiais — žuvę.

— Tai gal tu garnys?

— Ne garnys. Aš mégstu jauniklius paukščiukus ir vagiu iš lizdų kiaušinius.

— Atrodo, kad tu — kiauné.

— Neminék man kiaunés! Tai senas mano priešas. Aš dar édu pumpurus, riešutus, eglų ir pušų sékleles, uogas ir grybus.

Aš pyktelėjau ir surikau:

— Greičiausiai tu kiaulė! Tu šlamšti viską, kas pakliuvo. Tu laukinė kiaulė, iš kvailumo įsikorusi į eglę!

— Pasiduodi? — paklausė balselis.

Šakos sujudėjo, prasiskyrė, ir aš pamačiau... voverę!

— Išidémék! — pasakė ji. — Katės éda ne tik peles, žuvédros gaudo ne tik žuvis, musinukės ryja ne vien muses. O voverės graužia ne tik riešutus.

TUK-TUK!

— Tuk-tuk!

— Prašau!

— Tuk-tuk!

— Žeikite!

— Tuk-tuk! Tuk-tuk!

Ak, štai kas! Beldžia ne į duris, o į langą!

Iškišu galvą — ogi genys!

Įsikabino į atdaro lango rėmą
ir atsidėjės, rimtai kalena.

— Sveikas! — sakau. — Skrisk
i vidų!

O jis kad išsigando! Ir į
mišką.

Rąstų trobą jis, tur būt, pa-
laikė dideliu, storu medžiu.
Langą — drevę. O drevėje kaž-
kokia pabaisa betūnanti.

Voverę drevėje genys matė,
šikšnosparnį — irgi, net apuoką
buvo sutikęs. O tokios baidyk-
lės — niekada!

Kitą rytą genys vėl atskri-
do — drevėto „medžio“ kalti.

Pirmiausia visus rąstus su-
skaičiavo. Paskui žvilgtelėjo į
kiekvieną drevę — langą. Nu-
stebo: viskas matyti, o įlisti
negalima.

Suskaičiavo laiptelius: iš viso
šeši.

Kaptelėjo snapu kaminą: kietas. Apsidairė, ką čia dar patikrinus.

Pradėjo skaičiuoti tvoros lentas. Tuk-tuk viena lenta, tuk-tuk antra lenta. Skaičiavo skaičiavo ir susimaišė. Vėl iš naujo pradėjo.

Skaičiavo skaičiavo — nebér jégų.

Nebegali daugiau skaičiuoti — baisiai prilesé! Ant kiekvieno rąstelio — po skruzdėlytę, ant kiekvieno laiptelio — po vabalėli, ant kiekvienos lentos — po vikšrelį. Net snapą įskaudo, ant liežuvio trynes suvėlė. Išsipūtęs pilvukas iš po plunksnelių kyšo. Toks mėlynas ir plikas. Tikrai plikas: matyt, genys dar jaunas! Sparnai ir uodega jau kaip didelio, o pilvas plikas. Plunksnos dar trumpos — neuždengia. Nors kepurė raudona ir puošni, bet proto galvoje dar mažoka. Tik pamanykit — namą medžiu palaikė! Na, nieko. Prieš akis — nesuskaičiuojama daugybė dienų. Dar daug ko išmoks, proto įgaus.

Tuk-tuk!

Būkim pažistami!

ŠOKĖJA

Na ir oras, kad jį kur!

Lietus, dargana, šaltis — brr!.. Tokiu oru geras šeimininkas šuns į lauką nevarytų.

Nusprendžiau ir aš savojo nevaryti. Tegu sau tupi namie, šilumoje. O pats pasiėmiau šautuvą, žiūroną, šiltai apsirengiau, užsismaukiau ant kaktos kapišoną ir išėjau. Idomu pažiūrėti, ką tokiu biauriu oru žvėreliai veikia.

Tik išėjau į kaimo pakraštį, žiūriu — lapė! Matyt, peliauja. Slampinėja po ražieną — nugara išlenkta, uodega ir galva prie pat žemės — tikri naščiai!

Štai prigulė ant pilvo, ausis pastatė — ir šliaužia: tikriausiai

užgirdo pelėnus krebždant. Jie dabar dažnai išlenda iš urvelių — renka grūdų atsargas žiemai.

Staiga laputė šoktelėjo į priekį, paskui krito priekinėmis kojomis ir snukiu ant žemės, pasitempė — ir į orą išlékė tam-sus kamuoliukas. Lapė išžiojo dantingus žabtus, pagavo pelę ore ir prariojo nė nekramčiusi.

Ir kad pradės šokti!

Šokčioja ant visų keturių kojų kaip ant spyruoklių. Tai staiga ima šokinėti tik ant užpakalinių kaip dresiruotas šunelis cirke: aukštyn — žemyn, aukštyn — žemyn! Uodega mosuoja, net rausvą liežuvėlį iškišo.

Aš guliu ant žemės, stebiu ją per žiūroną. Priglaudės ausi prie žemės, klausausi, kaip ji kojomis trepsi. Net išsipurvinau visas.

Niekaip negaliu suprasti, kodėl ji šoka. Tokiu oru tik namie — sausoje, šiltoje oloje lindėti. O ji štai ką išdarinėja, kokius pokštus krečia!

Nusibodo man ant šlapios žemės gulėti, pašokau ant kojų. Lapė pamačiusi net kiauktelėjo iš išgąsčio. Gal net liežuvį įsikando, vargšelė. Kad šoks į krūmus — tiek ją temačiau!

Apéjau visą lauką ir, kaip ta lapė, vis sau po kojomis žiūriu.

Aplink tik išmirkusi nuo lietaus žemė ir parudę stiebeliai, daugiau nieko.

Atsiguliau kaip lapė ant pilvo: gal dabar ką nors pamatysi?

Matau daug mažų urvelių. Girdžiu, urveliuose pelénai cypauja.

Stryktelėjau nuo žemės ir kad pradésiu lapės šokį šokti! Šokčioju, trypiu kojomis.

Ir kad ims listi iš urvelių pergąsdinti pelénai! Puola šen, puola ten, susimuša kaktomis, spigai cypia... Ech, kad taip aš būčiau lapė...

Ką ir kalbėti: supratau, kokią medžioklę laputėi sugadinau. Juk ji ne šiaip sau šoko — pelėnus iš urvelių vaikė... Būtų papuotavusi iki soties!

Štai, pasirodo, kiek daug naujo galima sužinoti apie žvėrelius tokiu oru!

Būčiau nepaisęs lietaus nei šalčio ir éjës kitų žvérelių stebëti, bet pagailo šuns.

Be reikalo ir jo nesivedžiau.

Tikriausiai nuobodžiauva vargšelis šiltoje pastogëje.

LOKIŲ KALNELIS

Medžiodamas žvérį matai pro šautuvo taikiklį. Todél visada matai jį įsiutusį arba išgąsdintą.

Retai pasiseka pamatyti žvérį neissigandusį, užsiémusį savo įprastiniai reikalais.

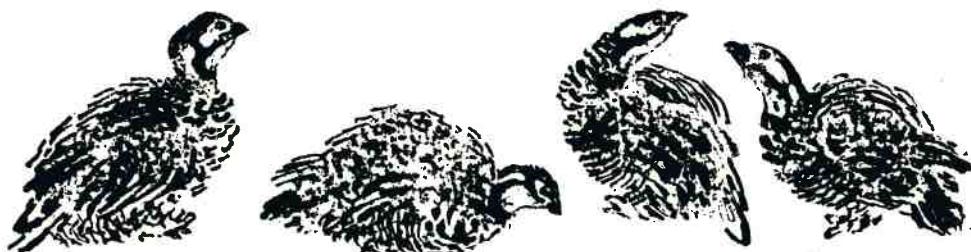
Man kartą pasisekė.

Medžiojau aš kalnų kalakutes. Pusę dienos veltui laipiojau po kalnus. Kalakutės — budriausi kalnų paukščiai. Tenka laipioti skardžiausiais šlaitais, prie pat ledynų.

Pavargau. Prisédau atsipūsti.

Aplink tyla — net ausyse spengia. Saulės atokaitoje zirzia musés. Kur tik pažvelgsi — kalnai, kalnai, kalnai. Tik viršūnės boluoja kaip salos debesų jūroje.

Vietomis debesų skraistė kiek atsitraukė nuo šlaitų, po debe- simis žiojéja tamasi kiaurymé. Slysteli kiaurymén saulės spin-

dulys — ir tamsiame miške po debesimis sumirguliuoja povandeniniai blyksniai ir šešeliai. Paukšteliis, nušviestas saulės spindulio, sublizga kaip auksinė žuvelė.

Suglebau nuo karštų saulės spindulių. Ir užsnūdau. Miegojau ilgai. Kai atsibudau, žiūriu — saulę juosia auksinis apvadėlis, ji jau į vakarų pusę ritasi. Nuo uolų žemyn nusidriekė siauri juodi šešeliai.

Kalnuose pasidarė dar tyliau.

Ir staiga girdžiu — visai šalimais, už kalvelės, kažkas tyliai subaubia. lyg jautis: „Mū-ū-ū! Mū-ū-ū!” Ir, rodos, nagais per akmenį braukia — brūkšt, brūkšt! Tai bent jautis! Su nagais...

Atsargiai apsidairau, žiūriu — atšlaitėje ant iškyšulio lokė su dviem lokiukais.

Lokė ką tik pabudo. Žiovauja, užvertusi galvą. Žiovauja ir letena pilvą kasosi. O pilvas didelis, gauruotas.

Lokiukai irgi pabudo. Tokie juokingi: galvos didelės, snukučiai dideli. Mirkčioja mieguistomis akimis, trypčioja, judina pliušines galvas.

Pamirkčiojo, galvas pakraipė ir pradėjo galynétis. Iš pradžių tingiai, nenoromis. Paskui įpyko ir susikibo visai rimtai.

Abu šniokštuoja. Spiriasi. Urzgia.

O lokė vis griebia letena čia už pilvo, čia už šonų: blusos kanda...

Paseilinau pirštą, iškéliau — vėjas nuo lokių į mano pusę pučia. Stipriaus suspaudžiau šautuvą.

Stebiu žvérį.

Nuo iškyšulio, ant kurio buvo lokiai, iki kito iškyšulio žemėliau visą atšlaitę buvo užklojusi ištisa dar neištirpusio sniego danga.

Stumdési stumdési lokiukai, prie pat krašto atsidūrė ir nusirito sniegų ant apatinio iškyšulio.

Lokė nustojo kasytis, pasilenkė, žiūri žemyn.

Paskui tyliai pašaukė: „R-r-mū-ū-ū!”

Ropščiasi lokiukai į viršų. Bet pusiaukelėj neiškentė ir vėl susikibo. Susikibo — ir vėl nusirito žemyn.

Matyt, jiems patiko. Užsiropščia vienas, atsigula ant pilvuko, pasistumia prie krašto ir pasileidžia žemyn. Paskui jį ir antras. Verčiasi ant šono, ant nugaros, per galvą. Urzgia: ir malonu, ir baisu.

Aš ir šautuvą pamiršau. Ir kam ateis į galvą šauti į tuos mielus neklaužadas, beplėšančius ant kalniuko kelnes!

Lokiukai įsigudrino: susikimba — ir rieda žemyn abu kartu. O lokė vėl pradėjo snausti.

Ilgai stebėjau mažylių žaidimą. Paskui išlindau iš už akmens. Lokiukai, mane pamatę, pritilo, akutes išsproginę, žiūri.

Ir lokė mane pastebėjo. Pašoko, suprunkštė, atsistojo piestu. Griebiausi šautuvo. Žiūrim vienas į kitą.

Lokės apatinė lūpa nukaro, dvi iltys kyšo. Iltys drėgnos ir pažaliaivusios nuo žolės.

Irėmiau šautuvą į petį.

Lokė aplégebė letenom galvą, suriaumojo ir, persivertusi kūliu, nusirito žemyn.

Lokiukai jai iš paskos — net sniegas dulka. Aš jiems pavymui šautuvu mojuoju, šaukiu lokei:

— A-a, žiople tu, žinosi, kaip snausti!

Bėga lokė šlaitu, užpakalines kojas net aukščiau ausų išmesdama. Lokiukai iš paskos lapatuojas, storus užpakaliukus kiloja, dairosi. Gogai lyg kuprelės atsikiše kaip neklaužadų berniūkščių, kuriuos motinos žiemą skaromis apmūturiuoja: kampai po pažastimis, ant nugaros mazgas.

Nubėgo lokiai.

„Et, — galvoju, — kas bus, tas!“

Atsisėdau ant sniego, pasispypriaus — ir nuslydau žemyn nuo lokiu kalnelio.

Apsidairiau, ar niekas nematė. Ir linksmas nuéjau link palapinės.

NEKLAUŽADA

Lokės — griežtos motinos. O lokiukai — neklaužados. Kol dar žindomi, — patys iš paskos sekioja, po kojomis painiojasi.

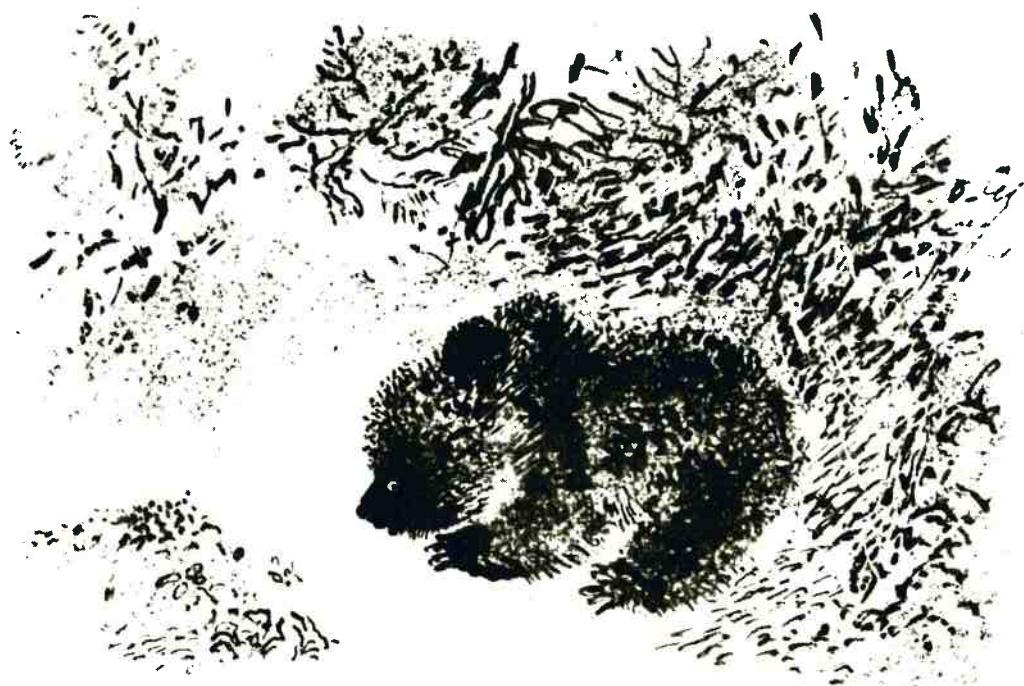
O kai paauga, — tikras vargas!

Lokės irgi turi silpnybių: mégsta pasnausti šaltelyje. O koks čia smagumas lokiukams kiurksoti prie snaudžiančių motinų, kai aplink tiek viliojančio šnarelio, spygavimo, giesmelių!

Nuo gélés prie krūmo, nuo krūmo prie medžio — taip ir nuklysta...

Vieną tokį neklaužadą, pabėgusią nuo motinos, kartą sutikau miške.

Aš sedėjau prie upelio ir mirkiau vandenye džiuvėsi. Buvau alkanas, o džiuvėsis ketas, tad mirkiau gana ilgai. Taip ilgai, kad miško gyventojams pabodo laukti, kol aš nueisiu, ir jie pradėjo listi iš savo slėpynių.

Štai išlindo ir užlipo ant kelmo dvi miegapelės. Tarp akmenų sucypė pelės, — matyt, susipešė. Ir staiga laukymėje pasirodė lokiukas. Nevikrus, didžia galvis — kaip visi lokiukai.

Pamatė kelmą, pasispardė ir skersas nurisnojo prie jo. Miegapelės spruko į urvą, bet, deja! Lokiukas puikiai prisiminė, kokiais skanumynais vaišindavo jį motina prie kiekvieno tokio kelmo. Tik spék laižytis!

Apéjo lokiukas kelmą iš kairės pusės — nieko nematyti. Apéjo iš dešinės — irgi nieko. Kyšteléjo nosį į plyšį — miegapelémis kvepia! Užlipo ant kelmo, viršų nagais padraskė. Kelmas toks pat, kaip visi.

Sumišo lokiukas, pritilo. Ap sidairė.

O aplink miškas. Tankus. Tamsus. Visur šnara.

Nulipo lokiukas nuo kelmo ir nubidzeno toliau.

Kelyje pasitaikė akmuo. Lokiukas pralinksmėjo: žino, ką daryti!

Pakišo po akmeniu leteną, iširėžė, pečiu paspaudė. Akmuo sujudėjo, cyptelėjo išgąsdinti peliukai.

Paleido lokiukas akmenį ir kyšt po juo abi letenas. Per daug pasiskubino: akmuo šleptelėjo atgal ir prispaudė leteną. Sustaugė mažasis nenuorama, pakratė skaudančią galūnę. Paskui palaižė palaižė ir nušlubčiojo tolyn.

Tursena, į šalis nebesižvalgo, tik sau po kojų žiūri.

Mato: grybas auga. Atsargus dabar meškiukas. Apéjo aplink grybą. Akys mato: grybas, vadinas, galima ésti! Nosis užuodžia: blogas grybas, negalima ésti!

Ir ésti norisi, ir... baisu!

Supyko lokiukas — ir kad žiebs per grybą sveikąja letena! Grybas sprogo. Fontanu ištryško tiesiai lokiukui į nosį geltonos, aitrios dulkės.

Tai buvo pumpotaukšlis. Lokiukas užsikoséjo, čiaudéti pradéjo. Paskui pasitrynė akis, atsitūpė ant užpakaliuko ir tyliai staugia.

Bet kas išgirs? Aplink miškas. Tankus. Tamsus. Visur šnara.

Staiga — šlept! Varlé! Lokiukas griebé dešine letena — varlé šoko į kairę. Griebé kaire, varlé — į dešinę.

Prisitaiké lokiukas, puolé pirmyn ir paspaudé varlé po savimi. Užkabino letena, ištrauké iš po pilvo. Galétu tuoj ir suésti pirmajį savo grobį.

Bet jam, kvailiukui, norisi pažaisti.

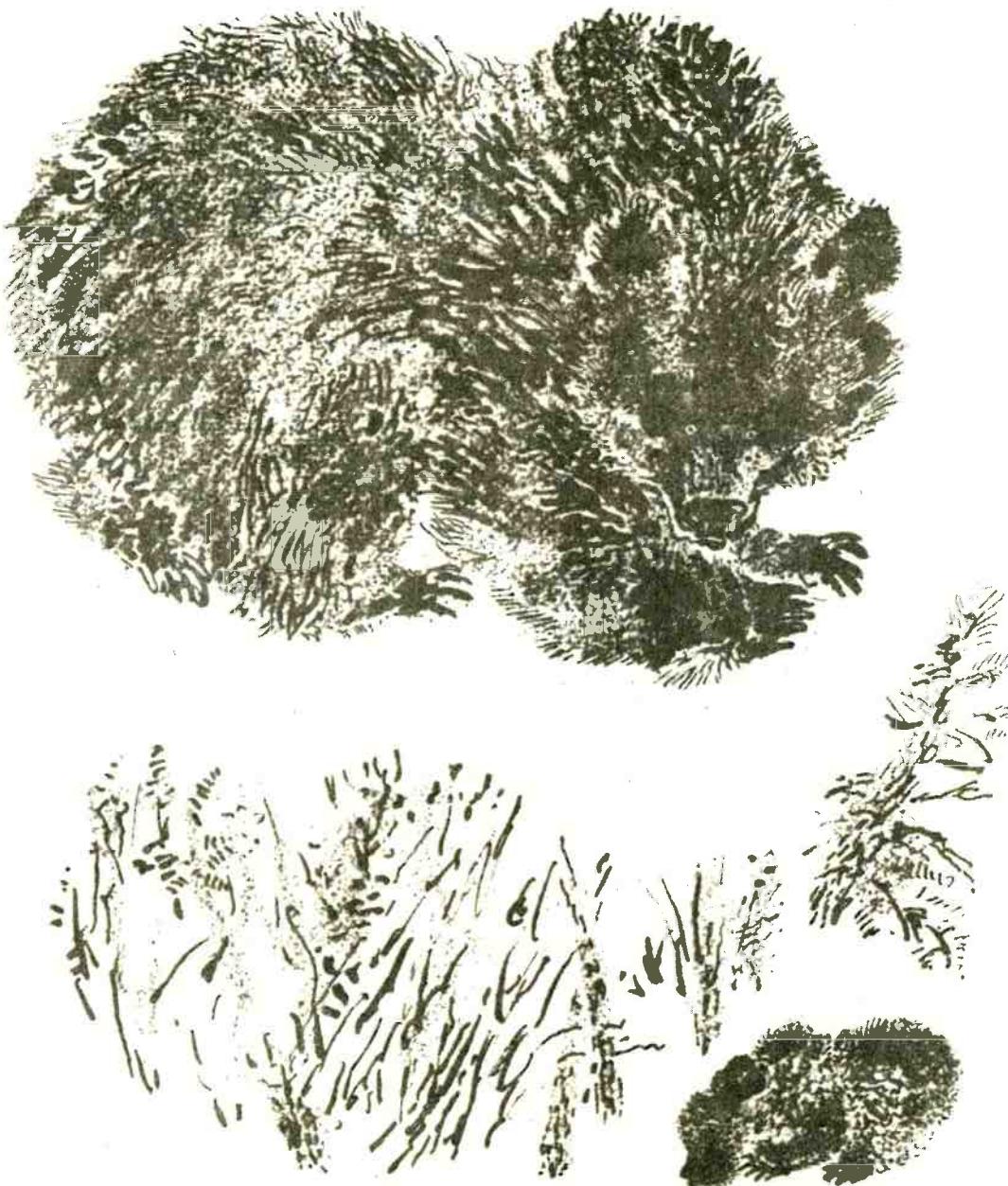
Griuvo ant nugaros, vartosi su varle, šnopščia, spygauja, lyg jí kas kutentų.

Čia sviedžia varlé aukštyn, čia iš vienos letenos į kitą permeta.

Žaidé žaidé ir pameté varlé.

Apuosté aplink žolę — néra varlés. Šlepteléjo lokiukas ant užpakalio, išsižiojo, tuoj užbliaus iš nuoskaudos, bet staiga sustingo iššiota burna: iš krūmų į jí žiüréjo senoji loké.

Lokiukas labai nudžiugo, savo gauruotą motušę pamatęs. Ji tikrai jí paguos ir varlé suieškos.

Gailiai inkšdamas ir šlubčiodamas, jis nukiceno pas mamą.
Ir staiga gavo tokį antausį, kad net nosi į žolę įbedė.

Tai bent paguodė!

Supyko lokiukas, pašoko ant užpakalinių kojų, urgztelėjo
ant motinos — ir vėl nuo antausio į žolę nusirito.

Mato: prasti jo popieriai! Pašoko ir — tekinas į krūmus.
Lokė iš paskos.

Dar ilgai girdėjau, kaip traškėjo šakos ir stūgavo lokiukas
nuo skaudžios mamos letenos.

„Mat, kaip į protą veda ir atsargumo moko!“ — pagalvojau.
Nubėgo lokiai, manęs nepastebėjo. O pagaliau kas ten juos
žino?

Aplink miškas. Tankus. Tamsus. Visur šnara.

Geriau eisiu iš čia kuo greičiau: šautuvo šį kartą nepasi-
ėmiau.

ZUIKELIS GUDRUOLIS

Kaip gyvas nesu matęs tokio
gudraus zuikio!

Jei jis nebūtų toks gudrus,
seniai būtų pakliuvęs ereliui į
nagus arba kokiam plėšrūnui į
dantis.

Lapių, vilkų, lūšių čia daugy-
bė, jie visus zuikius išgaudė
šitoje atšlaitėje. Liko tik vie-
nas — Nuplėštausis.

Ausis jam nuplėšė kilnusis
kalnų erelis už neatsargumą.
Nuo to laiko zuikelis ir pasi-
darė toks protingas.

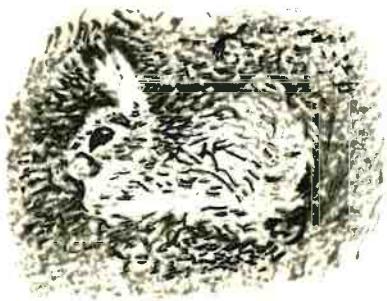
Erelis buvo jaunas, nepaty-
rės. Senas erelis paprastai krinta
tiesiai zuikiui ant nugaras ir
sulaužo nugarkaulį. Jaunasis
vijosi zuikelį — ir prakišo. Iši-
kibo nagais į ilgas zuikio ausis.

Zuikis bėgdamas išplėsė ausis
iš baisių erelio nagų — ir
šmurkšt po akmenimis.

Tie akmenys atšlaitėje stūk-
sojo kaip gaugarynas, o viduje
buvo susidaręs lyg koks tunelis
ar urvas: zuikis gali pralisti, o
lapė ar erelis — nieku būdu.

Erelis atsitūpė prie angos,
įkišo kaklą į urvą, bet sparnai
nelenda. Teko atsisakyti grobio.

Nuskrido kito zuikio ieškoti — kvailesnio.

Zuikiai — tai ne triušiai, jie neturi savo urvo. Maisto ieškosi naktį.

Vos tik pradeda aušti, zuikis pasileidžia bėgti — šuoliuoja, mėto pėdas, pagaliau metasi į šalį ir visai dienai ištaiso kur po akmeniu ar krūmeliu.

Tačiau visos šitos gudrybės seniai žinomas kiškienos mégėjams, jos neišgelbėjo kitų zuikių šiame plyname, be jokio medelio kalno šlaite. Kaip jau minėjau, gyvas liko tik vienas zuikelis gudruolis.

O kodėl jis liko gyvas? Todėl kad, nepaisydamas zuikių įpročių, turėjo nuolatinį urvą — tą akmenų krūvą, kuri jau kartą buvo išgelbėjusi jį nuo jauno erelio.

Nuo to laiko daug kartų zuikelį medžiojo seni, prityrę ereliai. Tačiau jis niekad nenuklysdavo toli nuo savo akmenų.

Jei tik kas — tuož šmurkšt į slėptuvę!

Ir vilkai zuikutį medžiojo. Bet argi jiems — tokiems dideiliems — palisti po akmenimis. Tik sprandus kruvinai nusidraskė ir turėjo sprukti šalin, nieko nepeše.

Gaudė mūsų zuikelį ir baisioji lūšis — didžiulė démēta katė su mažyte galva ir lanksčiu kaip gyvatės liemeniu. Kaišiojo snukį į visus plysius tarp akmenų. Šnerves kuteno malonus kiškienos kvapas, bet plėšrūnė nei akmenų pastumti, nei pralisti pro juos negalėjo.

Tik visa bėda, kad ant to kalno, kaip jau minėjau, laikėsi ir lapės.

O lapės — iš visų žvérių gudriausios ir labai sumanios zuikius medžioti.

Peržiemojo Nuplėštausis laimingai savo guolyje tarp akmenų.
Pavasarį, sniegui nutirpus, jį pamatė lapės: lapė ir lapinas.
Šiuo metu laiku lapių šeima gyvena draugiškai, vaikus augina.
Ir, aišku, abu drauge émési zuikį medžioti.

Zuikelis guléjo atšlaitėje — pilvuką saulėje šildësi. Ir vis i
šalis dairësi — ar negresia iš kur pavoju?

Lapinas atsargiai, pirštų galais prie jo tik sélina. Bet kur tau!

Zuikelis pamatęs kad šoks!.. Lapinas jam iš paskos...

Nuplėštausis strykt-pastryk — ir namie.

O lapinas' įsitaisé prie urvo angos ir laukia.

Nuplėštausis visada, bûdavo, palaukia, kol persekiotojas nu
eis, dar kiek patūno ir išlenda. Va tuomet lapinas ir tikéjosi jî
sučiupti.

Tačiau šį kartą zuikis taip išsigando, kad perbėgo visą akmenų tunelį, visą savo urvą ir išlindo kitoje krūvos pusėje. Jis ne kartą šitaip gelbėjosi nuo vilkų ir lūšių. Tačiau nuo lapių ši gudrybė negelbėjo.

Kai tik lapinas pradėjo prie zuikio sėlinti, lapė tuoju nuskuodė į kitą akmenų krūvos galą. Atbėgo ir stovi prie urvo angos, tyko zuikelio.

Argi Nuplėštausis savo zuikišku proteliu galėjo apie tai pagalvoti? Aišku, ne. Jis šaute iššovė iš po akmenų — stačiai ant lapės!

Lapė tuomet net laižesi, apie švelnią zuikio mėselę galvadama!

Ir gerai, kad laižesi: nespėjo ji nė liežuvio įtraukti, zuikelis apsisuko — ir šmurkšt atgal į urvą!

Lapė iš apmaudo kiauktelėjo, bet nieko nepadarysi: pati kalta. Dabar abiems medžiokliams — lapei ir lapinui — beliko pasislėpti ir kantriai laukti, kol zuikelis pro vieną arba kitą akmenų gaugaryno angą išljs.

Taip ir tupi abu: lapinas — prie vienos urvo angos, lapė — prie kitos, laukia.

O Nuplėštausis nekvailas, émė ir iškišo galvą pro akmenis krūvos viduryje. Pažiūrėjo į vieną pusę — lapinas už akmens tūno. Pažiūrėjo į kitą — ten lapė už krūmo užsiglaudusi.

Mato lapės: išlenda krūvos viduryje iš plyšio ilgos ausys su juoda démele prie pat galiuko, pakraipo jas zuikis į vieną pusę, į kitą — ir vėl pasislepia.

Suprato, kad neverta ilgiau čia tupéti. Matyt, tarp akmenų žolė auga. Zuikis ją ir skabo. Jo badu neprivieiksi.

Ir nuėjo abi lapės savo keliais.

Mat, koks gudruolis tas zuikelis: dvi lapes apgavo ir gyvas liko!

DŽEIRANIUKAS

Vilką kojos maitina. O džeiraną kojos gelbsti.

Džeiranai — greitos gazelės — gyvena sausose pietų stepėse. Priešų daug: ir žmogus, ir vilkas, ir net erelis. O išsigelbėjimas vienas — kojos.

Kaip viesulas lekia džeiranai stepė. Rodosi, ne žvėrys bėga, o paukščiai skrenda. Tik dulkės rūksta iš po tvirtų kanopų. Čia jau ir vilkui kojos nieko nepadės!

Kiek akys užmato, plyti bekraštė stepė. Dviem kojom jos nejveiksi. Aš joju raitas.

Joju sau, švilpauju. Staiga — stop! Mano arkliukas sustojo, į žemę sau po kojomis šnairuoja. Prie jo kanopų kurmiarausis — geltonos sausos žemės krūvelė. O arklys pučia šnerves, ausimis karpo — ir né iš vienos.

Įsižiūrėjau gerai, — ogi čia visai ne kurmiarausis, o džeiraniukas. Prigludo prie žemės, apmirė iš baimės, net nekvėpuoja.

Džeiraniukas mažas, ne didesnis už zuikį. Matyt, neseniai gimęs. Jo kaktytė statinė, o vietoj ragiukų — tik gumbeliai. Kojytės laibutėlės ir baisiai ilgos, — dar netvirtos. Ir toks menkutis — šonkauliai barkšo. Vienintelis džeiraniuko išsigelbėjimas — kailiukas. Jo spalva nesiskiria nuo stepės žemės. Erelis — ir tas gali apsigauti. Bet žmogus ne paukštis, džeiraniuko kurmiarausiu nepalaikys.

Nušokau nuo arklio ir ištiesiau į džeiraniuką ranką. O tas tik strykt ant laibų kojycią, įsistebilijo į mane juodomis akutėmis, taukšt kanopéle į žemę — net dulkės surūko! Ir — į kojas! Aš — iš paskos. Bet kur tau! Skriete skrieja, kaip paukštis.

— Ak šitaip! — supykau. — Jei savom dviem nepaveju, pavysiu arklio keturiomis!

Užšokau ant arkliuko, spustelėjau užkulniais šonus. Arklys pasileido šuoliais, karčiai vėjyje suplevėsavo, émė plakti man

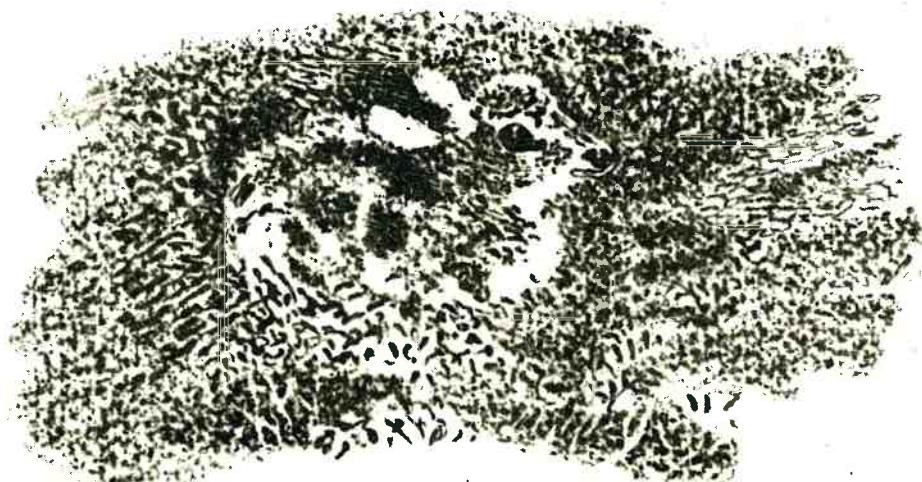
per veidą. Bematant pavijau žvėrelį. O jis — plumpst ant žemės — ir guli. Visai apmirė, susigūžė. Net akis užmerkė: o jo akys labai pastebimos — didelės, blizgančios. Ir vėl matau priešais tik kurmiarausį.

Pasilenkiau nuo arklio, tiesiu ranką — ne, nepasiekiu!

Nušokau žemén, džeiraniukas — į kojas!

Aš vėl ant arklio — jis prie žemės gūžias.

Prijoju, siekiu šiaip, siekiu taip — ne, nepasiekiu! Arklys bijo ji užminti ir artyn neina. O kai tik nušoku — jis tollyn dumia!

Matyt, mūsų lenktynės nesibaigs: pėscias nepaveju, raitas nepasiekiu.

Žiūriu į džeiraniuką ir stebiuosi: koks mažytis ir koks gudrus! Matyt, ne vien kojos džeiranus gelbsti. Ir galva šio to verta. Net jei ant jos gumbeliai pūpso vietoj ragiukų.

Bet negi visą laiką aš čia prie jo stirkosiu! Spustelėjau arkliui šonus — ir nurisnojom mudu toliau. Joju sau, švilpauju. Kas gi beliko daryti?

DRAUSTINYJE

Aš maniau, kad draustinyje žvėryς elgiasi kaip zoologijos sode: „Prašom, gérékitės mumis ir duokit ko nors skanaus.“

Sargas timptelėjo mane už rankovės ir pašnibždomis tarė:

— Žolėje lokiai.

Aš išsiémiau iš kišenės cukraus ir sausainių.

Sargas kažkaip keistai pasižiūrėjo į mane ir paéjo į šalį.

Priešais mane kalvos atslaitėje plytėjo laukymė. Žolė laukymėje aukšta, žmogui iki juosmens. O lokiu nematyti.

Tiesa, vienoje vietoje žolynai sujudėjo: matyt, vėjelis papūtė. Kažkas sušnarėjo — gal driežukas prašliaužė? Krūmo šakelė sulingavo — lyg strazdai nuskridus.

Ne, tai ne vėjas, ne driežukas, ne strazdas... Drégnoje žemėje, po aukšta žole, — lokio pédos.

Lokys kažkur netoli. Ir ne vienas. Štai péda, kurią delnu uždengti galima. Štai kita — čia jau dviejų delnų reikia. Štai dar: ir dviejų maža; užpakaly —

platus padas, prieky lyg šakėmis smeigta: žeméje nagų žymės.

Matyt, čia visa lokių šeima: mama, dvejų metų paauglys, šeimoje einantis auklės pareigas, ir mažas lokiukas — vos kelių ménescių, dar visai žioplelis.

Žvėrys netoliese. Visai prie pat manęs. Bet nematyti!

Vadinasi, moka sléptis, dar neatprato. Nenori, kad į juos kas žiūrėtų.

Prisiminiau visus savo susitikimus su lokiais šiaip kur miškuose, medžiokléje. Pasižiūrėjau, iš kur vėjas. Įsikišau vél į kišenę sausainius ir cukrų. Vogčiomis, prieš vėją, nušliaužiau į krūmus ir pasislépiau.

Dabar supratau, kad čia, draustinyje, žvėrys, tur būt, dar gudresni, negu laukiniai, laisvai gyvenantys miške. Draustinio gyventojai žino, kad jiems niekas negresia. Ir prie žmonių jau priprato. Nors nebėga, bet rodytis irgi nemégsta: visko gali būti...

Žiūriu: į kairę nuo manęs žolė juda.

Nušliaužiau į tą pusę. Dabar jau dešinėje pusėje krūmo šakelė sulingavo.

Atsistojau ir nubėgau ten, kur šaka lingavo.

Sušnaréjo kažkas — lyg driežukas būtų šliaužęs, ir daugiau nieko! Sléptynes žaidžia su manim lokiai.

Nebeiškenčiau. Užšokau ant kelmo ir kad sušuksiu:

— Stot!

Akimirkniu iš žolės išlindo du žvėrys. Išsitempė, lyg sukomandavus: „Ramiai!“ Stovi kaip parade, priekines letenas prie šonų prispaudę.

Trečiojo nematyti: tik pliušinės ausytės iš žolės kyšo, nosytė dar per žemai. Bet ir iš ausų matyti, kad mažasis smalsuolis stiebiasi, nori pamatyti, kas gi čia toks, nepaisydamas draustinio draudimų, plyšoja visa gerkle.

Lokė iki juosmens iš žolės išlindo, kažkokią šaknį įsikandusi, kramto, čepsi. Ant šnervės burbulas išsipūtė, sutvisko vaivorykštę ir sprogo.

Didesniojo lokiuko tik galva ir pečiai iš žolės išlindę. Blakstienos kaip paršiuko ir dar žemės gurvoliuкаis apkibusios. Akimis tik mirkt mirkt — iškart matyt, kad žioplių žiopllys, nieko neišmano! Nuo blakstienų žemės byra.

Ir mažojo lokiuko pliušinės ausytės né krust — neišsigando žvėrys né kiek. Jie tik neprate, kad čia taip šūkautų, štai ir išlindo pažiūrėti, koks čia keistuolis atsirado.

Nors imk ir šauk į kurį. Bet negalima: draustinis. Ir juokas ima, šautuvas sujudėtų — vis vien nepataikyčiau.

Geriau pavaišinsiu juos saldumynais.

Įkišau ranką į kišenę, ištraukiau tris gabaliukus cukraus — ogi žiūriu: lokių jau néra, tik žolė siūruoja, kur jie buvo...

O sargas stovi atokiau ir kvatoja.

Vadinasi, draustinio žvėrys — ne prašeikos. Ne tokie, kaip tie, kur narvuose uždaryti.

Su tokiais verta susipažinti. Visiems patariu pabuvoti drausinyje.

Draustinis — tai ne zoologijos sodas.

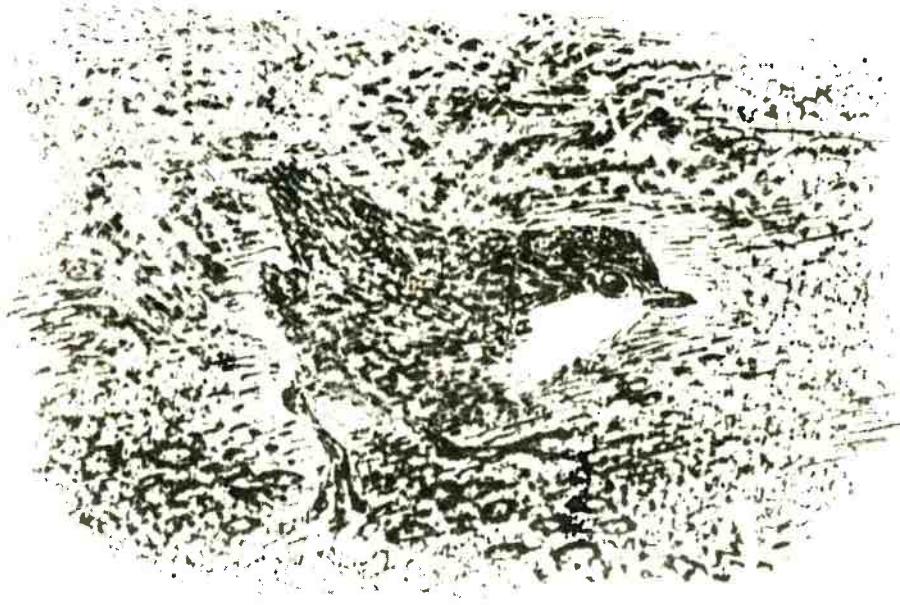
GIESMELĖS PO LEDU

Tai atsitiko žiemą: mano slidės pradėjo giedoti! Slidinéjau ant ežero, o slidės giedojo. Gražiai, kaip paukščiai.

Aplink — tik sniegas ir šaltis. Šnervės limpa, dantys stingsta.

Tyli miškas, tyli ežeras. Tyli gaidžiai kaime. O slidės gieda!

Giesmelė kaip upeliukas: liejasi, vinguriuoja, skamba. Bet juk negali medinės slidės giedoti! Gieda kažkas po ledu, po pat mano kojomis.

Jei aš būčiau nuėjęs sau, poledinė giesmelė būtų ir likusi stebuklinga miško mīsle. Bet aš nenuéjau...

Aš atsiguliau ant ledo ir palenkiau galvą į juodą kiaurymę.

Žiemą vanduo ežere nuslūgo, ir ledas pakibo virš ežero kaip žydros lubos. Vietomis pakibo, o vietomis įlūžo, ir iš tų tamsių kiaurymių dabar kyla garų debeséliai. Bet negi žuvys ten gieda paukščių balsais? Gal tikrai ten upeliukas? O gal čia skamba iš garų susidarę varvekliai?

O giesmelė vis skamba. Tokia gyva ir skaidri: ne, tai ne upelis, ne žuvys ir ne varvekliai. Tik vienas vienintelis padaras pasaulyje gali taip gražiai giedoti — paukštis...

Stuktelėjau slide į ledą — giesmelė nutilo. Pastovėjau tyliai — vėl suskambo.

Tada aš iš visų jégų trenkiau slide į ledą. Tą patį akimirksnį iš tamsios kiaurymės purptelėjo stebuklinga paukštė. Atsitūpė ant properšos kraštelio ir tris kartus man nusilenkė.

— Sveika, giesmininke iš po ledo!
Paukštė vėl nusilenkė ir mano akivaizdoje sugiedojo pole-dinę giesmele.

— O aš tave pažįstu, — pasakiau. — Tu — vandenis žvirblis! Žvirblis nieko neatsakė, jis mokėjo tik nusilenkti ir galva palinguoti. Paskui vėl šmurkštėlio po ledo, ir iš ten nuskardojo giesmė. Na ir kas, kad žiema? Po ledo juk nei véjo, nei šalčio, nei vanago. Po ledo tik juodas vanduo ir paslaptinga žalia prieblaunda. Garsiau švilptelėjus, ten viskas gauste gaudžia: aidas lekia, atsimušdamas į lédines lubas, skambančiais varvekliais nukabinėtas. Tai kodėl paukšteliui negiedoti?

O mums kodėl nepasiklausyti?

UŽKIMUSI GEGUTĖ

Pražydo ievos, ir spustelėjo pavasario šaltelis. Rūkas anksstyvą rytmetį jau nebevinguriavo virš miško laukymės, o sušalęs dengė viską šerkšnu. Dangus blyškus, nežinia, koks jis bus dieną: mėlynas ar pilkas?

Miške tylu. Tik gegutė kukuoja. Kiti paukščiai tyli: tur būt, bijo gerklėtes peršalti. O gegutė traukia sau net pasisriūbaudama, lyg tošinę dūdelę pūstų. Vis „ku-kū“ ir „ku-kū“.

Ir rékė, kol užkimo.

Vakare girdėjau — visai nebeišgali. Vietoj „ku-kū“ jai išeina „chy-cho“!

Matyt, gerklę peršalo.

Kam neteko girdėti užkimusios gegutės kukavimo? Vieni sako, kad gegutės berékdamos užkimsta. Juk kukuoja nuo aušros iki aušros, o kartais ir naktį! Kiti tvirtina: girdi, varpele užspringo. Varpele? Gegužės ménės?

Dar kiti sako, kad pavasario šalčiams užėjus net gerklė gausios gegutės užkimsta. Visokių nuomonių esama.

Apie gegužės šalčius ievoms pražydus irgi įvairiai kalbama. Vieni aiškina atšalimą tuo, kad ievos žydi, kiti sako — Ladoga ledus laužia. O žinovai tvirtina, kad tuo metu Arktikoje ledai sproginėja ir juda.

Kaip nuostabu!

Kažkur tolimoje Arktikoje ledai pajudėjo, o pas mus gegutė užkimo. Kur šaukia, o kur atsišaukia!

SU GIMIMO
DIENA!

GIEDANTIS MEDIS

Visą naktį **girgždėjo miške** medis: girkšt-girkšt, girkšt-girkšt... Ir vėjas kaip sunki banga šniokšdamas ritosi medžių viršūnėmis. Ir vėl medis girgždėjo, savo pilku gyvenimu besiskušdamas.

Kiek tūkstantmečių praslinko, kol gūdžiame miške negyvam medžių girgždesiui émė pritarti gyvas balselis? Tikriausiai iš pradžių jis buvo toks pat grasus, nedrāsus ir silpnas, kaip ir girgždesys.

Bangos ritosi ir ritosi, o medis vis girgždėjo. Ir aš užsnūdau.

Mane pažadino ne triukšmas, o tyla. Vėjas nuščiuvo, nutilo medis, ir pasidarė taip tyku, kad buvo girdéti, kaip nuo eglės byra sausi spygliukai.

Ir staiga medis uždainavo! Iš pradžių tyliai ir nedrąsiai, pas kui vis drąsiau ir garsiau. Iš tiesų uždainavo, garsas sklido ne nuo šakų, o iš kamieno, iš pačios medžio šerdies. Medis svirpė, čirškė, kažką šūkčiojo — medis dainavo!

Tai buvo ne sapnas. Buvo rytas, ir aš mačiau, kaip tingiai rangosi virš miško laukymės rūkas. Rasos lašeliukai mirguliavo, ir lyg strėlės nuo jų į saulę kilo mėlynai ir raudoni spin-dulliai. O ant šakelės raivėsi ir žiovavo genys.

Gal šitaip kažkada ir gimė miške gyvas balsas?..

Nesinorėjo keltis, o dar labiau nesinorėjo pačiam išsklaidyti giedančio medžio paslaptį.

Paslaptį atskleidė pats genys. Kaip stebuklingąjį lazdelę iškélė jis savo ilgą snapą, kresteléjo galvą ir garsiai sukliko. Ir medis, atsakydamas į jo balsą, staiga nekantriai sucypsėjo, sučerškė. Tai nebuvo panašu į giesmę: medis rėkė, šaukė, skubino, prašė ir maldavo.

Kiekviena mišlė turi įminimą. Medyje — drevė, drevėje — lizdas, o lizde — geniukai.

Visą naktį medis juos supo ir liūliavo, miško lopšinę jiems girgždeno. Rytą atėjo geniukų eilė, ir iš medžio pasigirdo įkyrus alkanų paukščiukų čirškėjimas.

Daug tūkstantmečių miške girdėjos vien liūdnas girgždesys. Bet štai pirmą kartą pasigirdo gyvas balselis. Gal būt, kaip ir dabar, jis pasigirdo ankstyvą rytmę ir sklido iš drevės, patikimai kokio nors medžio globiamos.

TRYS KIAUŠINIAI

Éjau per mišką.

Žiūriu: guli ant žemės kiaušinis. Kiaušinis kaip kiaušinis: baltas, apvalus, nedidutis.

„Kažin kieno čia kiaušinis? — galvoju. — Norétusi pamatyti ir patį paukštį.“

Apsidairiau aplink — nieko nematyti. Paženklinau vietą ir nužingsniavau toliau.

Per mišką eiti — tai ne asfaltu žingsnijuoti. Reikia po kojom žiūrėti. O aš vis i šalis dairausi. Šit ir suklupau ant sutrešusiu lapų krūvos.

Atsikélęs matau: baltuoja lapuose kiaušinis! Toks pat nedidelis, baltas, pailgas.

Pridengiau kiaušinį lapais, vietą paženklinau. Žingsnijuoju toliau. Ir nors skubu, negaliu susilaikyti i šalis nesidaireš. Matau, kaip drugeliai iš gelių vazelių nektarą geria. Žiogas kojyte kaip smičium per sparnelius brauko — smuikuja. Vabalas lapsukis iš lapų žalius piltuvélius suka. Po lapu skruzdėlė amaru bandą gano. Visi savo reikalais užsiémę...

Dairiausi dairiausi ir staiga — šlumšt nuo skardžio. Smigte įsmigau i smėli. Dar gerai, kad i upę nejkritau.

Atsistojau — ausyse, akyse, net kišenėse — visur pilna smėlio. Nusipurčiau, akis prasitryniau ir matau: kyšo iš smėlio kiaušinis! Visai paprastas: baltas, apvalus kaip teniso kamuoliukas.

Na ir sekasi man šiandien!

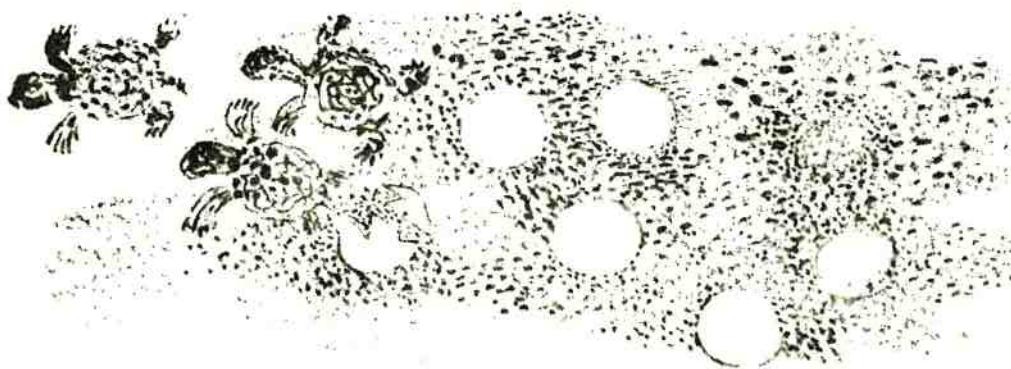
Užbériau kiaušinį smėliu, vietą vėl paženklinau. „Trys kiaušiniai, o lizdo nė vieno, — galvoju. — Gal ne paukščių tie kiaušiniai?“ Paskui prisiminiau posakį: „Jei nėra paukščiuko, nebus ir kiaušinuko.“

Ir nusiraminau.

Kiaušinis smėlyje

Sakoma: „Iš kiaušinuko išsiris paukščiukas.“ „Paukščiukas — tai paukščiukas, — galvoju. — Bet koks?“

Praėjo viena diena, kita, trečią vėl išsiruošiau į mišką. I šalis nesidairau, skubu. Štai skardis prie upės, štai smėlis, o smėlyje kiaušinis. Pačiu laiku atėjau: kiaušinis jau iškilięs! Tuoj per plysiuką išlijs paukščiuko snapelis.

Sujudėjo kiaušinis, lopelis lukšto nukrito, ir išlindo snapas. Toks juokingas, trumputis. Storas, trumputėlis kaip papūgėlės. Betgi papūgėlės tik šiltuose kraštuose gyvena!

Lukštas sprogo, išsiskyrė į kelias dalis, ir... iš kiaušinio išsirito vėžliukas! Pats ne didesnis už pinigėlių, akys lyg gyvaciukės, kojytės kaip kastuviuikai. Tik nosis kaip paukščio. Klebekšt-klebekšt per smėlį. Ir taip mikliai, lyg visą gyvenimą būtų po smėlį bégiojės. Tik išsirito iš kiaušinio — ir tuoj į žygį.

Smėlis šalimaus sujudėjo: iš jo jau lenda kiti vėžliukai. Pasirodo, ne vienas kiaušinėlis čia buvo užkastas. O vėžliukai šaunuoliai: patys iš kiaušinio išlindo, patys iš smėlio iššliaužė, patys ir į vandenį sušoko. Visai kaip suaugė, nors už sagą ne didesni.

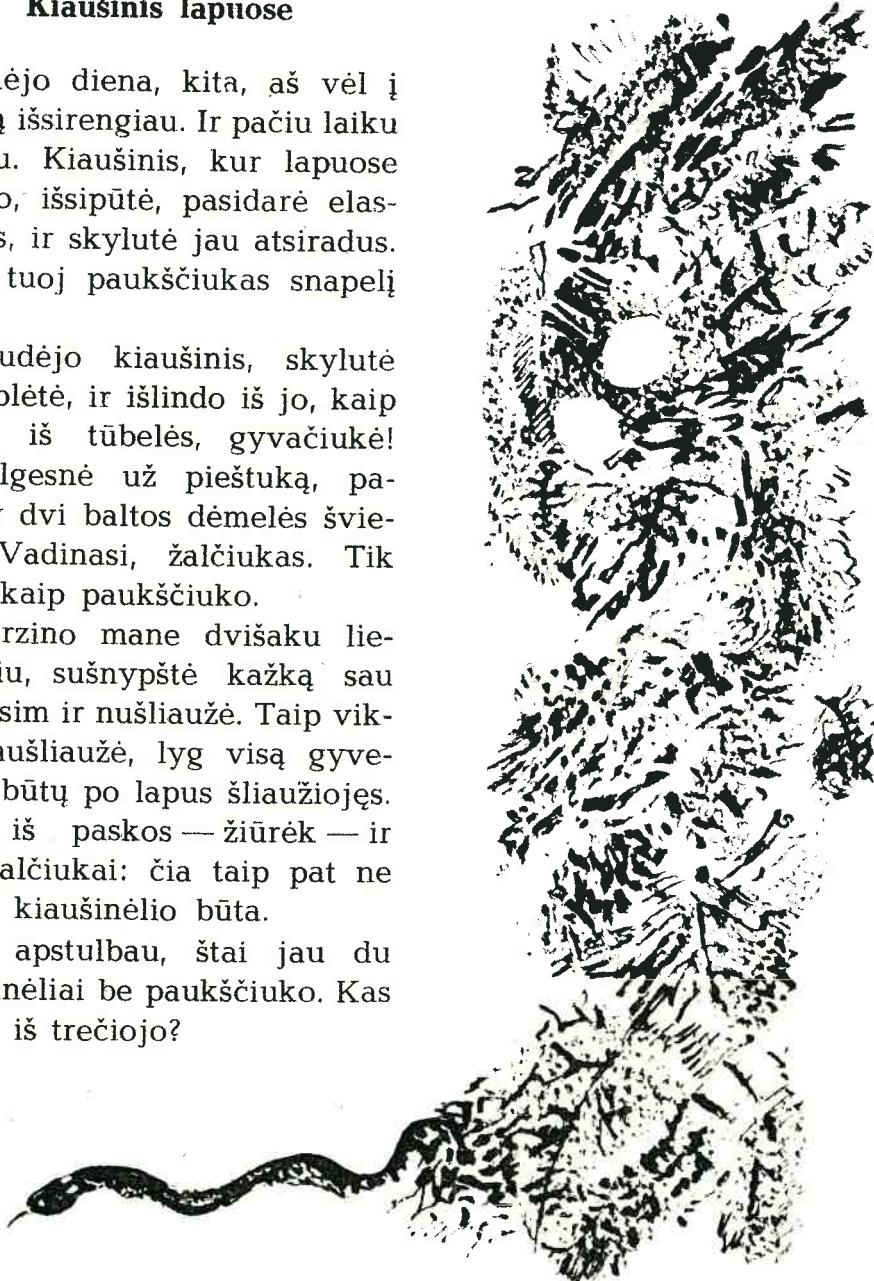
Kiaušinis lapuose

Praéjo diena, kita, aš vėl į mišką išsirengiau. Ir pačiu laiku atėjau. Kiaušinis, kur lapuose gulėjo, išsipūtė, pasidarė elastingas, ir skylutė jau atsiradus. Tuoj tuoj paukščiukas snapelį iškiš!

Pajudėjo kiaušinis, skylutė prasiplėtė, ir išlindo iš jo, kaip dažai iš tūbelės, gyvačiukė! Ne ilgesnė už pieštuką, pakaušy dvi baltos dėmelės šviečia. Vadinasi, žalčiukas. Tik akys kaip paukščiuko.

Paerzino mane dvišaku liežuvéliui, sušnypštė kažką sau po nosim ir nušliaužė. Taip vikriai nušliaužė, lyg visą gyvenimą būtų po lapus šliaužiojęs. Jam iš paskos — žiūrėk — ir kiti žalčiukai: čia taip pat ne vieno kiaušinėlio būta.

Aš apstulbau, štai jau du kiaušinėliai be paukščiuko. Kas išsiris iš trečiojo?

Kiaušinis ant žemės

Vieną dieną namie prabuvau, antrą, o trečią neiškenčiau. Nuéjau į tą vietą, kur mačiau kiaušinį tiesiai ant žemės gulintį. Paskutinį, trečiąjį!

Skubéti reikia, o aš vėl į šalis dairausi: tiek įdomybių miške! Štai juodvabaloris į seną grybą graužiasi, jau tik kojos kyšo. Ten viškrai žeme šliaužia, ir ne bet kaip, o darnia kolona, eilė paskui eilę — kaip kareiviai žygiuoja. Štai skruzdė įkando sraigei, o ta kad sucypė! Nežinojau, kad sraigės moka cypti! Reikės įsidéméti.

Ši kartą pavélavau. Štai ta laukymė, štai mano paženklinta vieta, o kiaušinio néra! Auga kiaušinio vietoje... grybas! Didžiulis kaip du kumščiai pumpotaukšlis.

Supratau, kad ne kiaušinį buvau radęs. Kyšojo iš žemės mažytė, ką tik išdygusi grybo galvutė. Iš jos ir negaléjo išsiristi nei paukščiukas, nei gyvačiukė, nei vėžliukas. Grybas išaugo, ir tiek.

Nors būtų grybas kaip grybas, o čia pumpotaukšlis! Tas, kurį užmynus, tamsiai rūdų dulkių debesis pakyla: jo nei virsi, nei kepsi, nei sūdysi. Tiek koja paspirfi tinkā.

Aš taip ir padariau: spyriau, net dulkių sūkuriai pakilo!

Še tau ir „paprasti“ kiaušiniai!

Še tau: „Iš kiaušinuko išsiris paukščiukas“!

Še tau: „Jei néra paukščiuko, nebus ir kiaušinuko“!

Visaip gali būti!

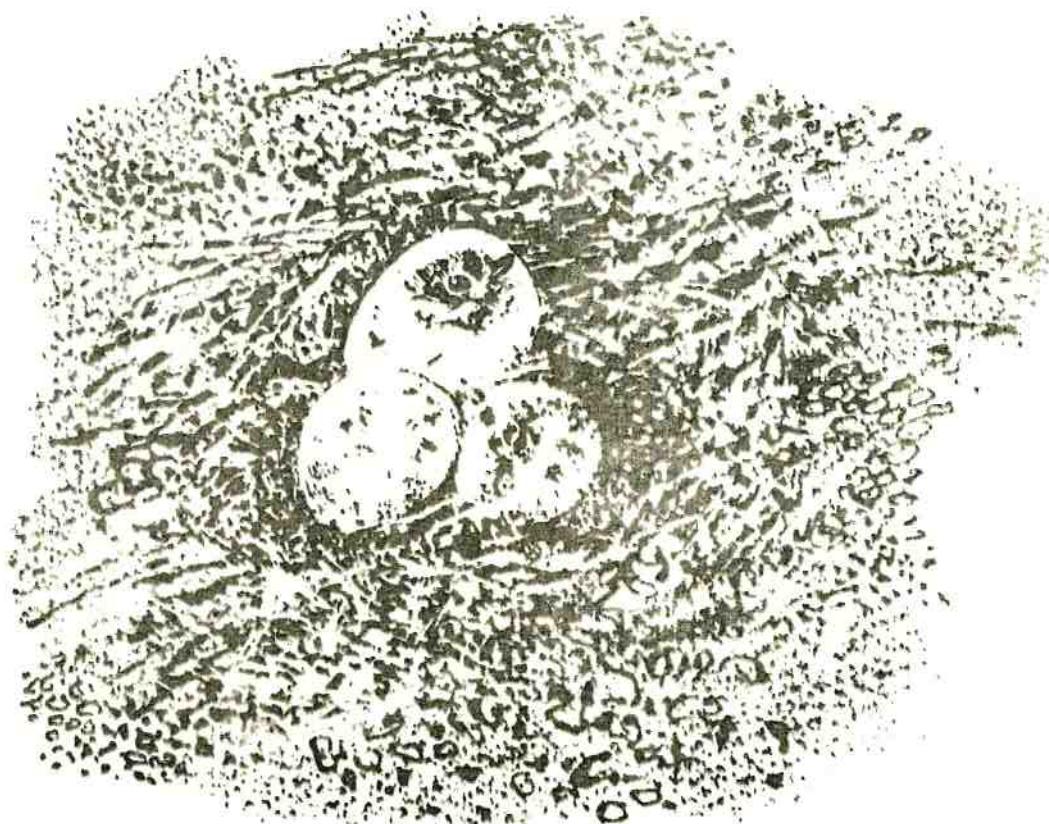

NAUJAS BALSELIS

Žuvėdros lizde buvo trys kiaušinėliai: du ramiai gulėjo, o trečias judėjo. Jis labai nekantravo, net kartais švilpčiojo! Jei būtų galėjęs, rodos, būtų iššokęs iš lizdo ir kaip kamuoliukas krantu nusirites.

Judėjo judėjo kiaušinėlis ir pradėjo tyliai braškėti. Bukajame gale skylutė prasikalė. O pro skylutę — kaip pro langiuką — paukščio snapukas išlindo!

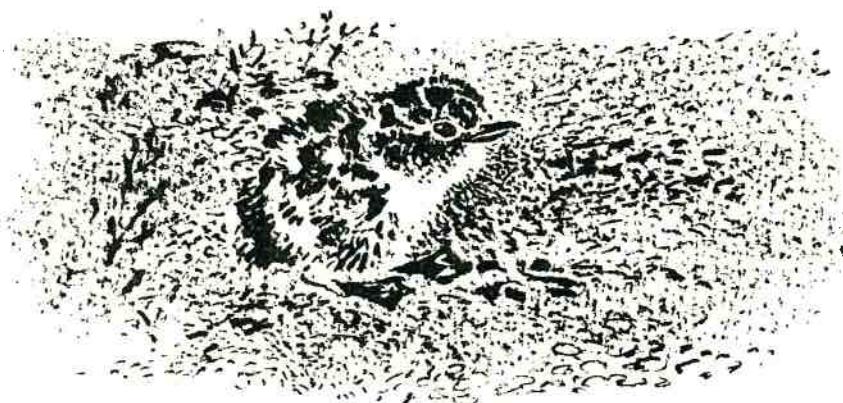
Paukščio snapas — tai burna. Burna išsižiojo iš nustebimo. Kaip nenustebsti: staiga kiaušinyje pasidarė šviesu ir gaivus

oras dvelktelėjo! Iki šiol buvę duslūs garsai suskambo garsiai ir valdingai. Į jaukų, uždarą paukščiuko būstą įsiveržė nepažįstamas pasaulis. Žuvédriukas net pabūgo: ar verta kištī snapą į ši triukšmingą, nežinomą pasaulį?

Bet saulė malonai šildė, tyliai siūravo žolelės, bangelės tingiai vilnijo. Žuvédriukas įsispyré kojytémis, įsirémė galva, kiaušinis subraškėjo, ir lukštas prasiskyré. Paukščiukas išsigando ir visa gerkle suriko: „Mama!“

Taip mūsų pasaulyje atsirado dar viena žuvédra. Balsų, balselių, balsiukų chore suskambėjo naujas balselis. Jis buvo tylus

ir nedrąsus kaip uodo zyzimas. Bet jis skambėjo, ir ji girdėjo visi.

Žuvédriukas atsistojo ant drebančių kojyčių, pūkuotus sparnelius pamankštino ir drąsiai žengé pirmyn — link vandens.

Ar nepastos jam kelio plėšrios audinės ir lydekos? Ar neatims gyvybės aštrios pirmosios ūdros iltyse?

Mamos žuvédros sparnai išsiskleidė virš jo kaip rankos — apgins nuo visų negandų. Kamuoliukas-pūkuotukas nusirito į gyvenimą.

PO SNIEGU

Gražu pavasarį kalnuose.
Prieš saulę išsiskleidė visi žiedeliai. Paukščiukai čiulba, iškélę į saulę snapelius. Tik staiga pro pilkas uolas išniro mėlyni debesys. Pasidarė tamsu ir baisu. Žiedų galvelės susiskleidė, paukščiai nutilo. Ir stojusioje tyloje girdéti, kaip šnypšdamas, švilpdamas ir kaukdamas artėja kažkas — labai didelis. Ir šit prisiartino: dangus su žeme susimaišė, suūžė, sugriaudė!
Pūga.

Aš palindau po uola. Žaibai blykčioja, perkūnas griaudžia, o iš viršaus, iš debesų, kruša kapoja, sniegas virsta!

Pūga praūžė — aplink visur balta balta. Ir tylu kaip žiemą. Tačiau žiema kalnuose ypatinė: žiūrék, ir kyšo kur iš po sniego gėlės stiebelis, žolytė žaliuoja. O antai prie akmens iš po sniego paukščio galvutė išlinus! Tik snapelis juda ir akys mirkčioja!

Mažą kalnų paukšteli — kalviuką — užsnigo! Norėjau kuo greičiau išstraukti jį iš po snie-

go, išgelbėti, bet staiga viską supratau ir tylutėliai pasišali-nau.

Debesys išsisklaidė, sniegas ir kruša pradėjo tirpti. Žemyn siūbtelėjo drumzlini upeliukai. Ir vėl girdėt — vanduo čiur-lena, šniokščia, viskas sužibo, suraibuliavo. Kalviukas atsistojo, nusipurtė nuo sparnelių sniegą, snapu šlapias plunksnas su-glostė!

Taip aš ir maniau!

Duobutėje paukščio lizdelis, o lizdelyje penki pusplikiai jaunikliai, neseniai iš kiaušinių išsiritę. Tupi, prisispaudę vienas prie kito. Dūsuoj — pūkeliai ant nugaryčių juda.

Štai kodėl paukšteliis nesislėpė nuo audros, štai kodėl ji užsnigo!

Vėl aplink paukščiukai čiulba, iškélé į saulę snapelius.

Prieš saulę išskleidė žiedų vaseles gélės. O kiekvienoje vazelėje — vabalėliai, uodai, muselės. Jie žieduose nuo pūgos slėpėsi.

Vaišinkis, kalviuk, skanėstais iš gélių vazelių.

Tu šito nusipelnei!

EGLINĖ KOŠE

Gimimo diena — kiekvienam džiaugsmas. O štai kryžiasnapio vaikams — grynas vargas. Menkas malonumas išsiristi iš kiaušinio žiemą! Šaltis spaudžia, o tu plikas. Tik pakaušis pūkeliu pridengtas.

Visų paukščių tévai vaikus peri vasarą, kai šilta ir maisto pakankamai. Tačiau kryžiasnapiai gamtos dėsnį nepaiso. Ir sugalvok tu man šitaip: peréti vaikus žiemą, ir dar vasario dvidešimt devintą! Kokia čia gimimo diena, jei būna kartą per ketverius metus? Nors verk: nėra nei žalumynų, nei vikšrelių, tik sniegas, šaltis...

Bet tévai dėl to né kiek nesijaudina.

Štai tévas — tupi sau egléje ir giesmeles traukia. Garas iš snapo verčiasi, lyg pypkę rūkytų.

Tai aš čia taip dėl kryžiasnapio jauniklių nerimauju.

Bet matau, kad paukščiukai ne tokie jau bédžiai.

Jie maitinasi koše. Skani ta eglés sėklelių košé! Prisivalgo košés ir miega. Iš apačios lizdelis — šiltas lyg pūkinis, iš viršaus mama — kaip plunksninės duknos. O iš vidaus košé šildo. Eglé mažylius supa, liūliuoja, véjas jiems lopšinę niūniuoja.

Praslinko kiek dienų — paaugo kryžiasnapio vaikai. Nei gerklyčių neperšalo, nei snapelių nenušalo. Ir tokie stori, net lizdas ankštas. O jau nenuoramos — žiūrék, ir išdribs kuris iš lizdo.

Matyt, vis per tą mamos rūpestingumą ir nuo eglinės košés.

O dar čia skaisti saulė ir šaltas véjas.

Ne, gimimo diena vis dėlto — laiminga diena.

Net ir vidury žiemos, per šalčius. Net vasario dvidešimt devintąją!

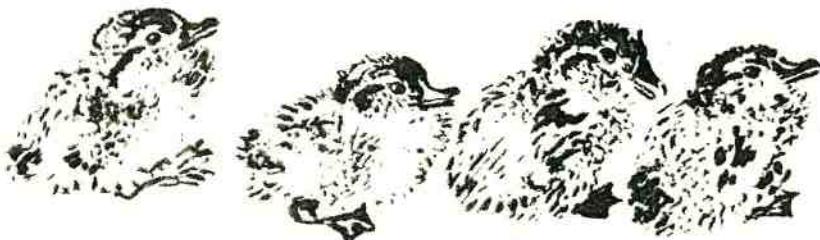
Vis tiek laiminga diena!

LAPĖS URVE

Ir pasitaikykl tu man šitaip, kad ančiukai prasikalė... lapės urve! Aišku, ančiukai nekalti, kad jų tévai — urvinés antys — ši lapės urvą nusisižūréjo. Įsikūré antys po vienu stogu su lape. Rudoji šeimininké — pagrindinéje oloje, rudieji „nuomininkai“ — šoninéje. Ir išsirito ančiukai pačioje lapės panoséje! Įdomu, kuo visa tai baigsis...

Ogi baigési tuo, kad antys mirtinai išgąsdino lapę! Kyštéléjo lapé kartą snukį pas antis, o antis-mama kad išties rangydama kaklą, kad sušnypš, akimis iš tamsos kad sublykčios — tikrū

tikriausia gyvaté! Lapei iš baimës net uodega pasišiaušé! Nuo to laiko ilgauodegé, šliauždama pro šalį, tik pažvairuoti į ančių puse tedrysta. O ančiukai, po mama sulindę, šaiposi, iš lapės tyčiojaši.

Netrukus antis išsivedé vaikus iš olos, nusivedé prie vandens. Švelnias mažylių kojeles aštrūs akmeniukai bado, bet jie nuo mamos neatsilieka. Kauburys pasitaiké statokas — visi iki vieno užsiropšté. Vanduo nuo kauburio taip žemai, o jie drąsiai paskui antj — tik šlept, šlept! Kas į vandenį, kas ant smėlio, o kas ir ant akmenų. Nieko baisaus: akimis pamirkčiojo, sutrenktus snapus, letenéles pakraté — ir į vandenį.

Čia, tyrame vandenye besipliuškendami, jie ir atšventė savo gimimo dieną. Kur daugiau švęsi: negi rudosios lapės urve?

GUDRŪS PAUKŠČIUKAI

Aš gyvenau miške. Vienut vienutėlis.

Nuobodu vienam gyventi. „Kad taip šuniuką įsigijus,— galvoju.— Linksmą, meilų. Aš jį visokių gudrybių išmokyčiau. Būtų linksmiau dviese.“

Miške šuniukų néra. Išsiruošiau į kaimą. O iki kaimo gana toli.

Peréjau per mišką, išėjau į laukus. Beeidamas pavargau ir prisédau pailséti.

Kalbantys kiaušiniai

Gražu vasarą laukuose! Aplink šnara rugiai.

Staiga girdžiu: rugiuose kažkas tylutėliai cypsi...

Praskyriaus varpas — ogi pilna kraitelė kiaušinių!

Kraitelės, tiesą sakant, néra: kiaušiniai guli duobutėje, tiesiai ant žemės. Suskaičiavau — net dvidešimt!

Guli ir — o stebuklai! — šnekasi!

Paukščių kalba — cypsi.

— Cyp! — taria vienas kiaušinėlis.

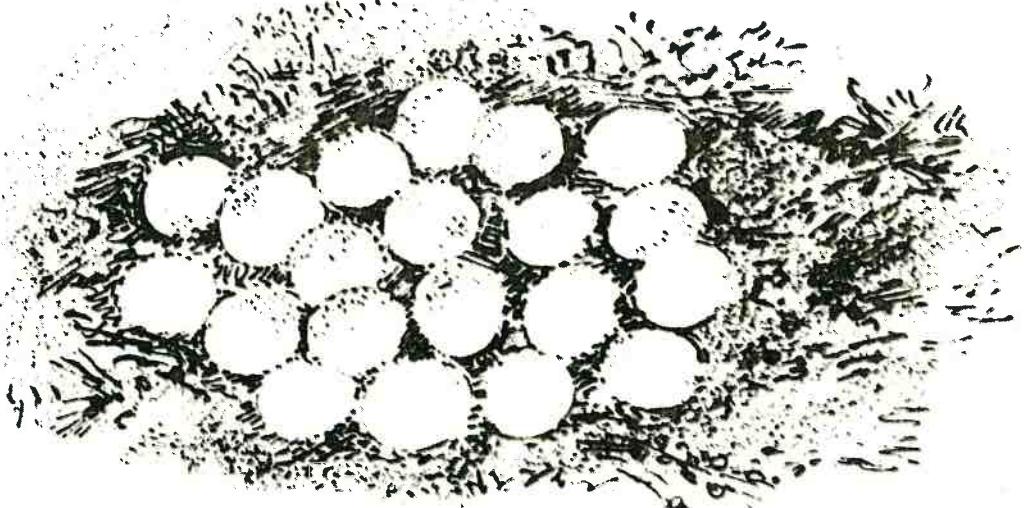
— Cyp-cyp-cyp! — atsako jam kiti.

Atsargiai paémiau vieną kiaušinį ir prisdėjau prie ausies.

— Cy-yp! — išsigando kiaušinėlis. Viduje kažkas suspurdėjo, kaptelėjo į lukštą ir nutilo.

Aišku: kiaušinyje viščiukas! Jau žinojau, kieno šis lizdas. Ogi gražios laukų vištelės — pilkosios kurapkos. Kurapka-mama kažkur dingusi. Gal grįš po kurio laiko, o gal ir visai negrįš: galėjo vanagas nučiupti ar šeškas kur pagauti. Todėl paukščiukai ir jaudinasi. Cypsi. Jaučia, kad prapuls be mamos.

Padėjau kiaušinį atgal į lizdą ir susimąsčiau: ką daryti? Aišku, kai išsiris — tikrai pražus. Aplink tiek prieš!

Galvojau galvojau ir sugalvojau. Nereikia man šuniuko!
Nubėgsiu namo, atsinešiu pintinėlę, susidésiu kiaušinius ir par-
sinešiu. Turésiu dvidešimt gražučių geltonų viščiukų. Lesinsiu
juos, visokių gudrybių mokysiu. Nebus nuobodu!

- Cyp! — nerimastingai cypteléjo viename kiaušinyje.
- Cyp-cyp-cyp! — tuoj neramiai atsiliepė kituose.
- Vargšeliai, bijo vieni, be mamos! Reikia skubéti.
- Necypsékit! — šüktelejau jiems. — Greitai atbègsiu, namo
jus parsinešiu.

Ir pasileidau miško link — pintinélés atsinešti.

Kiaušinis su kojytémis

Atbégu atgal — ogi néra duobutéje kiaušinių, tik tušti lukštai
guli!

Iš rugių staiga, plakdama sparnais, išnéré graži vištytė su
šokolado spalvos krūtinéle. Purpteléjo, krito ant kelio ir nušok-
čiojo, vilkdama sparnus žeme.

— Žinau tavo gudrybes! — šūktelėjau aš jai. — Manęs neapgaus! —

Aišku, tai kurapka-mama. Jos visada taip apsimeta, norėdamos nuvilioti žmogų toliau nuo savo jauniklių.

— Labai džiaugiuosi, kad tavęs niekas nesuėdė. Bet vieną tavo vaikelį paimsiu, kad man miške nebūtų nuobodu vienam.

Pasižiūrėjau sau po kojų. Rugiuose gulėjo tik vienas sveikas kiaušinis.

Pasilenkiau, tiesiu ranką. Staiga kiaušinis pašoko ant kojcių ir nubėgo!.. Iš netikėtumo net ranką atitraukiau. Paskui puoliau gaudyti, sučiupau, bet... rankoje liko tik sukežęs lukštas.

Matyt, lukšto puselė buvo prilipusi prie drėgnų paukščiuko pūkelių. Mama dar nespėjo jos nulesti, tai tas ir bėgiojo su lukštu ant nugaros. Aš išlaisvinau mažylį, o jis šmurkštėlėjo į tankius rugius, tiek jį ir temačiau!

Slepiamoji kepurėlė

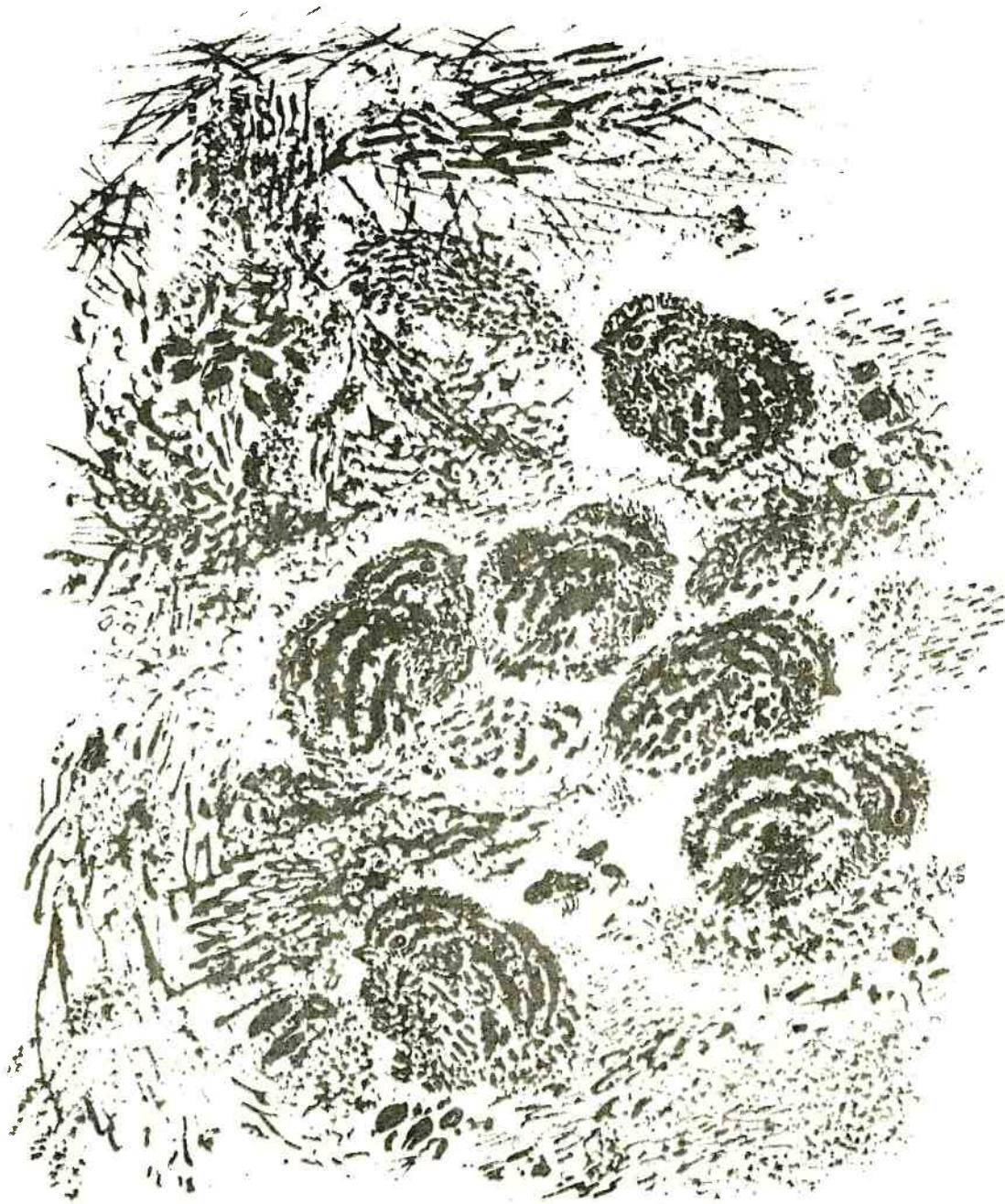
„Na, šitiems paukščiukams aš nereikalingas! — nuspren- džiau. — Jie — šaunuoliai. Verčiau grįšiu į mišką. Ten tikriausiai rasiu beglobių, kuriems pravers mano pagalba. Pajėškosiu.“

Ir nuėjau į mišką.

Sausame eglynėlyje nuo skryzdėlyno purptelėjo aukštyn jerubė. Į visas puses kaip kamuoliukai nusirito mažyčiai jerubiukai. Jie buvo pūkuoti ir, matyt, dar nemokėjo skraidyti.

Man akys ant kaktos išvirto: kurį gaudyti? Puoliau prie vieno, puoliau prie kito, į trečią mečiau kepure — visi išlakstė!

Išlakstė į visas puses ir dingo — tartum slepiamąsias kepurėles užsidėjo, nematomi pasidaré.

„Ką gi, — galvoju, — jūsų laimė, kad mokate slėptis!“ Ir nuéjau kepurės pasiimti.

Ogi žiūriu — po ja du jerubiukai tupi susiglaudę!

Prie žemės prisiausdė, akytes užmerkė, lyg iš tikrujų juos slepiamoji kepurėlė dengtų.

Aš juos — capt!

Laikau rankoje ir galvoju, kaip kitus rasti...

Ir sugalvojau: „Paleisiu šituos, jie nubėgs slėptis prie saviškių, aš ir pamatysi visus.“

Paleidau vieną. Jis pabėgo kelis žingsnius, prie žemės prigludo, palindo po sausų lapeliu — ir dingo, lyg jo čia nė būti nebuvo! Jei atsitiktinai ranka nepaliessi, jokiu būdu nerasi. O kitų paukščiukų šalimais nematyti...

Paleidau antrajį. Gal šitas parodys, kur visi išsislapstė?

Tas visai nebėgo. Čia pat prigludo prie žemės ir išnyko: nesuprasi, ar žemės grumstelis, ar medžio žievės gabalėlis...

Supratau, kad ir kiti paukščiukai lygiai taip — vieni žemės grumsteliu virto, kiti po lapeliu palindo. Jų pūkeliai de n g i a m o s spaivos. Vadinasi, ne slepiamoji kepurėlė, o visi drabuželiai juos gelbsti!

Ką gi daryti? Žemės grumstelių ir sausų lapelių devynios galybės aplink. Rankomis visų neapčiupinėsi. Baisu ir žingsnį žengti — dar paukščiukus sumindysi...

Ką čia sugalvojus?

Atsisėdau ant kelmelio. Nusiaviau. Paskui atsargiai atsiklau-piau, delnu žemę patapšnojau, kiekvieną lapelį apverčiau.

Truputį pasistūmiau į priekį — vėl žemę apčiupinėjau.

Keturpėscias ir išropojau iš eglynėlio.

Naras povandenininkas

Keturpėsčias atropojau iki laukymės ir tik tada atsistojau.

„Na, — manau sau, — nei lauko, nei miško paukšteliams aš nereikalingas. Jie puikiai verčiasi ir be manęs. Eisiu geriau prie ežero lizdų paieškoti — antai pakalnėje tarp medžių vanduo ribuliuoja.“

Nusileidau nuo kalnelio, einu krantu, žiūriu — vandenye kraogo lizdas. O lizde tik lukštai ir vienas vienintelis paukščiukas.

Paukščiukas toks mažiulytis, kad dar negali nei stovėti, nei tupéti. Guli ant pilvuko, kakla ištiesės, letenéles bejégiškai išskėtės.

Pirštu apverčiau jį ant nugarios. Mažylis sumataravo kojytémis, vél nori atvirsti. Šiaip taip pagaliau atsiverté, bet besitursendamas nusirito nuo lizdo krašto ir — plump! į vandenį! Kaip akmenukas. Ir dingo, tik ratilai vandens paviršiumi nuéjo...

Aš greitai praskyriau žoles ir, prisidengęs ranka akis nuo žérinčio vandens, pažiūréjau į gelmę.

Paukščiukas po vandeniu laikėsi už nendrės stiebo ir nejudėjo.

Kyštéléjau ranką į vandenį, norėdamas jį išgelbėti. Bet jis snapu atsistūmė nuo nendrės ir greitai nuplaukė po vandeniu, irdamas kojytémis ir trumpučiai sparneliais. Maniau, kad sapnuoju: paukščiukas kaip niekur nieko plaukė po vandeniu!

Nuplaukė gana toli iki nendryno ir išniro iš vandens. Žiūriu — ten visa kragų šeimyna susirinkus: mama ir būrys jauniklių, vienas už kitą mažesnių!

„Tai bent mažyliai! — galvoju. — Tikri narai povandenininkai. Dar vaikščioti nemoka, ant kojų nepastovi, o plaukioja ir nardo kuo puikiausiai!“

Kragų šeimyna paskui savo mamą nunérė į tankų nendryną. Aš nuéjau tolyn ežero krantu.

Klusnus mažylis

Žiūriu — priekyje manęs bėga geltonas tilvikas-kirlikas. Jam iš paskos tursena keturi ne didesni už antpirštį kirliukai ilgomis koytémis.

Štai paukščiams užtvérė kelią balutė. Mama suplasnojo sparnais ir perskrido. O mažyliams sparnai dar neišaugė — tik pūkeliai stirkso. Tačiau ir jie neatsiliko: šlep šlep koytémis per vandenį lyg per smėli! Tokie lengvučiai, kad ant vandens laikosi. Net šūktelėjau iš nustebimo.

Senoji kirlikienė apsidairė ir, pamačiusi mane iš anapus balutės, negarsiai pasakė vaikams: „Piu-ū!“ („Gulk!“).

Trys kirliukai jau buvo pasiekę aną krantą. Išgirdė mamos komandą, visi trys krito ant žemės ir dingo iš akių: jų pilkšvai geltonos nugarėlės susiliejo su geltonu smėliu ir pilkais akmenukais.

Ketvirtasis dar nebuvo perbėgęs balutės — ir šleptelėjo stačiai į vandenį. Tik galvutė siekia smėlį, o visas kūnelis paniręs. Jis iškart atsigulė, kai tik išgirdo komandą: „Piu-ū!“ („Gulk!“)

Aš peržengiau balutę ir atsisėdau ant akmens šalia klusnaus paukščiuko.

„Palauksiu, — galvoju, — pažiūrēsiu, ką jis darys.“

Paukšteliis gulėjo nejudėdamas. Nekaip jautėsi, vargšelis: vanduo šaltas, pūkai sušlapo, piršteliai rėmėsi į akmenukus balutės dugne, tačiau nė nekrustelėjo. Net akutės — juodi karoliukai — nemirkčiojo. Mama liepė gulti, ir vaikelis klusnial gulėjo.

Aš sédėjau ilgai. Net koja nutirpo. Pajudinau ją pačioje paukščiuko panoséje, bet šis nė nesukrutėjo.

Užpuolė uodai. Vienas nutūpė paukšteliui ant galvutės, išsiurbė ir pradėjo akimirkniu storęti, čiulpdamas kraują. Ant mažytés kirliukiuko galvutės jis atrodė tikras pabaisa ir vis didėjo, pilvas plėtési nuo raudono kraujo.

Paukščiukas kentė, iš skausmo akytes primerkęs, bet iš vienos nepajudėjo.

Mano kantrybė išseko. Pasilenkiau ir sprigtu numušiau uodą nuo vargšo paukštocio galvos. Atsargiai, dviem pirštais paėmiau mažylį ir pakéliau sau prie veido.

— Užteks žaisti slėptynes! Bék pas mamą! — pasakiau aš jam.

Bet jis nesujudėjo, nė nemirktelėjo. Padėjau jį ant smėlio, toliau nuo vandens, bet paukšteliis nė nesukrutėjo.

„Ar tik nenusibaigė?“ — neramiai pagalvojau ir pašokau nuo akmens.

Matyt, tai išgąsdino mamą-kirlikienę, pasislėpusią tarp akmenų, tolėliau nuo manęs.

— Kru-kru! — šūktelėjo ji. („Šok ir bék!“)

Akimirkniu visi keturi kirliukiukai pašoko ant kojyčių ir galvotrūkčiais leidosi prie mamos.

Protinges gerviukas

— Čia tai bent! — tariau sau. — Jei aš vaikystėje būčiau taip mamos klausęs, tikriausiai būčiau dideliu žmogumi tapęs. Ne man tokius vaikelius mokyti...

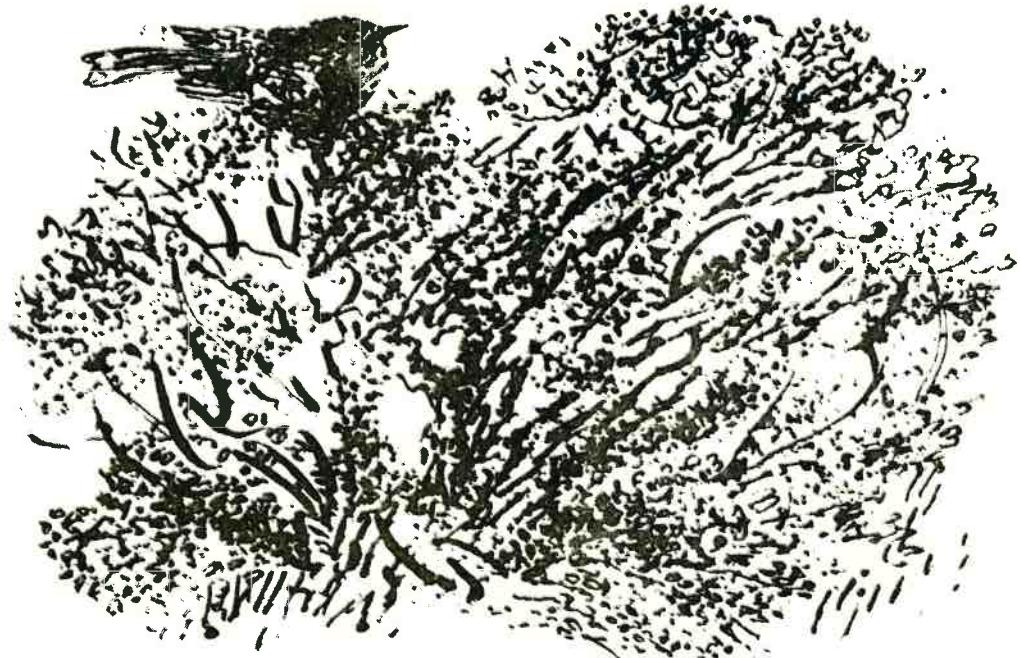
Ir per didelę miško pelkę patraukiau namų link.

Žingsniuoju sau ramiai ir staiga matau: toli priekyje nuo kemso pakilo didelę gervę ir, kažkaip keistai pasilenkusi, nubėgo į krūmus.

Iškart supratau, kad tai gervė-mama ir kad tame kemse jos lizdas.

Priéjau arčiau — ir tikrai: kemse įdubimas, o įdubime, išklotame žolytėmis, guli du dideli déméti kiaušiniai, ne mažesni už mano delną. Vienas sveikas, o kitas su skylute gale. Čia pat guli gabalėlis storo lukšto: matyt, paukščiukas ką tik prasi-
kalė kiaušinyje langelj.

Sustingau vietoje: kas bus toliau?

Staiga iš langelio išlindo pasišiaušusi galva ant laibo kaklo ir pradėjo sukioti snapą.

Pasaulis, į kurį gerviukas ruošési ateiti, buvo pilnas saulés ir ryškios žalumos.

— Sveikas gyvas! — garsiai pasveikina paukščiuką. — Na, kaip tau pas mus patinka?

Gerviukas neramiai sukrutéjo, bet, matyt, nesuprato, kad aš stoviu šalia jo ir kalbu.

Pasilenkiau. Mano šešélis krito ant lizdo. Ir staiga — šmurkšt! — išsigandęs gerviukas pasislépė kiaušinyje. Kaip ir pirma, lizde guléjo du labai dideli kiaušiniai: vienas sveikas, kitas su skylute gale.

— Va čia tai bent! — nustebau aš. — Nespéjo užaugti, o jau sléptynes žaidžia!

Prisiminiau kalbančius pilkosios kurapkos kiaušinius ir pagalvojau: „Gal ne iš baimės jie tada cypsejo, o tarési, kaip nuo manęs pabégti? Ir ką gi — pabégo! Matyt, paukščiukai dar negimę moka sléptynes žaisti. O aš ketinau juos gudrybių mokyti!”

Užsimojau ir numečiau pintinę toli į žoles — buvau ją pasi-émės savo auklėtiniams-paukščiukams namo parsinešti.

Ir nuéjau į kaimą — šuniuko ieškoti.

Šuniukas nemoka nei sléptis, nei plaukti. Ir neklusnus. Verčiau jį mokysiu.

PAUKŠČIŲ
DRAUGYSTĖ

BE ŽODŽIŲ

— Kodėl jie, kvailiukai, manęs bijo? — tarė Liusia.

— Kas tavęs bijo? — paklausiau aš.

— Žvirbliai?

Skverelyje šokinėjo žvirbliai. Liusia mêtė jiems trupinius, bet jie išsigandę nuskrisdavo.

— Kodėl jie bėga nuo manęs? — stebėjosi Liusia.

Užminė mergaitė man mîslę! Iš tikrujų — kodėl? Anksčiau aš negalvojau apie tai. Bijo, ir tiek. Juk tai laukiniai paukščiai. Bet štai mergaitė nori juos palesinti, jie alkani. O lekia šalin. Kodėl?

— Kodėl jie manęs bijo? Aš jų niekada neskriaudžiau, — sako Liusia.

— Tu nekalta, — raminu.

— O kas kaltas?

- Mes visi kalti. Vieni — todėl, kad visada skriaudė paukščius, kiti — kad leido skriausti.
- Už ką gi juos skriausti? Jie tokie mažyčiai...
- Nieko, — pasakiau Liusiai. — Tu vis métyk jiems trupinius, ir jie supras, kad tu jų draugas.
- Jūs manote, supras?

- Aišku, supras. Juk suprato, kad reikia slėptis, kai métos akmenis.
- Aš jiems pasakysiu, kad métau ne akmenis, o trupinius.
- Nereikia nieko sakyti, Liusia. Jie be žodžių supras.
- Be žodžių? O aš maniau, kad jie kvailiukai! — tarė Liusia. Paukščiai suprato Liusią.

AUGINTINIS

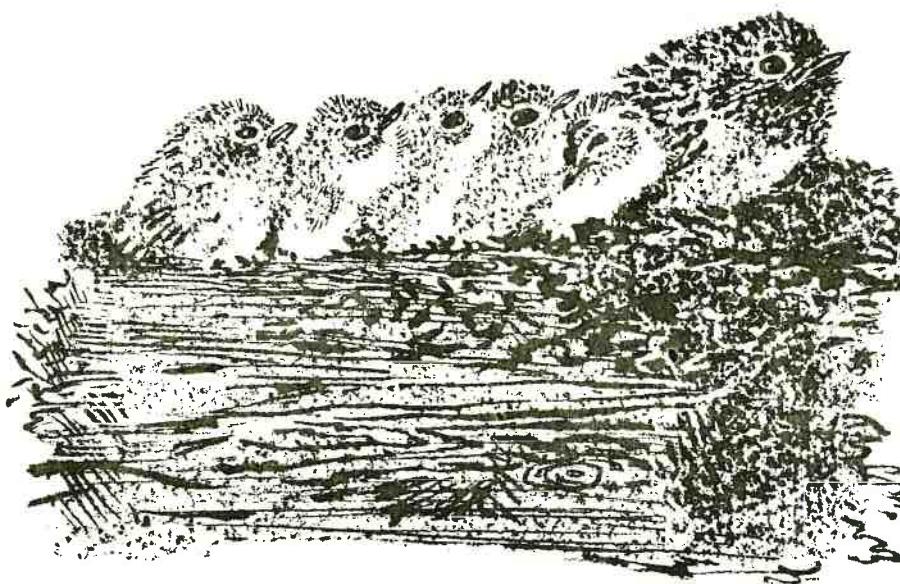
Atsiskyrė paukščiukas nuo saviškių, liko miške vienas — silpnas, nepatyres. O valgyti norisi.

Anksčiau raukési, minkštą vikšrą pamatęs, dabar mielai prarytų ir dygų vabalą. Anksčiau, būdavo, vakarais sutupia visa šeimyna greta kito, sparnelis prie sparnelio — linksma ir šilta. Dabar liko vienas. Baisu, šalta.

Šaukė, rékė vargšelis — niekas neatsiliepia, tylu aplink. Antai kiek paukščių miške, tik kas iš to?

Bet našlaičiui pasisekė: pritapo jis prie devynbalsės šeimynos. Purpteléjo su jos jaunikliais nuo vieno krūmelio ant kito ir buvo pripažintas savu. Sucypséjo — jam iškart atsaké. Išsižiojo — kyšteléjo į žabtus maisto.

Ir pasidarė jis nelyginant kokia vaikų auklė. Kai tik šalčiau — tuož visi mažyliai prie jo puola. Sutupia vienas prie kito ir sušyla. Tévams néra kada jauniklių sergëti, vos spéja jiems maisto rūpinti.

Taip ir gyveno augintinis. Dabar visai kas kita. Ne vien vabalais maitinasi, neretai ir vikšrelį paskanaud gauna. Miega kartu su visais, sparnelis prie sparnelio. Šūktelia — jam tuoj kas atsiliepia, pašaukia — tuoj kas atsišaukia. Tai ne vienam po mišką klaidžioti.

Šilta, sotu, linksma.

Tvirtėja snapas, auga sparnai.

Ko daugiau reikia?

MANDAGI KUOSA

Daug laukinių paukščių aš pažįstu. Pažįstu vieną žvirbli. Baltas baltutėlis — albinosas. Jি iškart žvirblių būry atskirsi: visi pilki, o jis baltas.

Šarką vieną pažįstu. Ją atskirių iš akiplėšiškumo. Žiemą, kai žmonės maisto produktus už lango pakabina, atskridusi tuoju viską išdrasko.

O štai kuosa krito į akis dėl savo mandagumo.

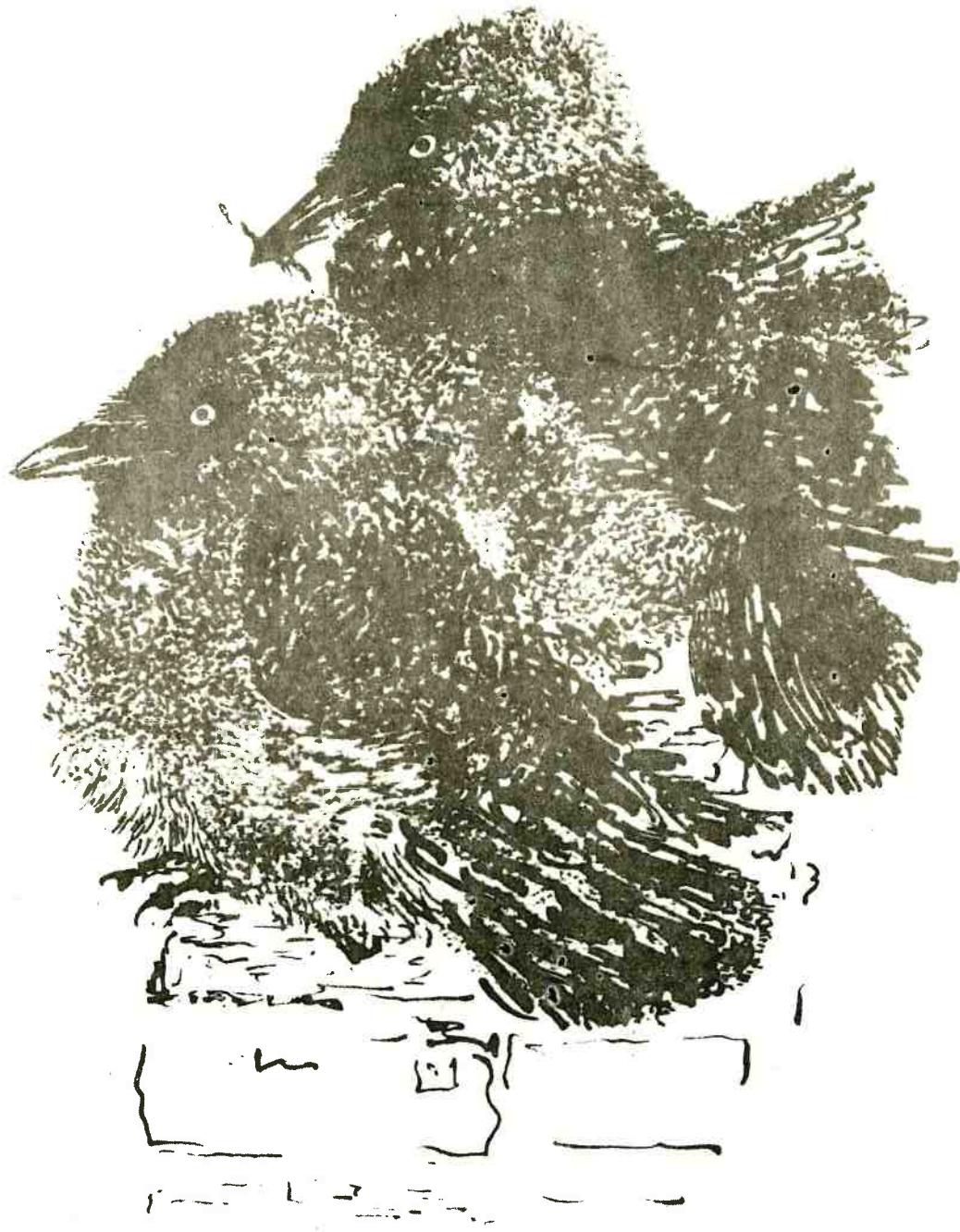
Siautė pūga.

Ankstyvą pavasarį būna ypatingos pūgos — saulėtos. Sniego sūkuriai šélsta ore, viskas skrieja, žéri! Mūriniai namai panašūs į uolas. Viršuje siaučia pūga, nuo stogų, kaip nuo kalnų, alma sniego kriokliai. Varvekliai nuo vėjo plečiasi į visas puses, auga kaip gauruota Senio Šalčio barzda.

O po stogu, virš karnizo, yra rami vietelė. Iš sienos ten iškrito dvi plytos. Šioje nišoje ir įsikūrė mano pažįstama kuosa. Ji juoda juodutėlė, tik kaklą puošia pilka apykaklė. Kuosa šildési saulutėje ir knebinėjo snapu kažkokį skanų kąsnelį. Jauki vietelė!

Aš, kuosos vietoje būdamas, niekam tokios vietelės neužleisčiau!

Staiga matau: atskrenda prie mano kuosos kita, mažesnė, pilkesnė. Strykt-pastrykt ant karnizo. Švyst-pašvyst uodega. Atsitūpė priešais mano kuosą ir žiūri.

Véjas ją taršo, net plunksneles laužia, sniego kruopelės čaižo.

Mano kuosa griebė į snapą savo kąsnį ir strakt iš nišos ant karnizo! Šiltą vietelę anai užleido!

O svetimoji kuosa grybšt manajai iš snapo kąsnį — ir į šiltą jos vietelę. Kojyte svetimą kąsnį prispaudė ir lesa. Begédė!

Manoji kuosa tupi ant karnizo, kur véjas pučia, kur sniegas drebia, nė kąsnelio užlest neturi. Sniego kruopelės ją čaižo, véjas plunksneles laužia. O ji, kvailė, kenčia! Neveja mažosios lauk.

„Tur būt, — galvoju, — svetimoji kuosa labai sena, ir jai kitos vietų užleidžia. O gal ji įžymi ir visų gerbiama? O gal smarki peštukė?“ Nieko aš tada nesupratau...

Po kiek laiko matau: tupi abi kuosos — mano ir svetimoji — susiglaudusios ant seno kamino ir snapuose po žabelį laiko.

Vadinasi, lizdą krauna! Čia tai jau kiekvienam aišku.

Mažoji kuosa visai ne sena ir ne peštukė. Dabar jau ir ne svetima. Ir toli gražu ne visų gerbiama.

O mano pažystama didžioji kuosa visai ne kuosa, o kuosius!

Tačiau vis tiek mano pažystamas kuosius labai mandagus. Tokį mandagų paukštį matau pirmą kartą.

TETERVA

Kaukazo teterva visai panaši į mūsiškę, paprastąją. Gal tik mažesnė.

Jos įprociai irgi paprasti: pamato medžiotoją — skrenda šalin, išgirsta ką įtartino — bėga arba slepiasi.

Bet kartą aš sutikau tetervą, kuri neskrido šalin, nebėgo nuo manės ir nesislėpė.

Sédėjau paupyje ant šlaito. Priešais mane šniokšdamas per akmenis ritosi vanduo, o prie rododendro krūmo krito žemyn lyg nedidukas krioklys.

Iš tų krūmų ir išėjo teterva. O paskui ją šeši — perpus mažesni — jaunikliai...

Norėjau pasislėpti, bet neatsargiai žengtelėjau — ir nuriedėjo žemyn akmenukai.

Septynios galvutės, kaip septyni gélių žiedeliai, kyštelėjo iš žolės ir sustingo.

Šeši žiopliukai laukė motinos signalo.

Teterva plastelėjo sparnais.

„Tuoj nuskris“, — pagalvojau aš. Bet ji neskrido. Metėsi į šalį. „Pabėgs“, — nusprendžiau. Bet ji knaptelėjo ant akmens — ir nebėgo.

Šeši neišmanėliai laukė.

Tada aš tyčia pašurgenau akmenėlius koja.

Teterva — pasišiaušusi, rūsti — metėsi tiesiai į mane.

Aš brazdinau akmenėlius koja, o teterva bėgo prie manės, klupdama ir griuvinėdama.

Ir puolė man tiesiai į rankas, o kai sučiupau, riktelėjo, suplakė sparnais, net plunksnos padulkėjo.

Jos riksmas buvo signalas vaikams.

Šeši paukščiukai iškart pakilo į orą ir nusileido už pakriausio.

Mane nustebino beatodairiškas paukščio pasiaukojimas. Kam pulti priešui į nagus, kai galima pabėgti, nuskristi, pasislėpti?

Bet, prispaudęs delnais stangrius ir stiprius paukščio sparnus, aš staiga pastebéjau: teterva buvo akla. Vietoj akių žiojėjo dvi tuščios akiduobės, aplipusios sukepusiu krauju.

Viskas paaškėjo.

Raibas geltonakis vanagas vargšelę užpuolė, čiupo nagais, nusitempė. Akis iškapojo, bet nepajégė išlaikyti ir visai užkapatoti — teterva ištrūko.

Ir apakusi, ji vedžiojo vaikus. Apgraibomis lesė žolę, ieškojo pumpurų. Šeši žiopleliai, kaip ir anksčiau, laukė jos komandų. Bet dabar ji negalėjo pakilti ir nusivesti paskui save vaikus.

Negalėjo pabėgti ir pasislėpti su jais tankmėje. Kur bėgti, kur skristi, kai aplink naktis?

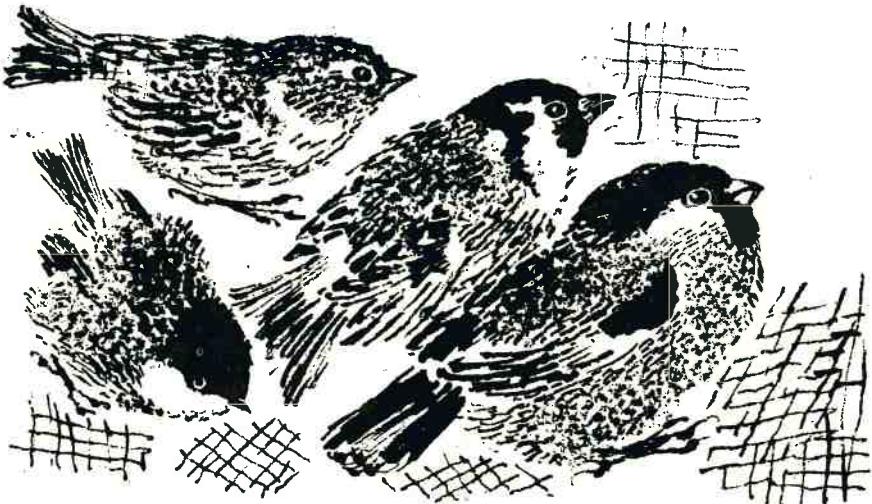
... O priešai sélina. Girdéti — šnara krūmai, žolė. Kažkieno kojų užkliudyti, rieda žemyn akmenukai.

Ir teterva, gindama vaikus, puolė į tą puse, kur triukšmas. Tai viskas, ką ji galėjo dabar padaryti.

Silpnas priešas būtų išsigandęs ir pabégęs. Ši kartą pasitaikė stiprus priešas. Ir ji émė daužytis, rékti. Vaikai buvo išgelbéti.

Laikiau rankose aklą tetervą ir nežinojau, ką daryti.

Po mano pirštais plasnojo paukščio širdelė, tokia mažytė, bet tokia narsi!

SAVA GIESMĖ

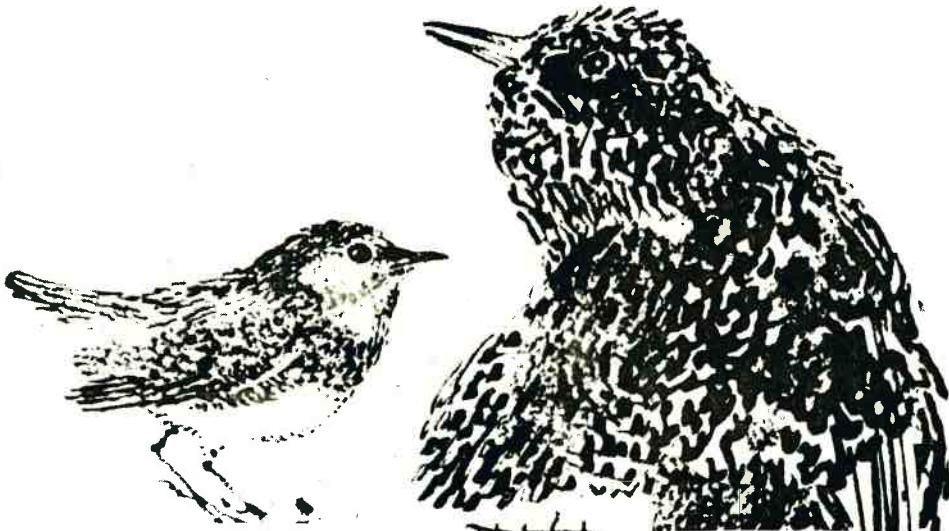
Visi paukščiai mieli padarai, bet varnénai kažkuo ypatingi: jie visi skirtini, vienas į kitą nepanašūs.

Ugiu ir plunksnų spalva — visi kaip vienas, bet talentas kiekvieno kitoks. Štai vienas šūktelia visai kaip raudongalvė sniegena, kitas — kaip tilvikas. Vienam patinka žvirblį mégdžioti, kitam — vieversi. Žiūrėk, kuris nors gaidij mègdžioja

ar net katę! Ir štai jau varnėnas — ne paprastas „varnėnas“, o „varnėnas su sniegena“, „varnėnas su volunge“, „varnėnas su tilviku“. Yra ir tokiai, kurie sugeba keletą paukščių mėgdžioti.

Vieną žiemą pas mane narveliuose žiemojo daug visokiu paukščių — liepsnelė, dagilis, zylė, alksninukas, kryžiasnapis ir sniegena. Paukščiai skirtini, vienas kito kalbos nesupranta, pasikalbėti negali. O pats su savimi negi kalbėsies? Nuliūdo paukščiai.

Bet buvo tarp jų ir varnėnas. Liepsnélė liūdnai cyptelia — o varnėnas jai jos kalba: „Ti-ik!“ Liepsnélė suklūsta, kažką sušvilpia. Ir varnėnas jai sušvilpia. Liepsnélė jau linksmai

švilptelia — varnėnas jai pritaria. Paskui varnėnas sušvilpia — liepsnelė atsišaukia. Išišneko jis ir su kitais paukščiais: su dagiliu, alksninuku, zyle, sniegena.

Paukščiai džiaugiasi: taip malonu gimtaja kalba su kuo nors žodeliu persimesti! Žiema netruko prabėgti.

Tai vis varnėno nuopelnas! Su visais rado bendrą kalbą, visus išjudino. Ir savęs nepamiršo: jo giesmėj naujų garsų atsirado. Gera giesmė: ir sava, ir kitiems suprantama!

ŽVIRBLIUOKO PAVASARIS

Giesmelė palangėje

Pavasarį laukuose ir miškuose skardena patys puikiausi giesmininkai: lakštingalos, vieversiai. Žmonės godžiai jų klau-sosi. Aš pažįstu daugelio paukščių balsus. Išgirstu — ir tuo galiu pasakyti, kas gieda. Bet štai kartą ir aš neatspėjau.

Pabudau tąkart labai anksti. Staiga girdžiu: už lango, už užuolaidos, kažkoks paukšteliis krūmus šlamina. Paskui su-skamba labai malonus balselis — lyg du krištolo gabaliukai dzingt vienas į kitą. Po to jau visai kaip žvirblis: „Čip! Čip!

Stebuklai!

Vis pakaitomis: tai krištolas skambteli, tai žvirblis sučirškia. Ir vis greičiau, smagiau, skambiau!

Perkračiau galvoje visas man žinomas paukščių giesmes — ne, tokios niekada negirdėjau.

O nematomas paukšteliis vis nenuytla: čia krištolas skambteli, čia žvirblis sučirškia!

Negaliu jau nė šiltu patalu mégautis! Šokau iš lovos, užuo-laidą praskleidžiau ir matau: tupi ant šakelės žvirblis! Senas pažįstamas Čipas Nupeštsprandis. Jis visą žiemą atskrisdavo pas mane ant palangės trupinių lesti. Bet dabar Čipas ne vienas, su drauge. Draugė ramiai tupi ir plunksneles valosi. O Čipas nenurimsta. Visa gerkle čirškia ir kaip užsuktas šok-čioja apie draugę nuo šakelės ant šakelės, nelyginant nuo vieno laiptelio ant kito. Laibos šakutės susidaužia ir skimbčioja kaip krištolas. Mat, lietaus vanduo sušalo ir pakibo ant jų plonyčiais varvekliukais.

„Čip!“ — žvirblis. „Dzingt!“ — varveklis.

Ir taip gražiai išeina, dievaži, ne blogiau kaip nusipelniu-siems giesmininkams — lakštingaloms ir vieversiams.

Žvirbliuko naktys

Visą žiemą žvirblis Čipas pragyveno sename kamine. Kokios ilgos buvo baisios žiemos naktys: nuo šalčio viskas poškėjo,

vėjas purtė kaminą ir bérę iš viršaus ledo kruopas. Kojelés šalo, sparneliai apšerkšnodavo.

Nuostabioji diena

Saulė kasdien vis aukščiau kyla. Naktis kaskart, nors ir nedaug, nors ir tiek, kiek nušoka žvirbliukas, vis trumpėja.

Ir štai atėjo Nuostabioji diena. Saulė pakilo taip aukštai, kad įspindo net i juodą kamino vidų, pas Čipą.

Varveklių vanduo

Stogai apkibę varvekliais. Dieną nuo varveklių laša vanduo. Tai ypatingas vanduo. Čipui jis labai patinka. Persilenkia paukšteliis per karnizą ir kapteli nuo varveklio vandens lašelį — tarsi mažytį saulės trupiniuką. Atsigéręs Čipas pradeda kaip pakvaišęs šokinéti ir čirškéti, net praeiviai sustoja, šypsosi ir sako: „Matai, dar gyvas!“

Pavasarinė pirtis

Čipas pūtési, sparnelius žeme
brauké, o uodegą aukštyn rie-
té. Staiga pamaté savo atspindį
sniego balutéje. Čipas net už-
simerké: koks jis pasišiaušęs ir
juodas nuo suodžių!

Kuo greičiau maudytis!

Balutéje jis tūpčiojo, visas
panerdavo, daužé per vandenį
sparneliais. I viršų tiško purs-
lai, pursluose spindéjo vaivo-
rykšté.

Iš balutés Čipas išlipo švarus
ir atsigaivinės.

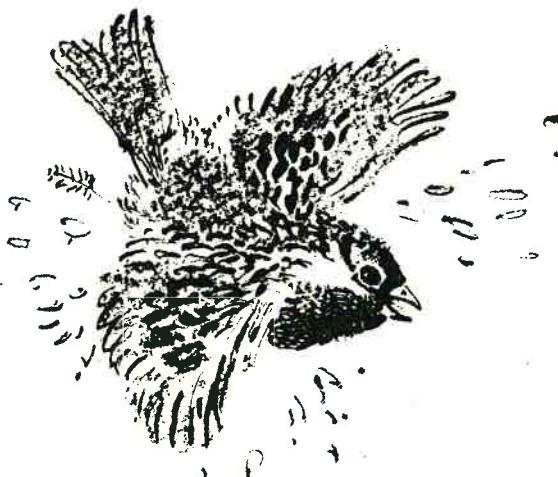
O vanduo balutéje pasidaré
juodas kaip suodžiai.

Kapt kapt!

Krūmai pilni vandens. Kiek-
vieną šakutę papuošé lašelių
girliandos. Nutupia žvirblis —
pasipila spindintis liečus! Pasi-
lenkia atsigerti, o lašelis iš
panosés — kapt! Prie kito puola,
ir kitas — kapt!

Žvirblis strakt strakt, lašeliai
kapt kapt!

Pavasarinis skambėjimas

Spustelėjo šaltelis. Visas šlapias šakeles aptraukė ledinis apvalkalėlis. Nutūpė žvirblis ant palinkusios šakutės — ir nučiuožė žemyn kaip nuo kalniuko. Zylė irgi paslydo — pakibo galva žemyn. Varna atskridusi plumptelėjo į patį šakų tankumyną — apledėjusios šakutės šimtais varpelių suskambėjo!

Pavasarinės peštynės

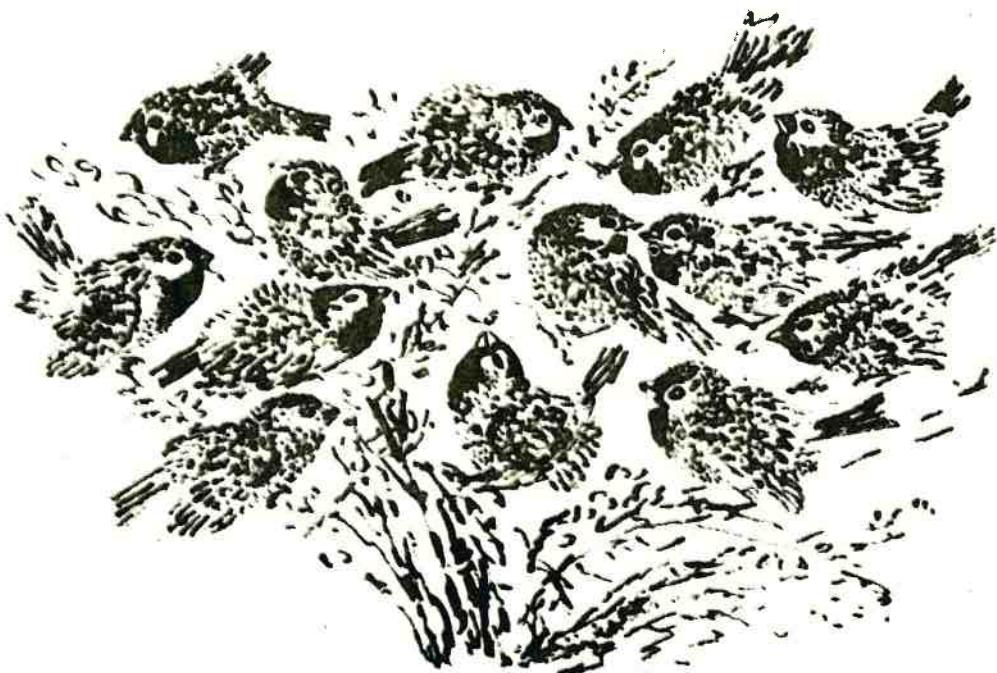
Kas diena — vis naujiena.
Émė skraidyti vabzdžiai! Čipas
pakilo stačiai aukštyn, skrisda-
mas pągavo vabaliuką ir, per-
sivertęs ore per galvą, nutūpė
ant kamino. Prilesė Čipas va-
balų, musių, ir émė su juo
keisti dalykai détis. Griebė jis
staiga už pakarpos seną savo
draugą Čiriką ir prädėjo tąsyti
kaip šuo katę. Čirikas klykė,
spardėsi ir sparneliais plakė.
Bet Čipas tol ji tąsė, kol išpešė
saujelę plunksnų. O visą žiemą
juk draugai buvo. Ir vandenį
nuo vieno varveklio gérė. Ir
maudėsi gretimose balutėse.
Tik vanduo, Čirikui išsimau-
džius, būdavo ne juodas, o ru-
das. Mat, žvirblelis žiemą mie-
gojo mūrinės sienos plyšyje,
tarp plytų.

O dabar štai kokios keiste-
nybės prasidėjo!

Laipteliai

Nukarusio gluosnio šakos pa-
našios į žalias kasas. Ant
kiekvieno plaukelio — daugybė
mazgelių.

Tai pumpurai.

Lietaus lašai ritasi šakomis, linksmai šokinėja nuo pumpuro ant pumpuro. Šitaip viena koja šokinėja laipteliais žemyn vaikai.

Gluosnis spindi ir šypsosi.

Žali drugeliai

Tuopų pumpurai išsipūtė ir sprogo. Iš kiekvieno pumpuro — kaip drugelis iš lélytės — išsirito žalias lapelis.

Žvirbliai sutūpė ant šakų ir ėmė lesti lipnius žalius drugelius. Vaišinasi ir vis dairosi: aukštyn — ar vanago nematyti, žemyn — ar katė nesélina?

Peštukai

Nuo varveklių, vandens ir saulės, nuo vabalų ir musių, nuo jaunų lapelių žvirbliai visai pakvaišo. Visur peštynės! Susikimba kur ant stogo dviese — tuoj visas tuzinas atskrenda. Kabinasi vienas į kitą, tąsosi, klykauja, kol pagaliau visa plunksnuota girlianda nusirita nuo stogo tiesiai praeiviams ant galvų.

Giesmių medis

Vakare visi žvirbliai — ir nugalėtojai, ir nugalėtieji — sutupia viename nepaprastame — giesmių — medyje. Sutartiniu draugišku čirškėjimu jie palydi dieną. Šitaip savo giesmelėmis jie lydi kiekvieną pavasario dieną.

Praeivai su šypsena lūpose mielai klausosi žvirblių choro.

Sąmyšis

Čipas ir jo draugė Čikė plyšyje po karnizu susikrovė lizdelį. Išklojo jį plunksnomis, šeriais, vata, šienu ir skudurėliais. Čikė partempė gražiai sulankstytą saldainių popieriuką ir du tramvajaus bilietus: rausvą ir žydrą. Lizdelis pasidarė labai jaukus. Čipas vis prisimindavo savo kaminą ir gailėjos, kad taip vėlai susipažino su Čike.

Staiga kažkas — girgži girgžt! Prie karnizo kilo tinkuotojas. Pakilo ir savo mentele ėmė glaistyti visus plysius po karnizu.

Na ir sąmyšis prasidėjo. Visi žvirbliai prie tinkuotojo puolė. Stryksi stogo pakraščiu ir visokiais balsais jį plūsta. Bet žmogus nesupranta žvirblių kaibos. Jis vis glaisto, vis lygina plysius ir, mosteldamas mentele, žvirblius nuo savęs vaiko. Čipo ir Čikės lizdelį numetė. Plunksnos, vata, šeriai, šienas ir skudurėliai išlakstė į visas puses. Saldainių popieriukas ir bilietai nukrito žemén.

Namelis-lopšelis

Čipas ir Čikė įsitaisė varnėno inkile. Véjas judino kartelę, o kartu su kartele judéjo ir naujas jų namelis. Supo, liūliaovo Čipą, ir Čipas vis snapu knapséjo. Užtat Čikė nesnaudé: ji vél tempé į lizdą plunksnas, vatą ir sausas žolyties. Ir vél parsinešé saldainių popieriuką ir tramvajaus bilietus.

Iškraustymas

Iš pietų grįžo inkilo šeimininkai — solidi juodų varnėnų pora. Tylėdami, dalykiškai, ramiai jie išmeté iš inkilo pirmiausia Čipą, paskui Čikę ir galiausiai visą jų lizdelį. Vél pavéjui išlaksté plunksnos, vata, žolytés, popieriukas ir tramvajaus bilietai.

Žiedlapių pūga

Šélsta pūga. Viesulas pagavęs neša pažemiu obelų žiedlapius. O aklavietėse sūkuriai. Balti obels žiedlapių sūkuriai.

Néra laiko!

Visur palėpėse girdéti įkyrus geltonsnapių žvirbliukų cyp-sejimas. Žvirblienės tik šaudo iš vienos pusės į kitą. Vos spėja priplulti prie lizdo — tuoj metasi atgal.

Girdėjau Čipo balsą. Jis tupėjo prie savo senojo lizdo — ant apleisto kamino. Tupėjo ir keistu balsu čirškė. Mat, iš snapo kaip papiroosas kyšojo vikšras. Ir čirškė jis neišsižiodamas, „pro dantis“. Néra laiko!

Žvirbliams pavasaris baigėsi. Rūpesčių per akis!

POVANDENINIAME
MIŠKE

PO VANDENIU

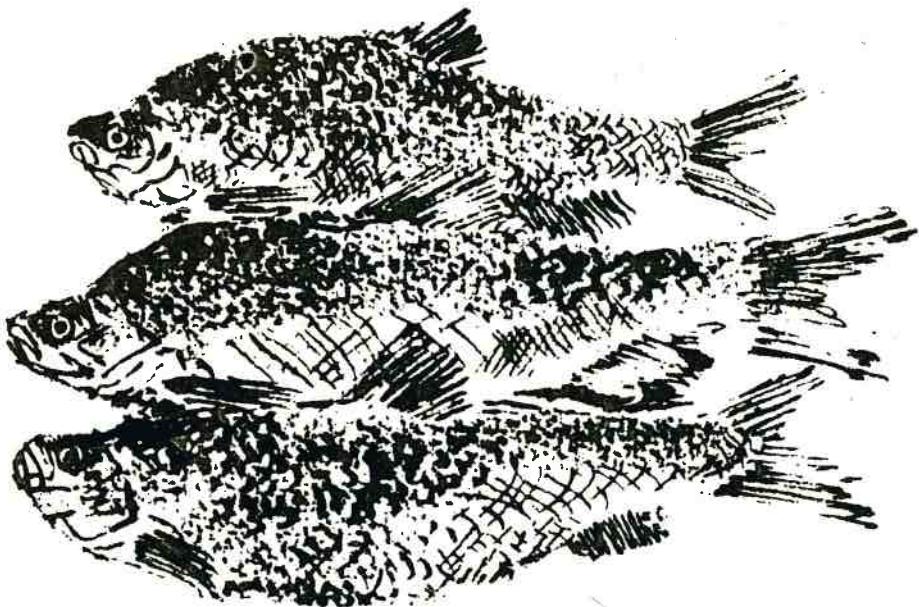
Povandeniniame pasaulyje viskas ne taip, kaip pas mus, ant žemės.

Judėti ten reikia ne stovint, o gulint. Žingsniuoti labai sunku, užtai lengva skraidyti. O šokinėti galima net galva žemyn.

Rankos ir kojos šiame povandeniniame pasaulyje pasidaro trečdaliu trumpesnės. O žuvys, kriauklės ir dumbliai — trigubai ilgesni. Vanduo sutrumpina atstumus ir padidina daiktus.

Povandeniniame pasaulyje niekada nelyja ir nesninga. Danguje nėra žvaigždžių, nėra debesų, užtai yra bangos. Tarp bangų raičiojasi spindintys kaip žvaigždės oro burbuliukai.

Žiema ten ne balta, o juoda: viską gaubia neperžvelgiamą tamsą.

Ten néra horizonto — linijos, kur susieina žemę su dangumi.

Ten, povandeniniame pasaulyje, ant žemės nešokinėja linksmi saulés zuikučiai. Ten supasi plačios saulétos juostos — sauléles ir bangų atspindžiai. Violetiniai raudonų krūmų šešéliai gula ant vilnijančios pilkos žemės. Lengvas žalias rūkas apgabia viską aplink — ir jau nematyti nei ryškių šešelių, nei stačių kampų.

Viskas netikra, apgaulinga, paslaptinja.

Viskas ne taip, kaip pas mus, žeméje.

* * *

Aš vos sulaukiau vasaros: noréjau kuo greičiau pasinerti po vandeniu ir pamatyti žuvis.

Mūsiškés ežerų žuvys — nebe keistenybė. Pūgžliai, kuojos, ešeriai, lydekos, — kam jų neteko rankose laikyti?

Tačiau laikyti žuvį rankose — tai viena, o stebéti ją po vandeniu — visai kas kita. Vandenyje žuvies namai, ten ji gyvena. O paimta į rankas, žuvis trokšta — merdi.

Nutroškusios žuvies net spalva negyva — blyški.

Žvejai sako, kad nutroškusi žuvis vysta.

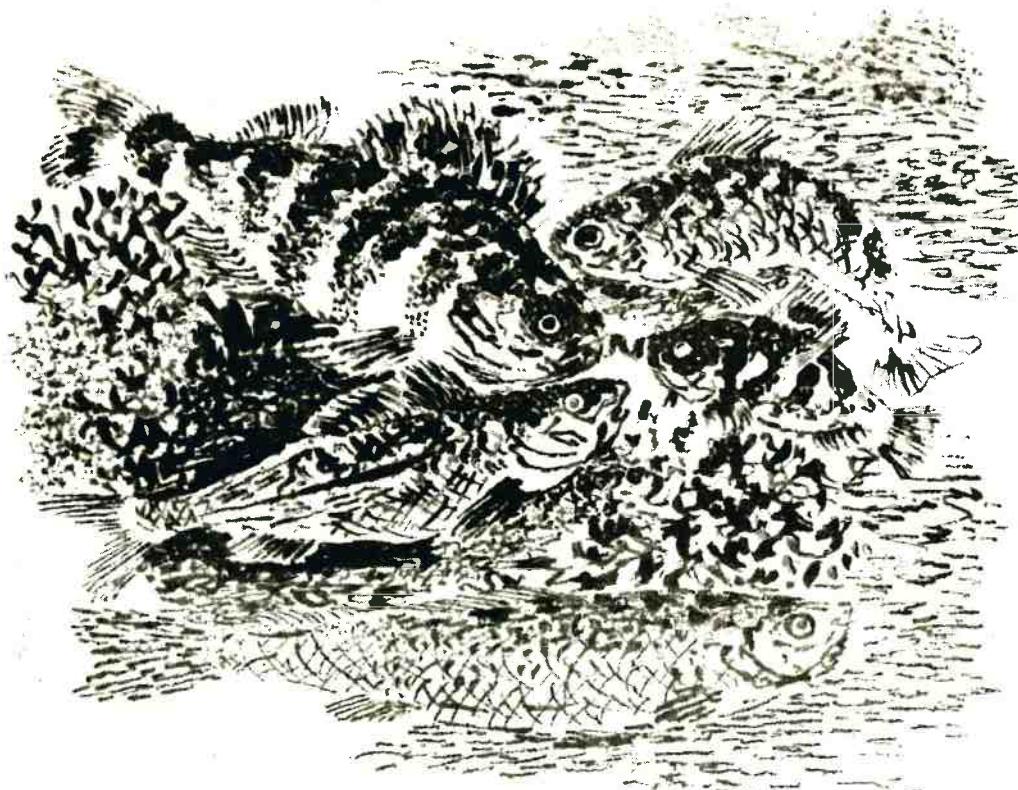
Visai kas kita — gyvos žuvys: ryškiaspalvės, greitos, žvitrios!

Malonu į jas žiūréti!

Užsidéjau ant veido naro kaukę.

Ant kojų guminius plaukmenis.

Pasidariau panašus į vienakę varlę. Ir kaip varlė neriau po vandeniu.

PENKTASIS VARDAS

Kuojos panašios į kregždes: lieknos, greitos, judrios. Tik spalva skiriasi.

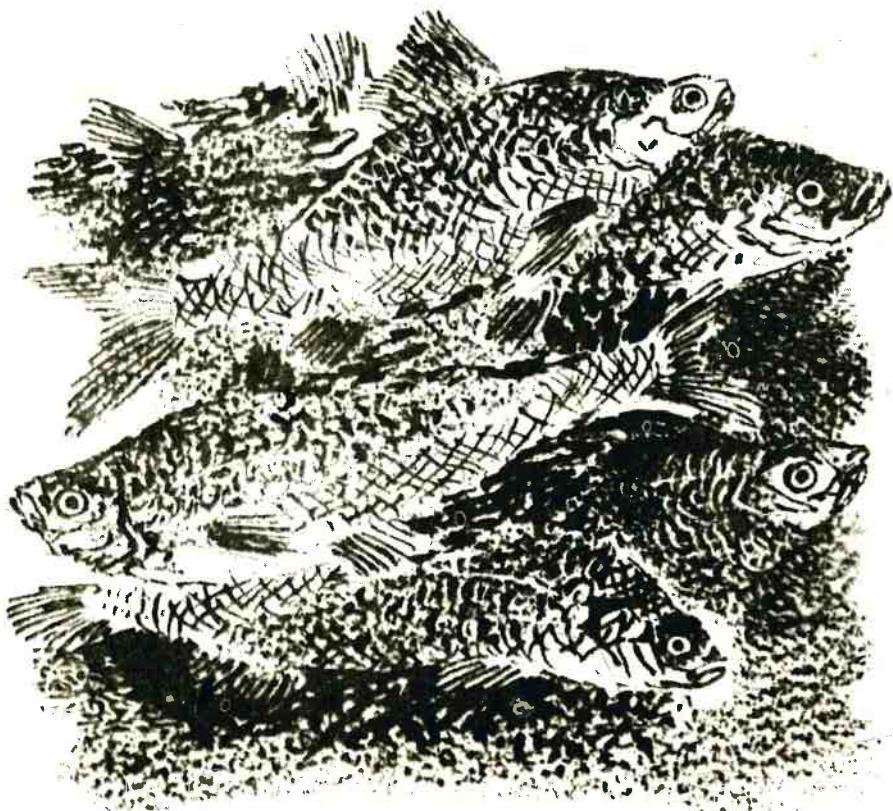
Vandenye kuojos atrodo pilkos. Žvejai jas už tai kartais vadina pilkutėmis. Arba raudėmis — dėl raudonų pelekų.

Kuojos labai judrios. Jos tai šmirinėja tarp dumblių kaip pilki šešėliai, tai staiga šokteli į viršų, blyksteli kaip saulės zuikučiai. Už tai jos dar vadinamos sidabrinukėmis.

Ir dar vieną — ketvirtą — vardą turi kuojos.

Kartą aš broviausi pro vandeninius augalus ir išplaukiau į laukymę. Laukymė buvo tuščia. Tik oro burbuliukai kaip balti drugeliai kilo į viršų.

Staiga aplink mane pradėjo suktis raudonos kibirkštys!

Aš net krūptelėjau — akys!
Raudonos, tviskančios kaip žiburiukai.
Pamatęs tokias akis, neplauksi sau toliau, sustosi: tai tikri
signalai: „Stop!“

Už raudonas akis daugelis žvejų kuojas vadina raudon-
akémis.

Štai kiek vardų turi kuoja: pilkutė, raudė, sidabrinukė, rau-
donakė. Ir visi vardai geri!

Bet jei būtų mano valia, aš pavadinčiau kuojas vandeninėmis
kregždėmis. Jos tokios žvitrios ir judrios. Ir uodega kaip kregž-
dės — skelta.

POVANDENINIAI EŽIAI

Pamačius pūgžlį, — lygiai kaip ir ežį, — pirmiausia krinta į
akis dygliai.

Galva, uodega, per vidurį dygliai — štai ir visas pūgžlys.

Ir dar akys: rausvai melsvos, didelės kaip varlės.

Didumo pūgžlys sulig mažuoju piršteliu. O tokie, kaip smilius,
būna tik senieji pūgžliai.

Kartą mane išgąsdino tie seniai. Plaukiu ir matau: dugnas
sujudėjo. Sujudėjo ir daugybe juodų akių įsistebilijo į mane.

Tai ir buvo seniai pūgžliai. Jų pačių nematyti, nes ir galvos,
ir uodegos, ir dygliai — démeti, kaip ir dugnas. Tik akys matyti.
Aš pakibau tiesiai virš jų.

Pūgžliai sukluso. Bailesnieji tuož émė leistis ant dugno ir
ten šmaižioti, tyčia keldami dumblo debesélius.

O narsesnieji ir piktesnieji pašiaušė dygliaus ant sprando:
pamègink prisiartinti!

Aš kaip vanagas ties žvirbliais pradėjau sukti ratus virš
pūgžlių būrio.

Pūgžliai laukė.

Pradėjau knarksėti į kvėpavimo vamzdelį.

Pūgžliai neišsigando.

Aš išverčiau akis, — o jiems nė motais!

Tada aš... vos nepasakiau: „Nusispiaut man į pūgžlius”... Ne, aš nespioviau, — po vandeniu nenusispiausi, — aš mostelėjau plaukmeniu ir nuplaukiau šalin.

Na ir prasidėjo!

Smarkiai man mostelėjus, nuo dugno pakilo drumzlių debesiukai. Visi pūgžliai tuoju puolė prie tų debesiukų, nes kartu su drumzlémis pakilo ir daugybė skanių kirmélaičių ir vikšrelių.

Kuo smarkiau aš judėjau, skubédamas plaukti, tuo daugiau dumblo aplink save keliau.

Dumblo debesys kamuoliais ritosi man iš paskos kaip artėjanti audra. O paskui debesis lėkė pulkai pūgžlių.

Atsiliko jie nuo manęs tik tada, kai išplaukiau į gilią vietą. Tačiau gilumoje man pasidarė nesmagu. Buvau dar neįprates — juk tai tik pirmieji mano žingsniai po vandeniu.

Dugnas leidosi vis gilyn ir gilyn. O man atrodė, kad skrendu virš žemės ir vis kylu aukštyn į erdves. Norėjosi ko nors įsitverti, kad nenukrisčiau iš tokių aukštybių!

Pasukau atgal.

Štai ir vėl augmenija. Šmirinėja pūgžliai. Net linksmiau pasidarė; vis gyvas padaras šalia!

Maži pūgžliukai plaukioja aukščiau, o seniai — prie pat dugno. Dabar aš tyčia sukéliau dumblo debesis. Ir seni, ir jauni puolė prie jų kaip žvirbliai prie kruopų.

Nusprendžiau nebegąsdinti pūgžlių: daugiau nebeknarksiu į vamzdelį ir akių nevartau.

Žiūriu, ir tiek.

Todėl net bailiausieji nepuola į šalį, norėdami sukelti dumblo debesélius ir ten pasislėpti. O pikčiausieji nebešiaušia dyglių.

Jie visai ramūs ir sukalbami. Nors pūgžlio nugara dygliuota, bet būdas — anaiptol!

ŽUVIUKAI

Šviesu ir linksma po vandeniui saulėtą dieną.

Ypač sekliose vietose. Ten, smėlėtose laukymėse, auga ilgi, ploni dumbliai, panašūs į žalius plaukus.

Štai į tokias laukymes iš niūrios, šaltos gelmės suplaukia pulkai mailiaus — mažų žuvycių — saulės vonia pasilepinti. Laukymėje jų knibždėte knibžda — kaip uodų vasaros vakarą.

Plauki per tokį mailiaus spiečių, ir atrodo, kad čia lietus, saulei šviečiant, krapnoja. Ap link viskas blizga, spindi, kūna kutena „lietaus lašeliai“. Žuviu kai lenda prie kaukės, prie pat nosies uodega vyburiuoja. Tačiau pagauti nė vieno nepagausi, kaip nepagausi krintančių lietaus lašų. Žuviu kai visada kuo nors užsiémę. Jie tai čiulpia lapelius — žalius žindukus, tai įsimba burnytėmis į dumblius — ir kabo kaip blizgantys rasos lašeliai. Godesnieji gaudio nuo vandeninio „dangaus“ uodus, o smalsieji net kaišoja nosis į mūsų pasaulį.

Praūžė kartą virš vandens drugelių pūga. Lengvasparniai vandeniniai drugeliai nubarstė visą vandens paviršių baltais sparneliais. Žuviukai tuoj iškišo nosis iš vandens. Bet virš jų galvų šmēstelėjo baisus juodas šešėlis. Persigandę žuviukai šastelėjo atgal.

Aš išnirau į paviršių ir spėjau pamatyti juodają pabaisą. Tai buvo... kregždė! Ji rankiojo iš vandens drugelius.

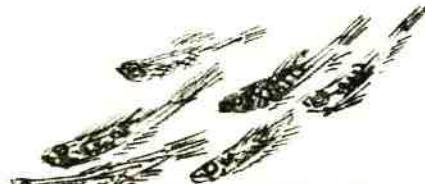
Na ir įvarė kregždė žuviukams baimės!

Bet žuviukai, kaip ir visi vai-kiukai, nemoka ilgai liūdėti. Nuskrido kregždė — ir tuoj visi rado užsiémimą. Vieni dumblį įsikando ir pakibo uodega žemyn, kiti griebési žinduko — žalio lapelio, dar kiti čiupo už sparno drugelį ir gilyn tempia.

Virš galvų ritasi pilkos bangos. Ant dugno linguoja plačios geltonos juostos — saulės atspindžiai.

Tarp bangų raičiojasi oro burbuliukai, o tarp geltonų juostų sūpuojasi žuviukai — blizgantys kaip saulės lašeliukai.

Šviesu ir linksma po vandeniu!

RITERIS

Niekas niekada vandenye manęs neužpuolė. Net didelės dantingos lydekos. Ir staiga užpuolė kažkoks mažylis, už pirštą ne didesnis! Visas jo kūnas padengtas plačiomis blizgančiomis plokštelėmis. Tikras riteris, šarvais apsikaustęs. Ant kupros grėsmingai stirkso trišakis — trys dygliukai. Dar du dygliukai kaip durklai — prie krūtinės.

Riteris grėsmingai išskėtė visus penkis dyglius ir drąsiai pastojo man kelią. Iš pykčio jis net patamsėjo, o akys iš įniršio pažaliaavo.

Riteris buvo drąsus ir gražus. Nugara mélyna, šonai sidabriniai, o žandai avietiniai.

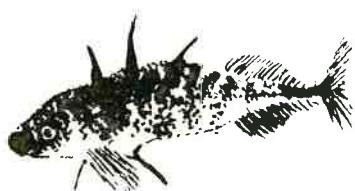
Aš atkišau pirštą. Jis metėsi į priekį, dūrė į pirštą trišakiu, ir į viršų nuvinguriavo srovelė krauko.

Aš pasitraukiau atgal, plaukmenimis keldamas dumblo debesis. Pasislėpiau už vešlaus nerčio krūmo ir žiūriu.

Greitai man paaiškėjo mažojo narsuolio paslaptis: riteris saugojo savo namus.

Jo namas buvo kumščio didumo ir panašus į sugniaužtą kumštį: iš vienos pusės įėjimas, iš kitos — išėjimas. O namelyje pilna ikru.

Niekas negalėjo laisvai prisiartinti prie riterio namų. Grėsmingai atkišęs dyglius, drąsuolis puldavo net didžiausias žuvis. Štai pro šalį kaip juodas kaspinas nuvingiaavo dėlė. Riteris paraudo, stvérė dėlę dantimis ir émė purtyti kaip šuo žiurkę. Vandens skorpioną jis griebė už žnyplės, nutempé po plačiu vandens lelijos lapu ir ten išspiovė.

Né sekundei namų saugotojas nepamiršdavo, kad aplink pilna priešų. Net plaukiantis pro šalį lapelis ar judantis šešėlis ji

supykindavo. Jis tuoj visas persimainydavo, akys pažaliuodavo, žandus išmušdavo raudonas démės. Net balta papilvė iš pykčio parausdavo.

Iš papilvės spalvos galima buvo tuoj suprasti, kokia jo nuotaika.

Blykčiojo šarvai: riteris nedelsdamas galéjo pulti į kovą ir su mažyčiu vabaléliu — vandenine blake, ir su milžinu — žmogumi.

Kas galėtų pagalvoti, kad net paprasta dyglė tampa riteriu, jei kas késinasi į jos namų ramybę!

Dyglė-tévas saugojo savo namus!

Dyglė-tévas — labai rūpestinga žuvis, ne tokia, kaip dyglė-mama. Ta tik išleidžia ikrus — ir sudie! O tévas ikrus saugo. Paskui gano neklaužadas dygliukus. Vikriausius ir neklusniausius, bégančius iš namų, jis pagriebia, tempia atgal ir tiesiai pro duris įspiauna į vidų.

Sako, esą, išdraskius dyglés namą, tévas iš širdgėlos pabąla — visam laikui netenka ryškios kovinės spalvos. Net ir ésti nustoja.

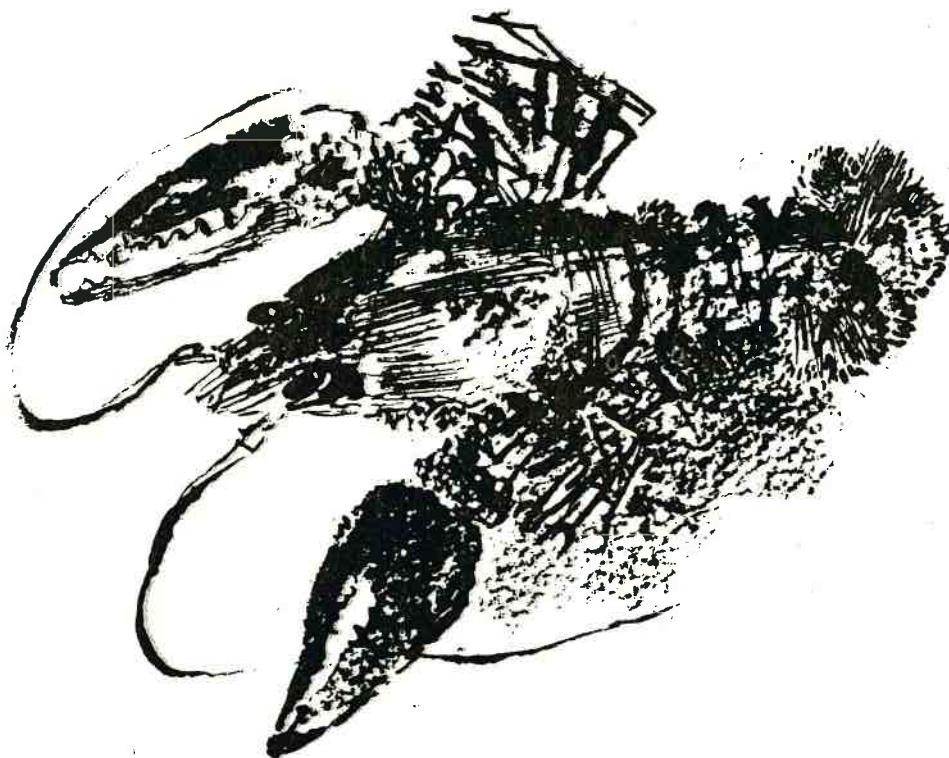
Aš visai nenorėjau, kad tokia graži ir narsi žuvelė išbaltų ir nuliūstų. Išsiropšciau iš nerčio krūmo ir nuplaukiau šalin nuo dyglés namelio.

ŽYDRAS VĖŽYS

Visi žino, kad véžys raudonas. Net sakoma: „Raudonas kaip véžys!“ Bet véžys pasidaro raudonas tik įmestas į verdantį vandenį. Gyvas véžys — tamsiai rudas. Šitai irgi visi žino.

Bet ar kas nors žino, kad, be paprastųjų, yra dar ir žydrų véžių?

Kartą vasarą aš vieną tokį sugavau Purvinajame upelyje.

Viskas jo kaip ir paprastų vėžių: žnyplės, išsprogusios akys, kaklelis. O spalva — žydra.

Paprasto vėžio šarvų spalva tamsi, kaip ir upės dugnas, o šis žydras kaip pavasario dangus. O jeigu ir jį įmestum į verdantį vandenį? Koks jis tada pasidarytų? Ne pro šalį būtų ji išvirti.

Vis dėlto aš žydrojo vėžio pasigailėjau, neišviriau.

Įmečiau atgal į upelį. Gal tai visų vėžių karalius? Gal nuo jo visa vėžių padermė persimainys? Gal vėžiai ateityje nesislapstys tamsiuose urvuose kaip vandens žiurkės, gal nebevaikščios atbuli? Gal iš tamsoaus dugno jie pakils į povandeninę padangę ir gyvens tarp gražių ryškiaspalvių žuvų? Gal mūsų Purvinajam upeliui žmonės duos tada skambų pavadinimą: Žydrųjų Vėžių upelis?!

Taigi ne visi vėžiai tamsiai rudi.
Pasitaiko ir žydrų.
Tebūnie ir jums tai žinoma!

ŽUVU ŠOKIS

Iki saulės tekėjimo virš horizonto kabajo violetinis debeisiukas su ugniniu apvadeliu. Patekėjo purpurinė saulė, ir viskas — dangus ir žemė — nusidažė raudonai. Sédžiu po karklo krūmu su siaurais raudonais lapeliais. Virš galvos su švilpesiu plasnoja antys, ir jų sparnai rausvi.

Nepaprastas saulétekis!
Raudonoje upėje dūžta raudonos bangos. Šviesiai raudoni garų kamuoliai ringuoja virš vandens.

Juodos žuvédros klykaudamos blaškosi virš vandens lyg pulkas juodų varnų virš gaisro pašvaistės. Lyg apsvilusios jos užlaužia sparnus, krinta į liepsnojančią upę, ir pažyra pluoštai kibirkščių.

Žuvédros vis artėja, ir garsesnis jų klyksmas.
Staiga iš raudonų bangų ima šokinėti juodos žuvytės. Siaurutės kaip karklo lapeliai. Iššoka stačios ir taip pat stačios, uodega žemyn, sminga į raudoną vandenį. Štai iššoko visas pulkelis ir išsiskleidė kaip vėduoklė. Štai vėl — po vieną, viena po kitos, viena po kitos.

Žuvų šokis!
Žiūriu, akis išpūtės.
Nejau tokį nuostabų raudoną rytmę net žuvims kraujas užkaista?

O, upės viduryje, kur didžiausios bangos, juda dvi juodos dėmelės: didesnė ir mažesnė. Iš vandens kyšo plokščia galvutė ir kuprota nugara. Údra! Štai paniro, sakytum ištirpo vande-

nyje, o iš vandens tuoj pradėjo šokinéti žuvytės: aukštyn — žemyn, aukštyn — žemyn!

Žuvėdros pamatė — krito ant vandens, užlaužusios sparnus.
Gaudio šokinéjančias žuvytes.

Viskas pasidarė paprasta ir kasdieniška.

Saulė pakilo aukščiau, ir juodos žuvėdros pasidarė baltos,

juodos žuvytės — sidabrinės, o raudonas vanduo — pilkas. Violetinis debesiukas virš horizonto sujudėjo ir ištirpo.

Plešrūnės žuvédros ir ūdra nusivijo šokančias žuvytes ir dingo už upės vingio.

Aš gulėjau prie kerplėšos ir užrašinėjau viską, ką mačiau. Pradėjau rašyti ant raudono lapelio, o baigiau ant auksinio.

RUDUO PO VANDENIU

Kai einate maudytis, jūs nusirengiate, o aš — apsirengiu. Apsivelku šiltus baltinius, šiltas kelnes ir šiltą striukę. Kojas apsiaunu vilnonémis kojinémis, ant rankų užsimaunu vilnones pirštines.

Galiausiai užsitempiu guminį kostiumą.

Ant veido užsidedu kaukę, ant kojų plaukmenis — ir į vandenį.

Jūs maudotės vasarą, o aš maudausi ir vėlyvą rudenį. Man įdomu, koks ruduo po vandeniu.

Šalta rudenį povandeniniame miške. Ištūžęs vėjas gena paviršiumi piktas bangeles. Pageltę nendrių stiebai palinksta ant vandens, lyg norédami pamatyti, kas dedasi gelmėje.

O gelmėje viskas juda. Slankioja dugnu nuskendę lapai. Svyrusoja apsamanoję nendrių stiebai. Išmirkę skenduoliai rastai lyg paršiukai vartosi nuo vieno šono ant kito.

Virš ežero — aukštas mėlynas dangus. Krantai nusmaigstyti berželiais — kaip degančiomis žvakémis. Stovi juodos rūscios eglės. Visomis šakelémis virpa raudonos drebulės. Auksinis ruduo.

O povandeniniame miške auksinio rudens nebūna. Po vandeniu ruduo visada būna niūrus. Nuo vandens stingsta veidas. Lapai nešlama, vėjas nešvilpauja. Gūdu ir nyku.

Vandens augalų šakelės nulūžinėjo ir nusviro žemyn. Spalvos tarsi išbluko, viskas drumzlinia.

Nebežaidžia žvitrios blizgančios žuvytės. Jos nusileido į tamšią gelmę. Varlės susirinko į krūvą ir užsikasė tirštame dumble. Tik žaliaakės lydekos greitai neria į šalį, uodegomis drumsdamos vandenį. Ilgi ploni dumblių siūleliai juda kaip tingios, apsnūdusios gyvatės...

Greit žemę apklos sniegas — ateis baltoji žiema. Upes, ežerus sukaustys ledas. Ir prasidės po vandeniu ilga naktis — juodoji žiema. Ir sausumos, ir vandens gyventojai nekantriai lauks žalio pavasario.

ŽUVŲ KUŽDESYS

Kai pirmą kartą atsiduri po vandeniu, norisi tik žiūrėti ir žiūrėti. Bet apsidairai aplink ir jau nori pats įsijungti į povandeninį gyvenimą: nori piešti, fotograuoti, medžioti. Tačiau užvis labiausiai nori kuo daugiau sužinoti. Prie tavęs priplaukia žuvys, žiopčioja, lyg kažką kuždēdamos...

Norėdamas prisijaukinti žuvis ir išmokti jų kalbą, aš po vandeniu užveisiau sodą. Nuleidau į dugną kelias eglaites ir pritvirtinau jas dideliais akmenimis. Išvaliau smėlio alejas ir apsodinau jas vandens augalais. Pridėliojau didžiulių kriauklių.

Naktį sode uždegdavau žibintą. Žuvys, pamačiusios žiburi, atplaukdavo pas mane ir šokdavo, suk davosi aplink šviesą kaip naktinės peteliškės.

Smėlėtoje laukymėje aš įkaliau kuolą ir pritvirtinau prie jo lentynėlę. Ant lentynėlės paber davau šutintų grūdų, kruopų, pridēdavau kirmėlaičių ir žiogų. Tai buvo žuvų maisto lentynėlė, tokia, kaip paukščių lesykla. Ir, kaip paukščiai, prie lesyklos iš visų pusų sulėkdavo žuvys: ešeriukai, kuojos, aukšliukės. O kokia būdavo grūstis, maišatis, žuvys pešdavosi,

vaikyda viena kitą. Lygiai kaip paukščiai! Tik nebuvo girdėti paukščių čirenimo ir cypsėjimo. Ir visai ne todėl, kad žuvys tylėjo; jos cypsėjo ir erzėjo dargi labiau, nei paukščiai. Bet žmogaus ausis taip įtaisyta, kad žuvies balso negali išgirsti. Jei nori išgirsti, reikia turėti tam tikrą labai sudėtingą prietaisą.

Aš neturėjau tokio prietiso ir negirdėjau, ką kalba žuvys. Bet, pasirodo, yra vienas paprastas ir patikimas būdas išgirsti bežadžių padarų kalbą ir be gudrių prietaisų. Ir ne tik išgirsti, bet ir suprasti, ką jie kalba. Reika tik juos pamilti...

Man labai patiko gyvos žuvys, tur būt, todėl aš ir supratau, ką jos norėjo man pasakyti.

Žuvys pasirodė esančios baisios pagyrūnės! Jos gyrési, kad žmonės apie jų gyvenimą žino labai mažai: kur kas mažiau, negu apie žvėrelių ir paukščių gyvenimą. Nebent tik dabar, kai net vaikai moka naudotis naro kauke ir gali stebėti žuvis po vandeniu, žmonės sužinos ši tą įdomaus iš žuvų gyvenimo.

Dar žuvys gyrési, kad tai jos gelbstinčios žmoniją nuo uodų ir maliarijos: juk jos suryja tiek daug uodų lervų!

Žuvys kalbėjo, kad jei jos paliktų upes ir ežerus, tai vaikams tektų išmesti meškeres. O upės ir ežerai pasidarytų nykūs ir neįdomūs — kaip miškai, iš kurių išskrido paukščiai.

Žuvys skundėsi. Jos skundėsi gobšuoliais žvejais, kurie jas gaudo tankiais tinklais. Tokiuose tinkluose įstringa net maiilius, dar nespėjės pagyventi ir žuvies taukų sluoksniu apaugti. Žuvys skundėsi, kad blogi žmonės verčia į upes ir ežerus visokias šiukšles ir leidžia užterštą vandenį. Dėl to žūsta visokios žuvys: ir mažos, ir didelės.

Lydekos ir upėtakiai skundėsi, kad kai kurie medžiotojai šaudo į jas iš šautuvų neršto metu.

Žuvys prašė vaikučių padaryti ežeruose nutekėjimus, nes stovintis vanduo greit genda. Seklių ežerų gyventojos labai prašė žiemą lede prakirsti eketes, kad jos neužtrokštų.

Už tai žuvys žadėjo — visos kaip viena! — niekad nepalikti upių ir ežerų ir linksmai kibti vasarą ant vaikučių meškerių. Net jei ir masalas būtų neskanus, o plūdė tokia didelė, kad sunku ją į vandenį panardinti.

Juk visi žino, kad ten, kur žuvys gerai gyvena, visada smagiau meškerioti!

Štai kiek daug reikalų tam, kas nori ne tik žuvis gaudyti, bet ir joms padėti.

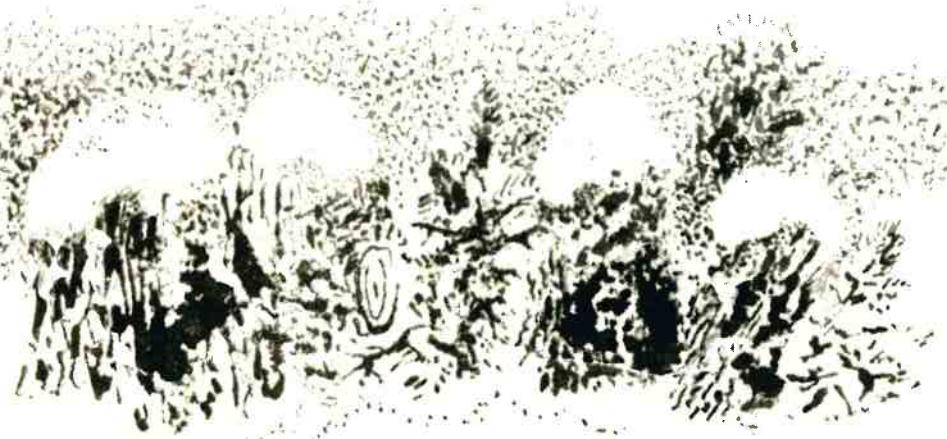

MIŠKO
ŠNARESIAI

Dieną naktį miškas pilnas šnaresio.
Tai šnabždasi medžiai, krūmai ir gėlės.
Kalbasi paukščiai ir žvėry.
Net žuvys taria žodžius.
Tik reikia mokėti išgirsti.
Niekas neatskleis savo paslapčių abejingam ir nejautriam.
Užtat smalsiam ir kantriam papasakos apie save viską.
Ir žiemą, ir vasarą miškas pilnas šnaresio.
Nei žiemą, nei vasarą nenutyla kalbos.
Nei dieną, nei naktį...

KEPURES ŠALIN!

Visą žiemą stovėjo miške kelmai, iki ausų į sniegą įklimpę.
Sniego kepures ant akių užsitraukė ir iš po jų piktais žvairavo.

Dabar kelmams linksmybės prasidėjo. Išlindo iš po sniego,
baltas kepures ant pakaušio atsismaukė ir kad įsismagino —
net garas kyla!

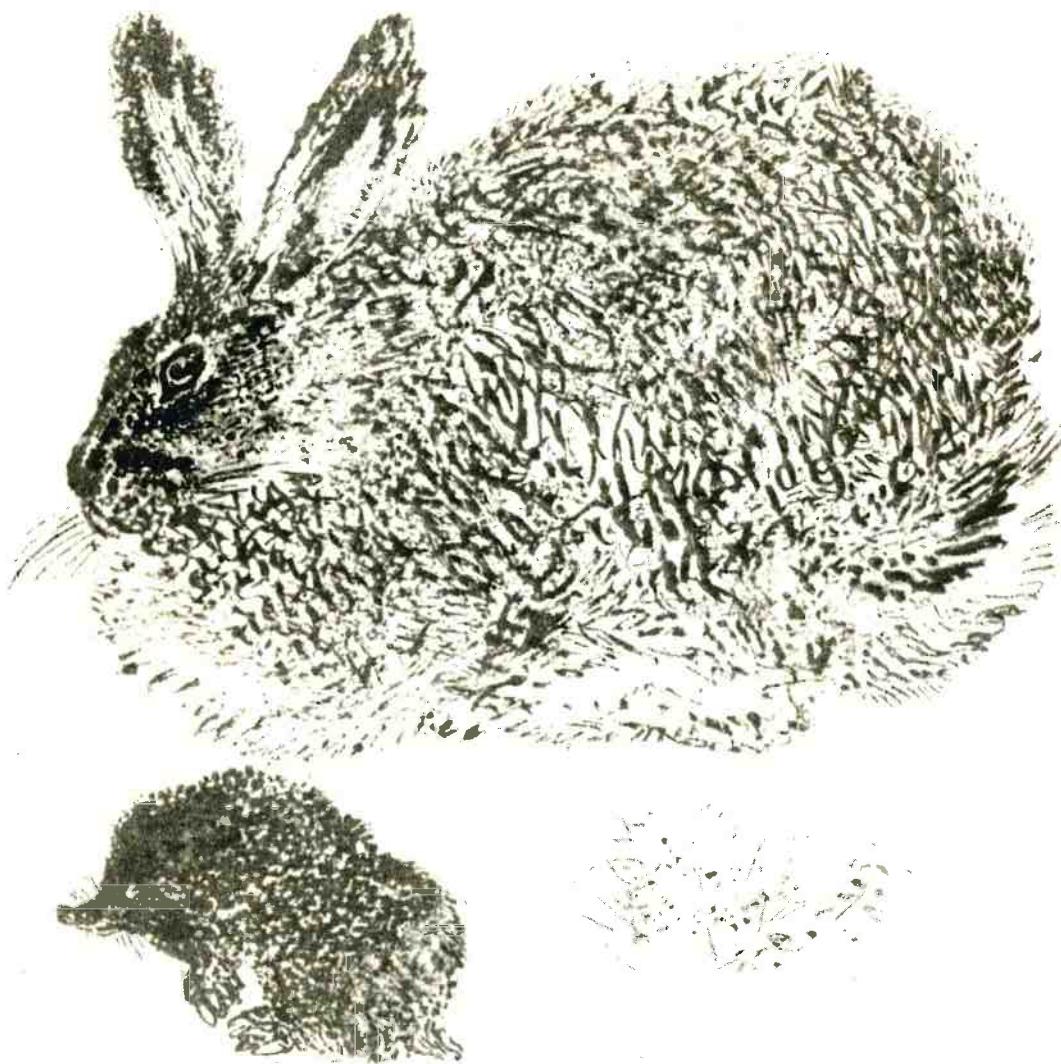
O kas čia dėsis balandžio mėnesį?

Išsities kelmai visu ūgiu, trenks kepures į žemę. Dink, kepure,
kad nė padujų tavo neliktu!

Ei miško gyventojai! Kelią kelmams — jie eina pavasario
sutikti!

ZUIKIS IR KURMIS

- Šimtą metų nesimatėm! Ar čia tikrai tu, broliuk Zuiki?
- Aš, Kurmi, aš. Kaip matai.
- Nieko aš, žvairy, nematau. Mūsų, kurmių, akys niekam
tikusios.

— Tai kaipgi tu mane pažinai?

— Iš kvapo. Pakvipo man šlapiu kailiu, karčia drebulės žieve. Tai bent susitikimas! Tiesiog savo nosimi netikiu, negaliu tavęs atsiuostyti!

LOKYS IR SAULĖ

Į guoli prasisunkė Vanduo ir Lokiui kelnes sušlapino.

— Kad tu, drégme, visai išdžiūtum! — nusikeikė Lokys. — Tuoj aš tave!

Išsigando Vanduo ir tyliai sučiurleno:

— Aš, Lokeli, nekaltas. Sniegas dėl visko kaltas. Pradėjo tirpti. Aš tik vykdau savo užduotį — teku, kur žemiau.

— Vadinasi, Sniegas kaltas? Tuoj aš jį! — suriaumojo lokys.

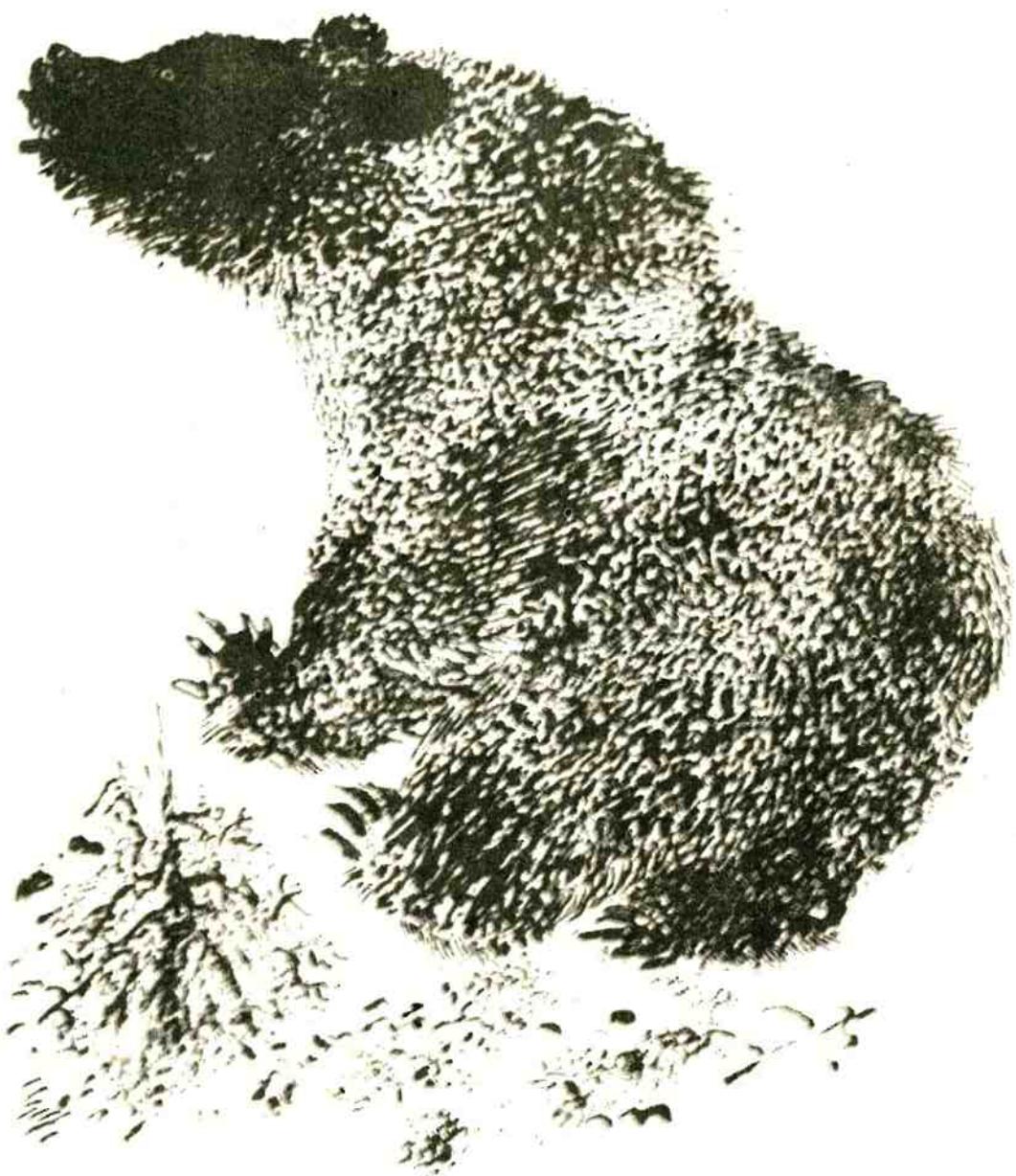
Pabalo Sniegas, persigando. Išgästingai sugirgždėjo:

— Ne aš, Loky, o Saulė čia kalta. Kad émė kaitinti, kad émė svilinti — kur čia neištarpsi!

— Ak, tai Saulė man kelnes sušlapino! — suriaumojo Lokys. — Tuoj aš ją!

O ką „tuoj“? Saulė aukštai: nei dantimis pagriebsi, nei letena pačiupsi. Šviečia sau, ir tiek. Sniegą tirpdo, vandenį į migį leidžia. Lokiui kelnes šlapina.

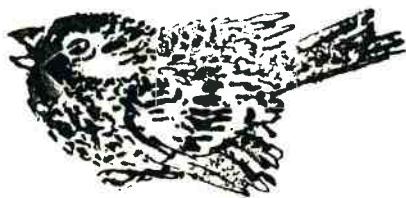
Ką beveiksi — išsirangė Lokys iš migio. Paurzgė paurzgė ir nušleivojo. Kelnių džiovintis. Pavasario pasitikti.

ŽVIRBLIS IR ZYLĖ

— Sveika, Zyle. Ko čia tu vis plunksnas snapu kedeni — ar švarinies?

— Ne, Žvirbli, nesišvarinu. Aš jas skaičiuoju. Rudenį turėjau tris tūkstančius, o pavasarį liko tik du tūkstančiai šeši šimtai. Keturių šimtų plunksnų per žiemą netekau!

— Tik pamanyk, per žiemą! Aš per vienas peštynes kartais pusšimčio netenku — kaip iš pagalvio lekia! Būta ko gailėti! Ne plikas, ir gerai!

AŽUOLAS IR VĒJAS

— Na, Ažuole, ir išaugai, broleli, — vos ne iki dangaus! Aukštesnio už tave visame miške nerasi. Ir ko taip išstypai?

— Iš smalsumo, Vėjau, iš smalsumo! Aš baisiai smalsus! Prisimenu, tik išlindau iš gilės, žolę pamačiau ir pagalvojau: „O kas ten, už žolės, slepiasi?“ Žolę praaugau, krūmus pamačiau ir vėl galvoju: „O kas ten toliau, už krūmų?“ Dieną naktį ramybės neturėjau: vis knietėjo sužinoti, kas už žemų medelių, kas už aukštų. Stiebiausi stiebiausi — matai, koks pasidariau!

— Dabar tai jau, tur būt, nusiraminai? Dabar jau viską aplink matai, viską žinai?

— Anaiptol! Argi galima viską pamatyti, viską sužinoti? O ten, už horizonto, kas? O už kalnų, už jūrų marių? Ech, kad taip dar ūgtelėčiau, paskui ant pirštų galų pasistiebčiau — nors viena akimi ten žvilgtelėčiau!

SKRUZDĖLĖ IR DAUGIAKOJIS

— Išgąsdinai tu mane, Skruzdėle! Is̄ daugaus nukritai, ar ką?

— Is̄ dangaus, iš dangaus... Nuo šermukšnio šakos nukritau!

— O ką tu ten darei?

— Darei, darei... Karves ganiau!

— O dar ką?

— Saldų pienelį geriau.

— O dar ką?

— Na ir prikibai! Na, snūstelėjau mažumėlę ir nudribau nuo lapo! Tau gerai, šitiek kojų turi, o aš — tik šešias: ant dviejų stoviu, dviem amarą, savo karvutę, laikau, dviem melžiu!

NEKVIESTI SVEČIAI

Prakalė genys klevo žievėje skylutę — saldžios sulos atsi-gérė. Paskui genj ilgauodegė zylė atskrido — irgi snapeli pa-vilgė. Paskui ilgauodegę — mélynoji zylė: ta tris lašus išgérė.

Paukščiai nuskrido — vabzdeliai susirinko. Atlékė musés. Du drugeliai dilginukai. Gražuolis drugelis šeirys.

Visi čiulpia saldžią sulą — skirstytis neketina.

Skruzdėlytė atšliaužė — ūselius judina.

Uodelis atskrido — ilgos kojos saldžiame sirupe įklimo.

Gal dar kas būtų atėjės, tik staiga genys — purpt! — ir čia.
Nekviesti svečiai — kas kur!

Skruzdėlė užgaišo — geniui prie liežuvio prilipo!

Užgérė genys rūgščią viešnią saldžia sula.

Nuskrido genys — svečiai vėl čia.

Paskui ilgauodegę zyle — mėlynoji. Paskui mėlynają — musės ir drugeliai. Paskui drugelius — uodelis. Paskui uodą — skruzdėlė.

Svečiai nesididžiuoja.

Nors ir nekviesti, bet saldumynų nori.

O kas nenori saldumynų?

KAIP LOKYS PATS SAVE IŠGĄSDINO

Įžengė lokys į tamsų mišką — subraškėjo po kojomis išvarta.
Išsigando voverė eglėje — išmetė kankorėžį.

Nukrito kankorėžis — zuikiui į kaktą pataikė.

Pašoko zuikis iš guolio — į tankumyną nuskuodė.

Užšoko ant pulko teterviniu-
kų — visus mirtinai išgąsdino.
Kékštą iš krūmų išbaidė. Pakely
šarka pasipainiojo — toji di-
džiausią triukšmą pakélė.

Briedžiai, budrias ausis pa-
statę, tuoj išgirdo: šarka čirš-
kia! Tikriausiai medžiotojus
užmatė. Ir pasileido briedžiai
per mišką, krūmus laužydam!

Išgąsdino gerves pelkėje —
tos kad pradės klykauti. Žiur-
liai émė sukti ratus, liūdnai
švilpaudami.

Sustojo lokys, įsiklausé.

Kažkas negero miške darosi:
voveré nerimauja, šarka su
kékštū čirškia, briedžiai krū-
mus laužo, pelkių paukščiai ne-
rimastingai klykauja. Ir už nu-
garos kažkas trepsi!

Ar ne geriau būtų nèšintis iš
čia, kol kailis sveikas?

Suriaumojo lokys, ausis su-
glaudė ir kad pasileis bégti!

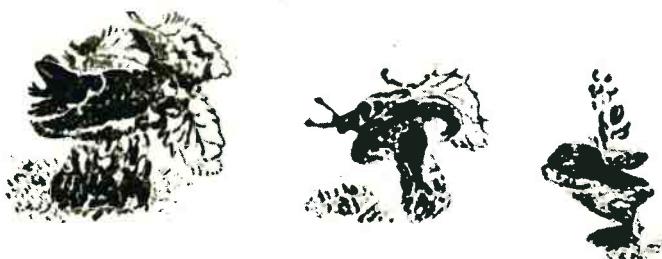
Iš kurgi jam žinoti, kad užpa-
kaly zuikis trepsi, tas pats, ku-
riam voverés kankoréžis į galvą
pataiké!

Taip lokys pats save išgąsdi-
no, pats save iš tamšaus miško
išvijo. Tik pèdsakai purve liko.

MIŠKO GALIŪNAI

Kaptelėjo pirmas lietaus lašas, ir prasidėjo rungtynės.
Rungtyniaavo trys grybai: raudonikis, lepšis ir balagrybis.
Pirmasis bandė jėgas lepšis: jis pakėlė beržo lapelį ir sraigę.
Antrasis buvo raudonikis. Jis pakėlė tris drebulės lapelius ir
varlytę.

Balagrybis trečias. Jis buvo didelis pagyrūnas ir garbėtroška. Praskyręs galva samanas, palindo po storoka šakele ir bandė kelti. Kélė kélė — o šakelė nė krust. Tik kepurę pusiau persiskélé: ji pasidarė panaši į zuikio lūpą.

Nugalėtoju buvo pripažintas raudonikis.

Nuo to laiko jis nešioja raudoną čempiono kepuraitę.

JAUNIKLIS TETERVINAS IR SENIS TETERVINAS

- Vis girdžiu sakant: „Žiema ant nosies“, „Šaltis“, „Žiemoti reikės“. O kas tai yra žiema?
- O kas yra vasara, tu žinai?
- Žinau!
- Žiema — tai vasara atvirkščiai!

- O kas tai yra šaltis?
- O kas yra karštis, tu žinai?
- Žinau!
- Šaltis — tai karštis atvirkščiai!
- O ką reiškia „žiemoti“?
- O tu žinai, ką reiškia gerai ir nerūpestingai gyventi?
- Kur čia nežinosi!
- Žiemojant viskas būna atvirkščiai!

KODĖL LAPKRITIS KERŠAS?

Išlindo iš už miško sniego debesis, sėmyši miške sukélė!

Pamatė debesį baltas zuikis ir kad suspigs:

— Greičiau, greičiau, debesie! Aš jau seniai baltas, o sniego vis nėra! Dar medžiotojai užmatys!

Išgirdo debesis zuikio šauksmą ir patraukė link miško.

— Atgal, debesie, atgal! — suriko pilkoji kurapka. — Žemę sniegu užklosi — ką aš tada lesiu? Mano kojytės silpnos, kaip iki žemės prisikasiu!

Debesis jau slenka atgal.

— Pirmyn, pirmyn, nedrišk atgal trauktis! — suurzgė lokys. — Greičiau mano guoli sniegu užberk, paslėpk nuo svetimų akių, nuo šalčio ir vėjo apsaugok!

Debesis kiek padelsė ir vėl link miško patraukė.

— Stok! Stok! — sustūgo vilkai. — Sniego priversi, nei bėgt,
nei eit negalėsim. O juk mus kojos maitina!

Debesis susiūbavo ir sustojo.

O iš miško — riksmais ir staugimas.
— Skrisk šen, debesie, versk ant miško sniegą! — šaukia vieni.
— Nedrįsk sniego versti! — staugia kiti. — Suk atgal!
Debesis tai pirmyn pasislenka, tai atgal traukias. Paberia sauja sniego ir vėl išsigandęs sustoja.
Todėl lapkritis keršas: tai lietus, tai sniegas, tai šaltis, tai atlydys. Vienur sniego lopinėlis, kitur juodos žemės kauburėlis.
Nei žiema, nei ruduo!

KĖKŠTAS IR VILKAS

— Vilke, Vilke, ko tu toks nusimineš?
— Iš bado.
— O kodėl tavo šonai įkritę?
— Iš bado.
— O ko staugi?
— Iš bado.
— Nesusikalbési su tavim! Kaip šarka vis tą patį varai: iš bado, iš bado! Ko toks nekalbus pasidarei?
— Iš bado.

GULINTIS AKMUO

Skrido vasarą virš laukymės auksaplunksnė Volungė, pamatė gulintį Akmenį ir švilptelėjo:

— Na ir kvailas tu padaras! Visą gyvenimą vienoj vietoj guli, nieko nematai, nieko nežinai. O aš buvau tolimuose Pie-tuose, visokių stebuklų mačiau!

Nutylėjo Akmuo.

Skrido žiemą virš laukymės kuoduotas Svirbas, pamatė Akmenį, iki pusės užsnigtą, ir susvirpė:

— Na ir kvailas tu padaras! Visą gyvenimą vienoje vietoje tūnai, nieko nematai. O aš tolomoje Šiaurėje užaugau, visokių stebuklų mačiau!

Vėl nutylėjo Akmuo, tik vienas sau pagalvojo: „Daugiau už jus visko mačiau, pagyrūnai sparnuo tieji! Žiemą pas mane į svečius Šiaurė pati ateina, o vasarą — Pietūs! Patyriau ir šaltį, ir karštį. Mačiau mišką ir žaliai aprengtą, ir baltais apdengtą. Pažįstu aš tave, Volunge, vasaros paukštę, ir tave, Svirbai, žiemos paukštį. Abudu jūs vienoje žemėje gyvenat, o vienas kito niekada nesate matę! Atsirado, mat, didieji keliauninkai!”

BĒGO TAKUČIU EŽIUKAS

Bēgo takučiu ežiukas, skubėjo — tik užkulniai mirgėjo. Bēgo ir galvojo: „Mano kojelės greitos, mano spygleliai ašt-rūs — gyvenimas miške man vieni juokai.” Sutiko jis sraigę ir sako:

— Žinai ką, sraigė, eime lenktynių. Kas ką aplenks, tas tą ir suės.

Kvaila sraigė atsako:

— Eime!

Pasileido ežys ir sraigė bėgti. Sraigės greitis žinia koks: per savaitę septyni žingsniai. O ežiukas kojelėmis tap-tap, nosele šniurkšt-šniurkšt — pavijo sraigę, capt ir suėdė.

Suėdė ir toliau nubėgo — tik užkulniai sumirgėjo. Sutiko balos giesmininkę varlę ir sako:

— Žinai ką, išverstake, eime lenktynių. Kas ką aplenks, tas tą ir suės.

Pasileido ežys ir varlė bėgti. Varlė liuokt-liuokt, ežiukas tap-tap. Pavijo ežiukas varlę, čiupo už kojytės ir suėdė.

Suėdė varlę ir toliau nubidzeno. Béga bēga ir mato: apuokas tupi ant kelmo, mindžikuoją ir snapu — taukšt, taukšt! — kalena.

„Nieko — galvoja ežys. — Mano kojytės greitos, mano spygelių aštrūs. Suėdžiau sraigę, suėdžiau varlę, įveiksiu ir apuoką!“

Pasikasė narsusis ežys kojyte sotų pilvuką ir atsainiai taré:
— Eime, apuoke, lenktynių. Bet jei pavysiū, — suésiu!

Apuokas primerkė žlibes ir sako:

— Tebū-ū-ū-nie, kaip nori!

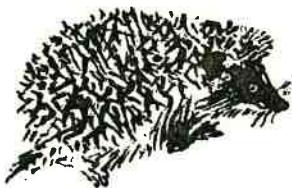
Pasileido apuokas ir ežys bėgti.

Nespėjo ežys nė įsibėgėti, užšoko ant jo apuokas, plačiais sparnais plaka ir biauriu balsu ūbauja:

— Mano sparnai greitesni už tavo kojas, mano nagai ilgesni už tavo spyglius! Aš tau ne sraigé ir ne varlé! Tuoj prarysiu nekramtęs, o spygliaus išspiausiu!

Išsigando ežys, bet nesutriko: susitraukė į kamuoliuką ir nusirito. Pasislėpė po medžių šaknimis ir pratūnojo iki ryto.

Ne, pasirodo, gyvenimas miške — ne juokai. Juokauti galima, bet ir apsidairyti reikia!

KODĖL AŠ RAŠAU APIE GAMTAĄ

Jaunieji skaitytojai — vaikučiai — dažnai klausia, kodėl aš rašau apie gamtą. Iš tikrujų: kodėl? Man jau penkiasdešimt metų, o aš niekada nerašiau ir nesiruošiu rašyti apie ką nors kita. Juo toliau, juo labiau mane domina gamta, miškų, stepių, dykumų, kalnų gyventojai. Sunku ir suskaičiuoti, kiek kilometrų nueita per stepes ir dykumas, kiek kalnų viršūnių įveikta, kiek naktį praleista prie laužo neįžengiamuose miškuose. Ir kiek buvo visokių sunkumų, kliūčių, kiek kartą buvo nyku ir nejauku, kiek visokių pavojų tykojo! O vis dėlto norisi vis iš naujo viską pradėti. Ir galvoji ne apie tai, kur esi buvęs ir ką mateš, o apie tai, kiek dar visko nepamatyta, nesuprasta.

Taigi, kodėl aš rašau apie gamtą? Visų pirma todėl, kad labai ją myliu. Myliu gamtą už jos grožį, už mūsles, mums užmenamas, už išmintį, už begalinį įvairumą.

Galima rašyti ir apie tai, kas tave labai jaudina. O mane jaudina, kad mes, žmonės, dar neišmokome gerbti ir saugoti nuostabios ir kupinos gėrybių mūsų gamtos. O jeigu mes negerbsime gamtos ir jos nesaugosim, galima likti be nieko.

Žmonės negali gyventi be gryno oro, tyro vandens, jaunos žalumos, saulės spinduliu, negali gyventi nebendraudami su žvėreliais ir paukščiais. Todėl jie ir steigia zoologijos, botanikos sodus, namuose laiko paukščiukus, žvėrelius, žuvytes, driežus ir su malonumu ištisas valandas naudingai leidžia laiką, prižiūrėdami savo augintinius.

Tai mūsų žemiečiai, mes kartu su jais gyvename Žemėje. Kol kas nežinoma, ar dar kur nors beribėje Visatoje yra gyvybė. Tai kaip nesidomėti padarais, kurių daugiau niekur nėra? Argi galima jų nesaugoti, nesirūpinti jais?

Be to, ir tai gal užvis svarbiausia, juk visi šie paukščiai, žvėreliai, drugeliai ir varliukai gyvi. Gamta juos apdovanojo tuo, kas pasaulyje nuostabiausia, kas brangiausia — gyvybe. Jie jaučia skausmą ir glamonę, jie savaip džiaugiasi ir liūdi, jie kažko nori ir kažko bijo. Jie gyvena. Žinoma, gyvena ne visai kaip mes, bet vis dėlto — gyvena. O kiekvienas gyvas padaras turi teisę į dėmesį ir pagarbą. Kosmonautai sako, kad Žemė, kai į ją žiūri iš kosmoso, atrodo visai mažytė. Ir šioje mažytėje Žemėje rusena gyvybė. Gyvybė, kurios niekur daugiau, gal būt, nėra. Kokia brangi toji gyvybė! Kiekvienas šapelis, kiekviena gyva dulkelytė!

O mes dažnai jos nebranginame. Pavasarį suskiname didžiuosius melsvų žibuoklių puokštės, kurios dar einant į namus nuysta; prisilaužiame glėbius išsprogusių karklo šakelių su švelniais „kačiukais“, draskome žydinčias ievas. Ir štai jau netoli miestų nebliko melsvų žibuoklių, nėra ievų, karklų. Užtat veši piktžolės, dilgėlės, keroja alksnai.

Mes gaudome gražiausius paukščiukus, o kai kas net medžioja juos timpomis, renka paukščių kiaušinių kolekcijas, gainioja voveres. Ir štai šalia mūsų jau tik žvirbliai, varnos, kuosos ir pelės.

Mes patys save apiplėšiame, skurdiname, skriaudžiame.

Dažnai tenka išgirsti: „Tėveli, sugauk man tą gražų paukščiuką!“, „Mama, nuskink man tas gražias gėlytes!“

Taip mes naikiname aplink save pirmapradį grožį. O juk jokie meno kūriniai nepakeis gamtos vaizdų.

Nežinau, kaip jaučiatės jūs, bet kai aš matau išdegintą skruzdėlyną ar aplaužytą berželį, mane suima tokia gėda, lyg aš pats būčiau tai padaręs.

O ten, kur suaugusieji ir vaikai su gamta elgiasi meiliai ir pagarbiai, gamta jiems šimteriopai atsilygina. Ji girdo gydomoju vandeniu, galvina tyro oro gūsiais, džiugina akį nuostabiomis spalvomis, o ausj — stebuklingais garsais. Ošia pušys, šniokščia bangos — ir tai gydo mūsų nervus, pavargusius nuo automobilių ir traukinijų užximo. O kiek įdomių užsiėmimų gamtoje gali rasti smalsuoliai, trokštantys žinių! Užsiėmimų ir rankoms, ir galvai! Kiek daug sužino žmogus pats apie save, bendraudamas su gamta!

Todėl aš jau dvidešimt metų rašau apie gamtą. Man norisi visiems pasakyti: apsidairykite aplink, pažiūrėkite sau po kjomis — visur verda paslaptinges ir nuostabus gyvenimas. Jis tarnauja mums, džiugina mus ir stebina. O mes turime ji gerbti ir branginti, nes jam reikalinga mūsų pagalba ir dėmesys. Žinoma, tai pirmiausia suaugusiųjų uždavinys. Bet vaikai — ir moksleivai, ir tie, kurie dar nelanko mokyklos, — irgi gali padėti. Ypač jeigu jie pažins ir pamils gamtą. Todėl jiems, vaikams, ir rašomos knygos.

Priversti ką nors mylėti gamtą negalima. Bet padėti ją pamilti — galima. Ir jeigu mano knygutės padės jums pamilti gamtą, tai, bendraudami su ja, be abejo, pasidarysite geresni, tyresni, kantresni. Vaikams gyvenimas pasidarys įdomesnis, o suaugusiems — turiningesnis ir išmintingesnis.

Sako, kad gamta neturi tikslų. O man atrodo — turi. Jos tikslas — padaryti žmones laimingus. Grynas oras — didelė laimė!

Gamta — žmogaus draugas. Tad ir elgtis su ja reikia draugiškai.

N. Sladkovas

TURINYS

Miško slėpynės

Miško slėpynės	7
Inkilo paslaptis	11
Paslapticingas žvéris	14
Tuk-tuk!	16
Šokéja	17
Lokių kalnelis	20
Neklaužada	24
Zuikelis gudruolis	29
Džeiraniukas	34
Draustinyje	36
Giesmelės po ledu	39
Užkimusi gegutė	41

Su gimimo dienai

Giedantis medis	45
Trys kiaušiniai	47
Naujas balselis	51
Po sniegu	53
Eglinė košė	55
Lapės urve	56
Gudrūs paukščiukai	58

Paukščių draugystė

Be žodžių	73
Augintinis	76
Mandagi kuosa	77

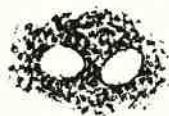

Teterva	79
Sava giesmė	82
Žvirbliuko pavasaris	84

Povandeniniame miške

Po vandeniu	97
Penktasis vardas	100
Povandeniniai ežiai	101
Žuviukai	104
Riteris	106
Žydras vėžys	107
Žuvų šokis	109
Ruduo po vandeniu	111
Žuvų kuždesys	112

Miško šnareisiai

Kepures šalin!	118
Zuikis ir Kurmis	118
Lokys ir Saulė	120
Žvirblis ir Zylė	122
Ažuolas ir Vėjas	122
Skruzdėlė ir Daugiakojis	123
Nekvesti svečiai	123
Kaip lokys pats save išgąsdino	124
Miško galiūnai	126
Jauniklis tetervinas ir senis tetervinas ..	126
Kodėl lapkritis keršas?	128
Kékštas ir Vilkas	131
Gulintis akmuo	131
Bégo takučiu ežiukas	132
<i>Kodėl aš rašau apie gamtą</i>	137

JAUNESNIAM MOKYKLINIAM AMŽIUI

Николай Иванович Сладков

ЛЕСНЫЕ ТАЙНИЧКИ

На литовском языке

Перевела с русского Ада Вайцекаускене

Иллюстрировал Н. Чарушин

Издательство «ВАГА», Вильнюс

Nikolajus Sladkovas
MIŠKO SLĖPYNĖS

Redaktorė M. Subatavičienė
Viršelis dail. V. Ajausko
Techn. redaktorė V. Reveltienė
Korektoriė I. Zeidaks

Duota rinkti 1972.XI.13. Pasirašyta spaudai 1973.IV.11. Leidinio Nr. 7181.
Ilustracinis popierius, formatas 70×90^{1/16} — 4,5 pop. l.=10,5 sp. l.;
8,1 leid. l. 15 000 egz. Užsak. Nr. 1651. Kaina 46 kp
„Vagos“ leidykla, Vilnius, Lenino pr. 50.
Spaudė K. Poželos spaustuvė, Kaunas, Gedimino 10.

S 0762—078
M 852(10)-73 191-73

V. R2
Sl 04